

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ПЕРІОД ДО 2027 РОКУ (оновлена редакція)

Перелік умовних скорочень

SWOT-аналіз – аналіз сильних, слабких сторін, а також сприятливих можливостей і загроз.

АПК – агропромисловий комплекс.

АРР – агенція регіонального розвитку.

АТО – адміністративно-територіальна одиниця.

ВВП – валовий внутрішній продукт.

ВПО – внутрішньо переміщені особи.

ВРП – валовий регіональний продукт.

ГАЕС – гідроакумуюча електростанція.

ГЕС – гідроелектростанція.

ДНЗ – дошкільний навчальний заклад.

ДПП – державно-приватне партнерство.

ДФРР – Державний фонд регіонального розвитку.

ЄС – Європейський Союз.

ЖКГ – житлово-комунальне господарство.

ЗУ – Закон України.

АЗПСМ – амбулаторія загальної практики сімейної медицини.

МіО – моніторинг і оцінка.

МОП – міжнародна організація праці.

МСБ – малий і середній бізнес.

МСП – мале та середнє підприємництво.

МТД – міжнародна технічна допомога.

НУО – неурядова організація.

ОДА (ОВА) – обласна державна адміністрація (обласна віськова адміністрація).

ОМС – органи місцевого самоврядування.

ПТНЗ – професійно-технічні навчальні заклади.

ПЗФ – природно-заповідний фонд.

РДА (РВА) – районна державна адміністрація (районна віськова адміністрація).

СОК – сільськогосподарський обслуговуючий кооператив.

ТГ – територіальні громади.

ТЕО – техніко-економічне обґрунтування.

ТПВ – тверді побутові відходи.

ЦНАП – центр надання адміністративних послуг.

ОКНП – обласне комунальне некомерційне підприємство

ФАП – фельдшерсько-акушерський пункт

ОКУ – обласна комунальна установа

БФ – благодійний фонд

Зміст

Перелік умовних скорочень	2
Зміст	3
Вступ	4
Коротка характеристика соціально-економічного розвитку області	7
Аналіз сильних сторін, можливостей розвитку, слабких сторін та загроз розвитку (SWOT-аналіз)	55
SWOT-матриця Чернівецької області. Порівняльні переваги, виклики і ризики	58
Стратегічне бачення і місія розвитку Чернівецької області	63
Стратегічні, оперативні цілі та завдання	65
Стратегічна ціль 1. SMART Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом інноваційного розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму	76
Оперативна ціль 1.1. Стимулювання інноваційного розвитку сільського господарства	76
Оперативна ціль 1.2. Підвищення конкурентоспроможності продукції провідних галузей промисловості	79
Оперативна ціль 1.3. Підвищення економічної спроможності суб'єктів господарювання	81
Оперативна ціль 1.4. Розвиток туризму та рекреації	84
Оперативна ціль 1.5. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб регіональної економіки, у т.ч. з урахуванням потреб релокованого бізнесу	87
Стратегічна ціль 2. Просторовий розвиток території та інфраструктури області	90
Оперативна ціль 2.1. Розвиток територій та підвищення інституційної спроможності громад відповідно до їх функціональних типів територій	91
Оперативна ціль 2.2. Просторове планування: сучасний підхід до планування розвитку територій	93
Оперативна ціль 2.3. Забезпечення розвитку транспортно-логістичної інфраструктури регіону	94
Оперативна ціль 2.4. Цифрова трансформація та розвиток цифрової інфраструктури регіону	97
Стратегічна ціль 3. Створення безпечних та комфортних умов проживання на території області	98
Оперативна ціль 3.1. Безпека населення та територій, запобігання виникнення надзвичайних ситуацій	99
Оперативна ціль 3.2. Збереження природно-заповідного фонду, збалансоване та раціональне використання надр	101
Оперативна ціль 3.3. Підвищення рівня екологічної безпеки регіону	103
Стратегічна ціль 4. Збереження здоров'я та розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного зростання	107

Оперативна ціль 4.1. Підвищення спроможності мережі закладів охорони здоров'я для надання якісних та доступних медичних послуг	107
Оперативна ціль 4.2. Підвищення якості освіти та розвиток науки	110
Оперативна ціль 4.3. Соціальний захист та ветеранська політика	113
Оперативна ціль 4.4. Створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту	118
Механізм реалізації Стратегії	120
Інструменти (механізми) реалізації Стратегії	120
Фінансове забезпечення реалізації Стратегії	121
Система моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії	121
Показники моніторингу досягнення цілей Стратегії розвитку Чернівецької області на період на 2021—2027 роки	122

Вступ

Військова агресія російської федерації проти України, втрата людського капіталу, просторові та структурні зміни в економіці протягом останніх років зумовлюють потребу пошуку нових можливостей для розвитку регіону.

Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2027 року (далі – Стратегія) розроблена на підставі Законів України «Про засади державної регіональної політики» (із змінами), «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», Указу Президента України від 25 липня 2015 року № 501/215 «Про затвердження Національної стратегії у сфері прав людини», Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», постанови Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року № 816 «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів», розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 року № 232-р «Про схвалення Концепції розвитку гірських територій українських Карпат», розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 року № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року», розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2021 року № 1363-р «Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року», розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 року № 752-р «Про Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022–2024 роки», розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 червня 2024 року № 588-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Дорожньої карти реформування управління публічними інвестиціями на 2024-2028 роки», схеми планування території Чернівецької області та інших нормативно-правових актів і планувальних документів.

Актуалізація Стратегії зумовлена необхідністю врахування:

- наслідків військової агресії російської федерації проти України та її вплив на розвиток територіальних громад Чернівецької області;

- підвищення ефективності системи забезпечення безпеки, обороноздатності та стійкості регіону та України в цілому;
- внесення змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики»;
- набуття 23 червня 2022 року Україною статусу кандидата на членство в ЄС, активізації виконання положень Угоди про асоціацію між Україною і ЄС та її державами-членами, початку переговорів про вступ України до ЄС;
- прийняття в новій редакції Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 року № 940;
- кліматичних зобов'язань України, зокрема, щодо загальноекономічного зменшення обсягу викидів парникових газів на 65 відсотків до 2030 року порівняно з 1990 роком (Оновлений національно визначений внесок України до Паризької угоди); зменшення обсягу викидів метану на 30 відсотків до 2030 року порівняно з 2020 роком (COP26, долучення до ініціативи Global Methane Pledge).

Оновлена Стратегія стала результатом налагодженого партнерства між обласною державною адміністрацією (обласною військовою адміністрацією), обласною радою, районними державними адміністраціями (районними військовими адміністраціями), територіальними громадами регіону, вищими навчальними закладами, а також широким колом представників бізнесу, організацій громадянського суспільства тощо.

Департамент регіонального розвитку обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) забезпечував організаційне, методичне і технічне оновлення Стратегії та формування Плану заходів з її реалізації.

Метою Стратегії є створення безпечових умов життєдіяльності, підвищення конкурентоспроможності регіону, забезпечення використання потенціалу територій з особливими умовами для розвитку (зокрема, гірських територій, територій відновлення) і людського капіталу, створення комфортних та безпечних умов проживання.

Стратегія підготовлена на основі гендерно-чутливого аналізу результатів економічного і соціального розвитку області та побудована таким чином, що протягом її реалізації вона впливатиме на поточне формування проєктів регіонального розвитку, заходів у межах області на період до та після 2027 року.

Реалізація Стратегії полягає у формуванні комплексу завдань, які, базуючись на розумінні поточної об'єктивної ситуації в області, спричиненої збройною агресією російської федерації проти України, її впливу на соціально-економічний розвиток області зможе забезпечити досягнення стратегічного бачення щодо відновлення сталого розвитку та забезпечення якісно нового рівня життя.

Розроблення Стратегії і планів заходів на засадах smart-спеціалізації передбачає дотримання таких принципів:

Інноваційна спрямованість	визначення окремих напрямів та завдань регіональної стратегії з метою прийняття та впровадження нових технологічних рішень у певних видах економічної діяльності з урахуванням наявного інноваційного потенціалу регіону
---------------------------	--

Відкритість	забезпечення залучення заінтересованих представників, зокрема суб'єктів підприємництва, науково-дослідних установ, закладів вищої освіти та громадських об'єднань до процесу розроблення та реалізації регіональної стратегії
Паритетність	створення рівних можливостей для висловлення позицій всіх сторін та забезпечення максимального врахування їх інтересів під час розроблення та реалізації регіональної стратегії
Координація	взаємозв'язок та узгодженість регіональної стратегії з довгостроковими стратегіями, планами і програмами розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях
Доповнюваність	забезпечення взаємозв'язку науки, освіти, виробництва, фінансових та людських ресурсів у розвитку інноваційної діяльності
Диверсифікація	можливість створення нових видів економічної діяльності у визначених галузях економіки
Вузька спеціалізація	обмеження переліку видів економічної діяльності, вибір яких обумовлений перспективними можливостями регіону та які провадитимуться на внутрішньому і зовнішньому ринках

SMART-спеціалізація базується на ретельному аналізі регіональної економіки, структури людського капіталу та інноваційної діяльності. Метою аналізу є оцінка вже існуючих ресурсів регіону та перспектив щодо їх подальшого розвитку.

Критеріями, які використані для визначення сфер SMART-спеціалізації, є:

- наявність ресурсів (активів), включаючи: фінансовий, природний, виробничий, науковий, інноваційний та кадровий потенціали;
- потенційна здатність до диверсифікації галузей економіки за рахунок розробки конкурентоспроможних кластерів, розвитку міжгалузевих зв'язків або інших видів економічної діяльності;
- наявність або прогнозована спроможність досягти високої концентрації підприємств у регіоні, у тому числі шляхом створення інноваційних систем колективних зусиль на основі державно-приватного партнерства.

Аналіз економічного потенціалу Чернівецької області здійснено за видами економічної діяльності відповідно до статистичних даних за наступними показниками:

- Кількість підприємств (одиниць), 3-значні КВЕД за 2013-2022 рр.;
- Кількість зайнятих осіб (осіб), 3-значні КВЕД за 2013-2022 рр.;
- Кількість найманих працівників (осіб), 3-значні КВЕД за 2013-2022 рр.;
- Обсяг реалізованої продукції, товарів, послуг (тис грн), 3-значні КВЕД за 2013-2022 рр.;
- Витрати на заробітну плату (тис грн), 3-значні КВЕД за 2013-2022 рр.;
- Індекси промислової продукції (відсотків), 3-значні КВЕД за 2013-2022 рр.;
- Товарна структура експорту (млн. дол. США) за 2013, 2017 та 2022 рр.

Визначення сфер smart-спеціалізації здійснювалось у процесі відкритого обговорення за участю представників бенефіціарів регіонального розвитку та громадських організацій.

За результатами аналізу визначено 5 галузей у класифікації видів економічної діяльності, які показують як економічний, так і інноваційний потенціал, що становить близько 30,0 % загальної зайнятості в регіоні.

Зокрема:

Сільське господарство – визначено на основі поточної сильної спеціалізації за обсягом реалізованої продукції, кількістю зайнятих працівників, середньої заробітної плати на одного працівника, наявністю наукових розробок та технологій вирощування високоякісного садивного матеріалу тощо.

Харчова промисловість визначена на основі наявності значної сировинної бази, зростання частки продукції харчової промисловості в товарній структурі експорту регіону, а також враховуючи наявний потенціал зростання.

Текстильна промисловість визначена на основі поточної спеціалізації за обсягом реалізованої продукції та кількістю найманих працівників за останні 10 років, середньої заробітної плати на одного працівника, а також інноваційним потенціалом.

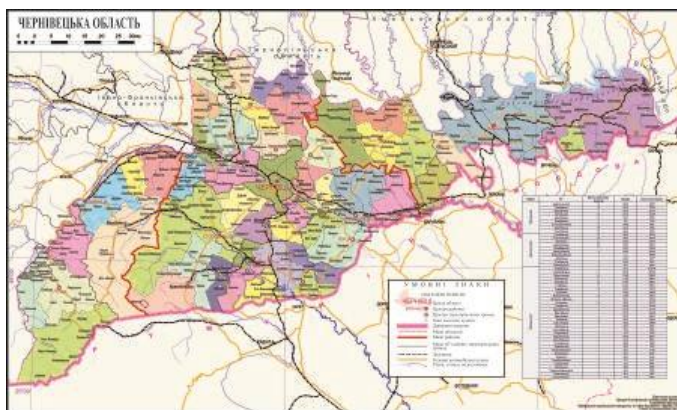
Деревообробна промисловість визначена на основі поточної сильної спеціалізації за обсягом реалізованої продукції та кількістю найманих працівників за останні 10 років, а також за рахунок значного зростання частки продукції деревообробної промисловості в товарній структурі експорту регіону.

Туризм – це галузь, яка визначена на основі потенціалу економічного зростання з можливостями залучення інвестиційних ресурсів та збільшенням зайнятості населення.

КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Географічне розташування

Чернівецька область знаходиться на південному заході України, межує з Івано-Франківською, Тернопільською, Хмельницькою, Вінницькою областями, а також має державний кордон з Румунією та Республікою Молдова.

Відстань від Чернівців: до Києва автомобільним сполученням – 538 км, залізничним сполученням – 624 км; до Кишинева ~ 341 км; до Бухареста ~ 520 км; до Варшави ~ 660 км; до Будапешта

~ 682 км.

Територія області є найменшою серед інших регіонів і становить 8,1 тис. км², що складає 1,3% площі території України.

Адміністративний поділ: 3 райони, 52 територіальні громади.

Децентралізація

Процес добровільного об'єднання громад розпочався в 2015 році та тривав до 2020 року. У результаті, із 271-ї сільських, селищних, міських рад, які існували до реформи, утворилося 52 місцеві ради (з них 11 – міських, 7 – селищних та 34 – сільських).

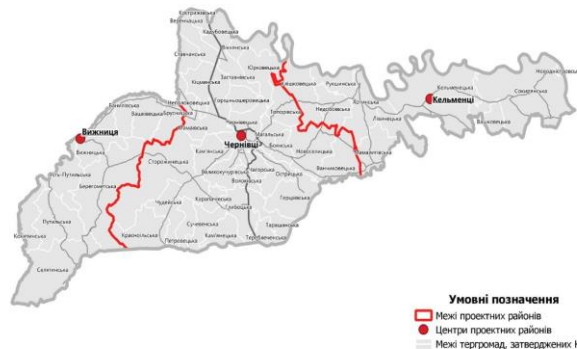
Станом на 01.01.2022 на території 52-х територіальних громад (далі – ТГ) постійно проживало 887,4 тис. осіб. За чисельністю населення у розрізі територіальних громад: 5 ТГ – з чисельністю населення до 5 тис. осіб; 19 ТГ – від 5 до 10 тис. осіб; 28 ТГ – понад 10 тис. осіб. Площа території територіальних громад складає 8095,76 км².

Наступною складовою реформи децентралізації стало реформування субрегіонального рівня адміністративно-територіального устрою України та області. 17 липня 2020 року Верховною Радою України прийнято Постанову № 3650 «Про утворення та ліквідацію районів», згідно з якою в Чернівецькій області утворено 3 нові райони замість 11 старих районів:

1. Чернівецький (адміністративний центр – м. Чернівці) об'єднав Глибоцький, Герцаївський, Заставнівський, Сторожинецький, більшу частину Кіцманського та Новоселицького районів, а також місто Чернівці. Охоплює територію 33 територіальних громад, чисельність постійного населення – 645,3 тис. осіб, площа – 4253,0 км².

Чернівецька область	
Назва	Населення (тис. осіб)
Вижницький район	89,6
Дністровський район	152,5
Чернівецький район	645,3

2. Вижницький (адміністративний центр – м. Вижниця) об'єднав Путильський, Вижницький та частину Кіцманського районів. Охоплює територію 9 територіальних громад, чисельність постійного населення – 89,6 тис. осіб, площа – 1879,5 км².

3. Дністровський (адміністративний центр – селище Кельменці) об'єднав Кельменецький, Сокирянський, Хотинський та частину Новоселицького району. Район охоплює територію 10 територіальних громад, чисельність постійного населення – 152,5 тис. осіб, площа – 1970,4 км².

Мінерально-сировинна база

На території області налічується 145 родовищ по 17 видах корисних копалин. Всього розробляється 40 родовищ корисних копалин або 27,6%.

Мінерально-сировинна база області на 80,0% складається із сировини для виробництва будівельних матеріалів, на 4,8% з паливно-енергетичних корисних копалин (газ, газоконденсат), на 1,4% – гірничохімічних корисних копалин, 13,1% – вод прісних та мінеральних.

Прісні та мінералізовані води області представлені 19 родовищами, з яких 8 освоєні, з загальними запасами, відповідно 622,0 та 171,4 тис. м³/добу.

Річкова мережа області належить до басейнів трьох річок Прута, Сірету і Дністра, які займають відповідно 49,2%, 25,5% і 25,3% її території.

Ліси Чернівецької області займають більше 30% території, їх загальна площа (за даними Головного управління Держгеокадастру у Чернівецькій області) становить 259,0 тис. га, з них вкриті лісовою рослинністю 253 тис. га. Загальний запас ліквідної деревини складає 60,4 млн м³.

Ліси області відзначаються високою продуктивністю, середній загальний щорічний приріст деревини складає понад 1,0 млн м³, при 4,4 м³ на 1 га покритої лісом площі.

Природні об'єкти та збереження біорізноманіття

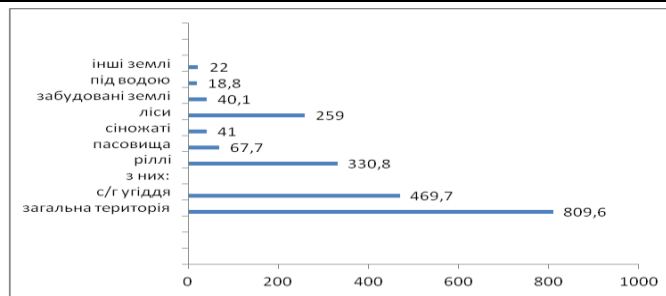
Станом на 01.01.2024 у Чернівецькій області нараховувалося 349 заповідних територій та об'єктів загальною площею понад 104 тис. га, що складає 12,8% території області (загальнодержавний показник 6,7%). З них 25 об'єктів загальною площею 12,7 тис. га мають загальнодержавне значення, а саме: національні природні парки «Вижницький», «Черемоський» та «Хотинський», 10 заказників, 9 пам'яток природи, 2 дендропарки та Чернівецький ботанічний сад; 324 об'єкти мають місцеве значення, серед них – 2 регіональні ландшафтні парки, 47 заказників, 193 пам'ятки природи, 4 дендропарки, 40 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, 38 заповідних урочищ. У межах природних територій зростає понад 1500 видів судинних рослин, з яких 156 видів занесено до Червоної книги України. Вони належать до 528 родів та 99 родин. Найбільш поширеними серед них є види таких дев'яти родин: складноцвітних – 193 (13%); злакових – 131 (8,8%); розових – 96 (6,5%); бобових – 77 (5,1%); хрестоцвітних – 75 (5%); губоцвітних – 66 (4,4%); жовтецевих – 64 (4,3%), ранникових – 63 (4,2%); гвоздикових – 52 (3,4%). Ці родини охоплюють 275 родів і 817 видів, тобто більше 50% родів і видів.

Тваринний світ області різноманітний. Всього налічується 359 видів, зокрема ссавців – 70, птахів – 205, плазунів – 12, земноводних – 16, риб – 56. На природних територіях виявлено 303 види хребетних тварин, фауна безхребетних налічує більше 1500 видів, з яких до Червоної книги занесено 134 видів (9%).

Для збереження ділянок, які були ідентифіковані як праліси та квазіпраліси, розширено територію природно-заповідного фонду місцевого значення: надано статус пралісовим, квазіпралісовим та старовіковим лісам на площі 727,9 га.

Земельний фонд області становить 809,6 тис. га, з них землі сільськогосподарського призначення – 469,7 тис. га, ліси та лісовкриті площі – 259 тис. га, забудовані землі – 40,1 тис. га, вкрито поверхневими водами – 18,8 тис. га та інші. Водночас на загальноукраїнському фоні область вирізняє велика кількість сільськогосподарських угідь, особливо ріллі, що пов'язано з високою якістю земель, великою питомою вагою в їхньому складі чорноземів. Рівень розораності сільськогосподарських угідь становить близько 72% (в середньому по Україні – 78%). До обробітку залучені малопродуктивні угіддя, включаючи водоохоронні зони і схилі землі.

Структура земельного фонду Чернівецької області*

Примітка: Згідно з даними Головного управління Держгеокадастру в Чернівецькій області

Гірські території

Чернівецька область входить до складу Карпатського регіону, який включає ще 3 області – Закарпатську, Івано-Франківську та Львівську.

На території Карпатського регіону статус гірських мають 715 населених пунктів, з них у Чернівецькій області – 64 населені пункти або 9% від загальної кількості. Це 62 населені пункти Вижницького району та 2 – Чернівецького.

У населених пунктах, що належать до гірських, проживає близько 40,0 тис. осіб, що становить 4,7% населення області. Загальна площа населених пунктів Чернівецької області, що мають статус гірських, складає 1304,8 км², що становить 16,1% всієї території області.

Культура та пам'ятки історії

Чернівецька область – це багатонаціональний регіон зі значним потенціалом інтеграції в європейський культурний простір. Галузь культури області представлена цілісною мережею закладів та установ, серед яких 377 клубних закладів, 359 бібліотек, 152 музеї, 26 музичних шкіл, 11 художніх шкіл, 18 шкіл мистецтв, обласний фаховий коледж мистецтв ім. С. Воробкевича, 2 професійні театри, обласна філармонія та зала органної і камерної музики, обласний центр культури і мистецтв, 2 комунальні демонстратори фільмів, 12 кіноустановок, обласний центр з питань культурної спадщини.

Мережа клубних закладів Чернівецької області налічує 377 закладів (343 – у сільській місцевості), в яких працюють 2179 аматорських формувань. Із загальної кількості усіх творчих колективів 124 мають звання народний аматорський, 21 – зразковий, 1 – заслужений.

Мережа публічних бібліотек області нараховує 359 книгозбірень, а саме: 2 обласні, 357 публічних, серед яких 313 – сільські бібліотеки. Інформаційні послуги користувачам надають також 25 бібліотечних пунктів. Крім того, 95 населених пунктів не мають стаціонарних бібліотек, а 70 (16,8%) – зовсім позбавлені бібліотечних послуг. У територіальних громадах області продовжується реорганізація та утворення нових моделей мережі бібліотечних закладів: 152 бібліотечні заклади (16 ТГ) об'єдналися у модель «Публічна бібліотека з філіями»; 41 бібліотека працює у складі централізованої бібліотечної системи (3 ТГ); 16 бібліотек реорганізувалися у публічно-шкільні заклади (2 ТГ); 43 бібліотеки є структурними підрозділами центрів культурних послуг (9 ТГ); 105 бібліотек (21 ТГ) перебувають у стані реорганізації (30,3%).

Забезпечені комп'ютерною технікою 160 бібліотек області, у сільській місцевості – 123. Доступ до інформаційних ресурсів мають лише 123 книгозбірні,

у т. ч. у сільській місцевості – 89. Електронною поштою користуються 184 бібліотеки, у т. ч. у сільській місцевості – 139.

В області діють 152 музеї, у т. ч. 10 – комунальні установи, 1 – приватний музей та 141 громадський музей. Найбільш поширений профіль музеїв комунальної форми власності в області – історичний. Таких музеїв нараховується 4 одиниці, 2 одиниці – комплексного профілю, 1 – мистецького, 1 – художнього та 2 – іншого типу. Загальна кількість експонатів основного фонду складає 165443 експонати, що на 1576 експонатів більше, ніж у 2022 році.

Початковою мистецькою освітою у 55 закладах освіти сфери культури охоплено близько 7 тис. учнів, опанування якої дає можливість продовжити здобуття мистецької освіти професійного спрямування у системі фахової передвищої освіти, зокрема у Чернівецькому обласному фаховому коледжі мистецтв імені С. Воробкевича.

Стан розвитку народного мистецтва у Чернівецькій області упродовж останніх 5 років характеризується збільшенням кількості народних майстрів, які зберігають та продовжують саме традиційні види прадавніх ремесел, характерні для Північної Буковини та Північної Бессарабії. Серед основних видів народного мистецтва: ткацтво, вишивка, дереворізьблення, лозо- і соломоплетіння, гончарство, бондарство з випалюванням, художня обробка металу та шкіри, писанкарство, витинанкарство, малярство, нанизування прикрас із бісеру, льялькарство.

В області діють 2 професійні театри (Чернівецький академічний обласний український музично-драматичний театр імені О. Кобилянської, Чернівецький академічний обласний театр ляльок) та філармонія (Чернівецька обласна філармонія імені Д. Гнатюка).

Візитівкою Буковини є Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі», який проводиться у Польщі, Румунії, Угорщині та на Буковині. На високому рівні проходять Міжнародний фестиваль органної музики, Регіональний фестиваль класичної музики «Буковинський листопад», Фестиваль академічної музики «ManduczevskiFest», фестиваль комедії «Золоті оплески Буковини» та інші.

Територія Чернівецької області славиться унікальними пам'ятками історії та культури, що є свідченням високого інтелектуального та духовного потенціалу громади, яка мешкає тут впродовж століть. За кількістю пам'яток Чернівецьку область можна без перебільшення віднести до регіонів з багатою історико-культурною спадщиною. Вік перших з них сягає епохи палеоліту, протягом багатьох тисячоліть вони виступають єдиними свідками еволюції людства.

У Чернівецькій області на державному обліку та під охороною перебувають 1782 пам'ятки історії та культури: 472 – археології, 488 – історії, 60 – монументального мистецтва, 762 – архітектури та містобудування.

Найвизначнішими пам'ятками архітектури національного значення, які розташовані на території області є: Комплекс споруд фортеці (Державний історико-архітектурний заповідник «Хотинська фортеця») XIII–XVIII ст., м. Хотин; Миколаївська церква, 1607 р., м. Чернівці; Церква Різдва Богородиці і дзвіниця, 1767 р., м. Чернівці; Успенська церква, XVII ст., с. Могилівка; Спиридонівська церква, 1807 р., м. Герца; Вознесенська церква та дзвіниця, XV ст., селище Лужани; Іллінська церква, дзвіниця та мури, 1560 р., с. Топорівці.

На території області розташована пам'ятка історії національного значення – печера, в якій перебував Олекса Довбуш, XVIII ст., урочище «Печера Довбуша» в с. Підзахаричі Усть-Путильської територіальної громади; пам'ятка археології національного значення – Городище залишки давньоруського міста Василів, XII – XIII ст., с. Василів Кадубовецької територіальної громади.

На території області знаходиться об'єкт Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – архітектурний ансамбль Резиденція митрополитів Буковини та Далмації, 1864–1882 рр., (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича), який 28 червня 2011 року включений до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Найбільше пам'яток історії та культури зосереджено в м. Чернівці. Найдавніша культова пам'ятка обласного центру – дерев'яна Миколаївська церква (1607 р.). До числа унікальних належить кафедральний собор Святого Духа – головний храм православних Буковини, освячений у 1864 р. владикою Євгеном Гакманом, Римо-католицький костел Воздвиження Святого Хреста, Вірменська церква Святих Петра та Павла, греко-католицька церква Успіння Пресвятої Богородиці, православна церква покровителя Буковини Святого Миколая, хасидська синагога Бен'яміна тощо.

Однією з особливостей релігійного спектру області є наявність старообрядницького анклаву – села Біла Криниця, що розташовано неподалік від кордону з Румунією. Успенський собор (старообрядців) за рівнем архітектурної композиції можна порівняти з Резиденцією митрополитів у Чернівцях.

На території області діють 928 зареєстрованих релігійних організацій 35 віросповідань, конфесій, напрямків та течій.

Демографія

За останні 11 років населення області скоротилося на 14,8 тис. осіб або на 1,6%. На 1 січня 2022 року чисельність наявного населення області (за оцінкою) становила 890,5 тис. осіб або 2,2% від загальної чисельності населення України, із них у міських поселеннях проживало 386,0 тис. осіб, у сільській місцевості – 504,5 тис. осіб. Особливістю населення Чернівецької області є перевага сільського населення в його загальній кількості – 56,7% (в Україні – 30,3%). На кожний квадратний кілометр території припадало 110 осіб (у середньому в Україні – 71,4 особи).

Загальне скорочення чисельності наявного населення у 2021 році склало 6109 осіб, що в розрахунку на 1000 жителів становило 6,8 особи. Міське населення протягом 2021 року зменшилося на 2426 осіб, сільське – на 3683 особи.

Середня очікувана тривалість життя у 2021 році становила 71,27 року, у тому числі 67,34 року – для чоловіків та 75,09 року – для жінок (відповідно у 2020 році – 72,81, 68,31, 77,21 року).

Тривалість життя міських жителів перевищувала відповідний показник серед мешканців сіл (71,86 проти 70,84 року). Незважаючи на зменшення середньої очікуваної тривалості життя порівняно з 2020 роком область займала у 2021 році четверте місце в Україні за цим показником після Тернопільської (72,11 року), Івано-Франківської (72,03 року) та Львівської (71,51 року) областей.

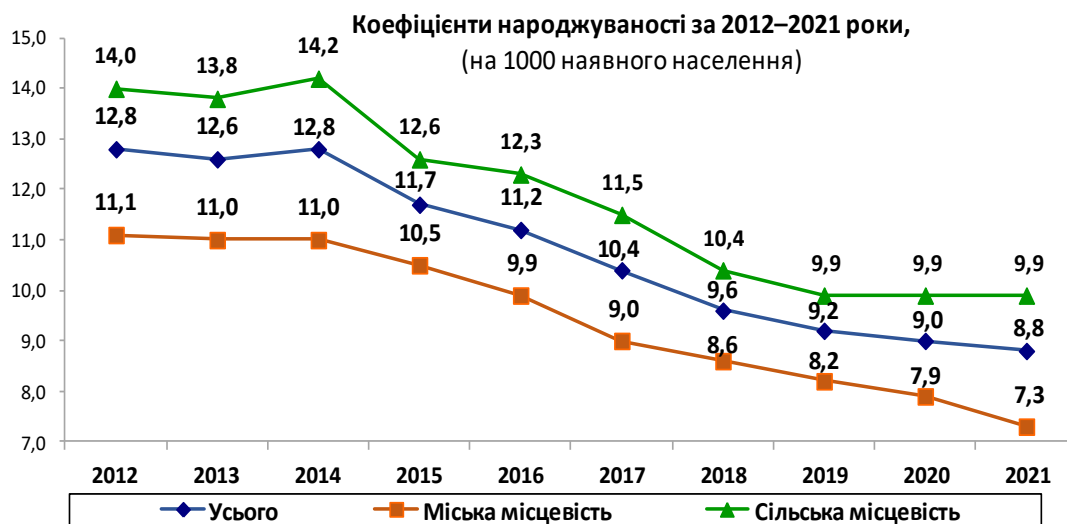
Народжуваність за областями Карпатського економічного району (на 1000 жителів)		
	2021	2020
Україна	7,3	7,8
Закарпатська	10,1	10,8
Івано-Франківська	7,8	8,6
Львівська	7,8	8,4
Чернівецька	8,8	9,0

У 2021 році в області народилося 7836 малюків (на 3,2% менше, ніж у 2020 році), у тому числі 4039 хлопчиків та 3797 дівчаток. Хлопчиків народилось на 242 більше, ніж дівчаток, тобто на 100 народжених дівчаток доводилось 106 хлопчиків.

Порівняно з 2020 роком рівень народжуваності в області зменшився з 9,0 до 8,8 живонароджених на 1000 жителів. Народжуваність у сільській місцевості залишалася традиційно вищою, ніж у міській (9,9‰ проти 7,3‰).

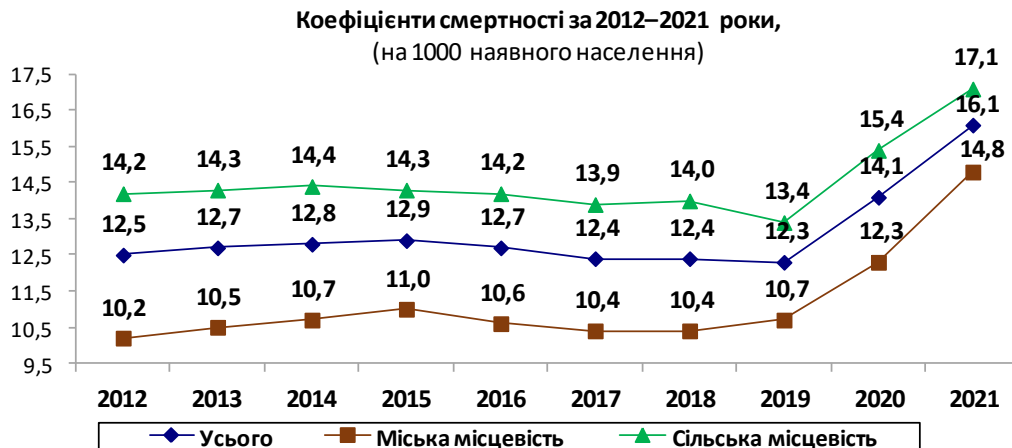
Рівень народжуваності в Чернівецькій області (8,8‰) у 2021 році був одним із найвищих серед регіонів України та займав п'яту сходинку після Рівненської (10,2‰) і Закарпатської (10,1‰) областей, м. Києва (10,0‰) та Волинської (9,6‰) області. Збільшення рівня народжуваності порівняно з 2020 роком не зафіксовано в жодному

регіоні
України.
З
моменту
перепису
населення
природний
приріст
в
області

спостерігався лише в 2011, 2012 та 2014 роках.

У 2021 році в Чернівецькій області померло 14376 осіб (6913 чоловіків та 7463 жінки). Із загальної кількості померлих сільські мешканці становили 8647 осіб або 60,1%, міські – 5729 осіб або 39,9%.

У 2021 році рівень смертності в області становив 16,1 померлих на 1000 жителів, причому смертність населення в сільській місцевості значно вища, ніж у міській. Порівняно з 2020 роком рівень смертності в області збільшився з 14,1 до 16,1 померлих на 1000 жителів, зокрема в сільській місцевості – з 15,4% до 17,1%, у міській – з 12,3% до 14,8%.

За рівнем смертності населення Чернівецька область займала у 2021 році 7 місце серед регіонів України, поступаючись Закарпатській (14,8%), Рівненській (14,9%), Волинській (15,1%), Івано-Франківській (15,2%), Львівській (16,0%) областям та м. Київ (15,3%).

**Смертність населення за областями
Карпатського економічного району**

	<i>(на 1000 жителів)</i>	
	2021	2020
Україна	18,5	15,9
Закарпатська	14,8	13,4
Івано-Франківська	15,2	14,1
Львівська	16,0	14,5
Чернівецька	16,1	14,1

У 2021 році в область прибуло 7713 осіб, вибуло – 7282 особи. Міграційний приріст склав 431 особу, у тому числі в міській місцевості – 472 особи. Одночасно в сільській місцевості спостерігалось міграційне

скорочення (41 особа).

Основну частку в міграційному русі населення складала внутрішня міграція: 56,7% прибулих в область та 60,0% вибулих з області.

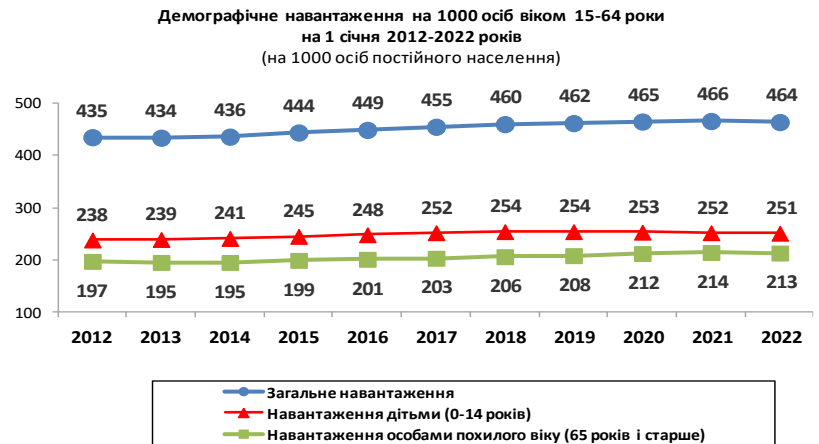
Протягом багатьох років склад населення області характеризується суттєвою гендерною диспропорцією зі стабільною перевагою жінок у загальній чисельності населення. Станом на початок 2022 року постійна чисельність жінок становила 468,8 тис. осіб або 52,8% від загальної чисельності постійного населення, чоловіків – 418,6 тис. осіб (47,2%). На кожну тисячу жінок припадало в середньому 893 чоловіки. Це співвідношення змінюється залежно від віку населення.

Середній вік жіночого населення області становив на 1 січня 2022 року 41,8 року, чоловічого – 37,3 року (в Україні – відповідно 44,7 та 39,4 року).

Демографічне навантаження на населення у віці 15-64 років.

В області з 2012 по 2021 роки спостерігалось поступове збільшення демографічного навантаження на осіб віком 15 – 64 роки дітьми та особами похилого віку.

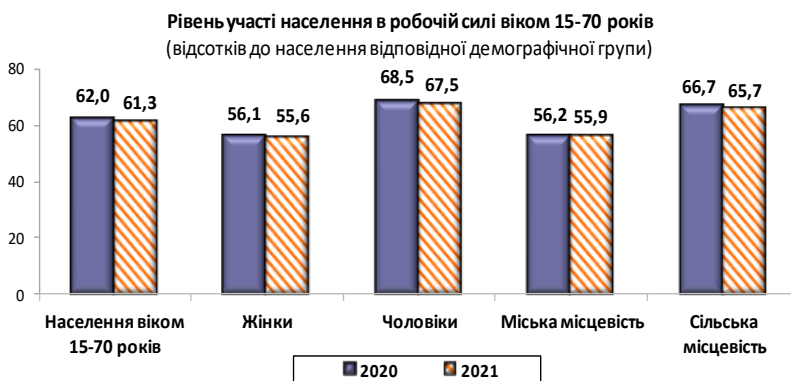
Демографічна ситуація в області досить складна. Чисельність населення області продовжує зменшуватися. Проте рівень народжуваності в області – один з найвищих в Україні, рівень смертності – один з найнижчих.

Трудові ресурси

За результатами обстеження у 2021 році робочої сили кількість робочої сили віком 15 років і старше становила 417,6 тис. осіб, з них у віці 15–70 років – 406,0 тис. осіб, що відповідно на 1,3% та 1,8% менше, ніж у 2020 році.

Рівень участі населення в робочій силі віком 15–70 років зменшився з 62,0% у 2020 році до 61,3% у 2021 році, а для населення працездатного віку – залишився без змін (65,3%).

Слід зазначити, що зменшення рівня участі населення в робочій силі відбулося в сільській та міській місцевості і становило 1,0 в.п. та 0,3 в.п. відповідно.

За статевою ознакою у 2021 році більш активними (на 11,9 в.п.) були чоловіки, хоча протягом року рівень їх участі

в робочій силі зменшився на 1,0 в.п. У жінок зменшення рівня участі в робочій силі порівняно з 2020 роком становило 0,5 в.п.

Серед областей Карпатського економічного району рівень участі населення в робочій силі віком 15–70 років у Чернівецькій області був найвищий та перевищував відповідний показник Івано–Франківської області на 2,4 в.п., Закарпатської – на 1,8 в.п. та Львівської області – на 0,9 в.п.

У 2021 році кількість зайнятого населення у віці 15 років і старше становила 379,7 тис. осіб, з них віком 15–70 років – 368,1 тис. осіб, що порівняно з 2020 роком менше на 1,7% та 2,2% відповідно.

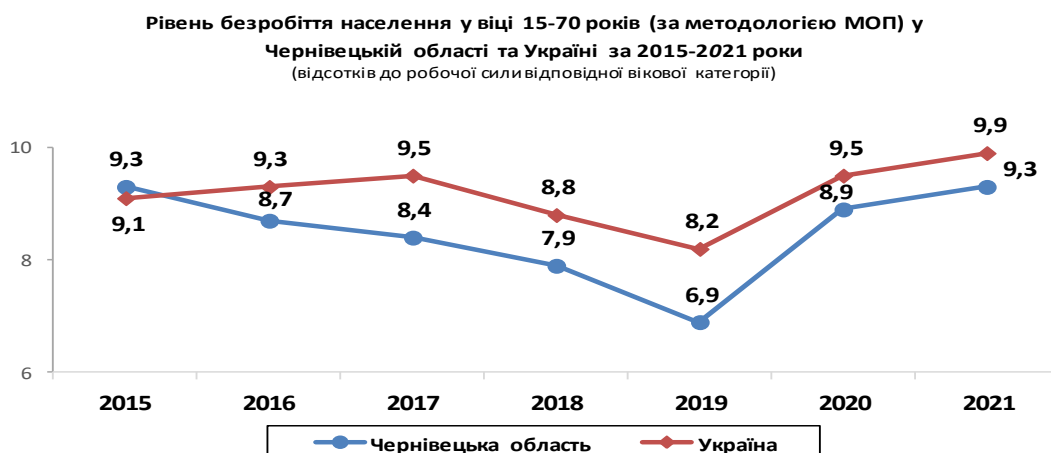
Рівень зайнятості населення віком 15–70 років у цілому по області за 2021 рік зменшився на 0,9 в.п. (з 56,5% у 2020 році до 55,6% у 2021 році). Рівень зайнятості був вищим у населення в сільській місцевості, ніж у міській місцевості, а за статевою ознакою – вищий у чоловіків, ніж у жінок.

За віковими групами найвищий рівень зайнятості був серед осіб віком 40–49 років, а найнижчий – у молоді віком 15–24 роки.

Серед областей Карпатського економічного району рівень зайнятості населення віком 15–70 років Чернівецької області у 2021 році перевищував показник Закарпатської на 2,8 в.п., Івано-Франківської – на 1,8 в.п., але був меншим, ніж у Львівській області, на 0,2 в.п.

Для Чернівецької області впродовж останнього десятиріччя характерне зростання чисельності громадян, зайнятих в особистих селянських господарствах, і сільськогосподарське виробництво залишається переважним видом діяльності неформального сектору економіки. У 2021 році майже кожен четвертий зайнятий економічною діяльністю громадянин працював у сільському, лісовому та рибному господарстві, майже кожен п'ятий – у сфері гуртової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів, кожен дев'ятий – у промисловості. Кількість безробітних (за методологією МОП) віком 15 років і старше за 2021 рік становила 37,9 тис. осіб. Порівняно з 2020 роком кількість безробітних віком 15 років і старше збільшилася на 1,1 тис. осіб або на 3,0%.

Серед безробітних 65,2% становили мешканці міської місцевості (24,7 тис.

осіб), а за статевою ознакою переважали жінки (51,5% або 19,5 тис. осіб).

Рівень безробіття населення у віці 15 років і старше (за методологією МОП) у 2021 році в області становив 9,1%. Рівень безробіття населення у віці 15–70 років зріс порівняно з 2020 роком на 0,4 в.п. та склав 9,3% робочої сили зазначеного віку. Цей показник був вищим на 9,6 в.п. у населення в міській місцевості, ніж у сільській та на 1,6 в.п. – у жінок, ніж у чоловіків.

Варто зазначити, що за останні шість років рівень безробіття населення віком 15–70 років в області був меншим, ніж в цілому по країні.

В усіх регіонах Карпатського економічного району у 2021 році зафіксовано збільшення рівня безробіття (за методологією МОП) серед населення у віці 15–70 років: у Закарпатській (на 0,5 в.п.), Чернівецькій (на 0,4 в.п.), Івано-Франківській (на 0,3 в.п.) та Львівській (на 0,1 в.п.) областях.

Доходи населення

Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій області із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб у 2021 році порівняно з 2020 роком зросла на 22,0% і становила 11183 грн, що в 1,7 рази вище рівня мінімальної заробітної плати, яка діяла в грудні 2021 року (6500 грн).

Зростання номінальної заробітної плати у 2021 році порівняно з 2020 роком було зафіксовано в усіх видах економічної діяльності, його темпи коливалися від 11,2% на підприємствах будівництва до 48,9% – у сфері тимчасового розміщування й організації харчування.

Серед областей Карпатського економічного району рівень заробітної плати працівників підприємств області у 2021 році був одним із найнижчих і становив 79,8% від загальноукраїнського показника або на 2831 грн менше (у 2020 році – 79,1% або на 2425 грн менше, у 2019 році – 76,8% або на 2431 грн менше).

Згідно з інформацією Головного управління ДПС у Чернівецькій області, розмір середньої заробітної плати в області за 4 квартал 2023 року становив 16087,4 грн.

Вище середнього по області розмір заробітної плати становив у галузі державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування (24402,93 грн) фінансової та страхової діяльності (22550,93 грн), постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (21345,67 грн).

Водночас, значно нижче середнього рівня по області середня заробітна плата у галузі гуртової та роздрібною торгівлі (7931,58 грн), транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (9135,33 грн), надання інших видів послуг (9306,29 грн), мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (9787,06 грн).

За статистичними даними загальна сума заборгованості із виплати заробітної плати в області станом на 01.01.2024 становила 9318,3 тис. грн. Заборгованість із виплати заробітної плати обліковувалась на 7 підприємствах.

Зростання показника заборгованості із виплати заробітної плати станом на 01.01.2024, порівняно із станом на 01.01.2023, пов'язано із тим, що заборгованість одного з підприємств станом на 01.01.2023 не відображено у звіті за формою № 3-борг (місячна) «Звіт про заборгованість з оплати праці».

У 2023 році на 10 підприємствах в області погашено заборгованість, яка обліковувалася станом на 01.01.2023 або утворювалася пізніше впродовж року.

Примітка. Загальна сума заборгованості з виплати заробітної плати на 1 січня 2015–2020 років включає дані економічно активних підприємств, суб'єктів господарювання, щодо яких реалізуються процедури відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, а також економічно неактивних підприємств. Починаючи з січня 2021 року, дані наведено по юридичних особах з урахуванням цензу за кількістю найманих працівників. Безпосереднє порівняння даних на 1 січня 2021–2022 років з даними попередніх періодів є некоректним.

Транспортна інфраструктура

Чернівецька область займає неоднозначну позицію у транспортній системі України. З одного боку, прикордонне становище робить область потенційно привабливим транспортним коридором, і нині вона має загалом налагоджене транспортне сполучення з Польщею, Румунією та Молдовою. З іншого боку, область розташована на периферії транспортних потоків національного рівня. Зокрема, у межах області проходить відгалуження Тернопіль – Чернівці – Порубне та Чернівці – Мамалига від міжнародного транспортного коридору Балтійське море – Чорне море (Ягодин – Ковель – Луцьк – Тернопіль – Хмельницький – Вінниця – Умань – порти Чорного моря), а також міжнародна автомагістраль Е–85, яка на ділянці Тернопіль – Чернівці – Порубне співпадає з міжнародним транспортним коридором; державні національні автомобільні дороги Н–03 «Житомир – Чернівці» та Н–10 «Стрий – Івано-Франківськ – Чернівці – Мамалига»; регіональні автомобільні дороги Р–62 «Верховина – Усть-Путила – Сторожинець – Чернівці» та Р–63 «Від автомобільної дороги Н–03 Данківці – Вартиківці – КПП Сокиряни» та інші територіальні дороги.

Протяжність автомобільних доріг загального користування на території Чернівецької області складає 2890,9 км, зокрема: автомобільні дороги державного значення – 848,4 км, автомобільні дороги місцевого значення – 2042,5 км.

Щільність автомобільних доріг з твердим покриттям в області є однією з найвищих серед регіонів України і становить 356 км на 1000 км² території.

Частка Чернівецької області в загальному обсязі пасажирських перевезень автомобільним транспортом (автобусами) в Україні у 2021 році становила 1,2%. Значно більший цей показник у сусідніх із Чернівецькою областю регіонах, зокрема, у Львівській області – 7,4%, Івано-Франківській – 4,3%, Тернопільській – 3,3%, Хмельницькій – 3,0%.

Сформована автобусна мережа Чернівецької області налічує 131 приміський автобусний маршрут загального користування і 158 міжміських внутрішньообласних автобусних маршрутів загального користування. Мережа автостанцій в області налічує 13 одиниць.

Експлуатаційна довжина залізничних колій загального користування на території області становить 413 км і з 2003 року залишилася незмінною.

Щільність залізничних колій становить 51 км на 1000 км² території і є одним із найвищих показників серед регіонів України. В області розташовані 29 залізничних станцій. Щільність залізничних колій – 51 км на 1000 км². Найбільші залізничні вузли – Чернівці, Ларга, Вадул-Сірет.

Залізничне сполучення Чернівецької області із іншим регіонами забезпечується в таких напрямках: Чернівці – Київ, Чернівці – Львів, Чернівці – Одеса, Чернівці – Полтава, Чернівці – Запоріжжя, Чернівці – Кременчук, Вадул-Сірет – Коломия. Залізничний транспорт упродовж останніх років утримує 2-3% пасажиропотоку області.

Міжнародний аеропорт «Чернівці» імені Леоніда Каденюка розташований в південно-західній частині України, за 30 кілометрів від кордону з Румунією, в межах міста Чернівці. 27 вересня 2018 року Міжнародному аеропорту «Чернівці» було присвоєно ім'я першого українського космонавта, видатного буковинця і Героя України Леоніда Каденюка. Злітно-посадкова смуга комунального підприємства «Міжнародний аеропорт «Чернівці» імені Леоніда Каденюка» придатна до експлуатації повітряних суден індексу 4 коду 4С з обмеженнями і може приймати такі повітряні судна: Embraer E-135, 145, 170, 190, 195; ATR-42, 72; Saab -340, 2000; Bombardier CRJ-100, 200, 700, 900, 1000; Avro RJ100 та аналогічні.

Пункти пропуску через державний кордон

Чернівецька область має спільну ділянку державного кордону з Румунією та Республікою Молдова. Протяжність державного кордону зони діяльності Чернівецької митниці – 404 км (178 км – з Республікою Молдова, 226 км – з Румунією).

Пропуск осіб, транспортних засобів, товарів та вантажів через державний кордон здійснюється в пунктах пропуску та митних постах. В області знаходиться:

6 митних постів: «Чернівці», «Вадул-Сірет», «Кельменці», «Мамалига», «Красноільськ», «Дяківці».

16 пунктів пропуску:

✓ для міжнародного автомобільного сполучення – 8: «Порубне - Сірет», «Мамалига - Крива», «Росошани - Брічень», «Кельменці - Ларга», «Сокиряни - Окниця», «Красноільськ - Вікову де Сус», «Дяківці - Раковець» та «Руська - Ульма», який тимчасово не працює з 2010 року;

✓ для міжнародного залізничного сполучення – 4: «Мамалига - Крива», «Кельменці - Ларга», «Сокиряни - Окниця», «Вадул-Сірет - Вікшани»;

✓ для повітряного сполучення – 1: «Чернівці»;

✓ для міждержавного автомобільного сполучення – 1: «Вашківці - Гріменкеуць»;

- ✓ Місцеві піші пункти попуску: «Біла Криниця - Клімеуць», «Шепіт - Ізвоареле Сучевей» (тимчасово не працюють з 2010 року).
- ✓ У місцевих пунктах пропуску «Зелена - Медвеже», «Сокиряни - Клокушна», «Подвір'ївка - Липкань» здійснюється тільки прикордонний контроль.

Енергозабезпечення. Енергозбереження.

На території Чернівецької області функціонують дві мікроГЕС: потужністю 0,195 МВт, 0,2 МВт, та одна мала ГЕС потужністю 1 МВт, а також 17 промислових сонячних електростанцій загальною потужністю 82,87 МВт та 1 біогазова установка потужністю 1 МВт. Крім того в області налічується 2900 сонячних електроустановок у фізичних осіб потужністю 84,8 МВт.

Інвестиційною програмою АТ «Чернівціобленерго» до 2027 року передбачено будівництво ПС 110/35/10 Валя Кузьмін, реконструкцію ПС «Лужани1», «Банилів», «Глибока», «Новоселиця», «Клішківці», «Новодністровськ», «Гравітон», «Берегомет», «Вижниця», «Прут» та будівництво повітряних ліній: Арсенал - Гравітон 2, Арсенал - Гравітон - В.Кузьмін.

МКП «Чернівцітеплокомуненерго» встановлено та розпочато експлуатацію когенераційної установки (КГУ) на котельні «Південна-1» в м. Чернівці.

Наймасштабнішим проектом будівництва в Чернівецькій області є добудова Дністровської ГАЕС. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 року № 164-р затверджено проєкт «Дністровська ГАЕС». Згідно з проєктом станція складатиметься із семи гідроагрегатів загальною потужністю 2268 МВт. Введення в експлуатацію Дністровської ГАЕС в складі 7 гідроагрегатів повинно забезпечити надійну роботу атомних електростанцій, дозволить довести до нормативного рівня якість виробленої електроенергії за частотою, істотно підвищити надійність енергопостачання зміцнити енергетичну безпеку України і розширити експортні можливості енергосистеми держави.

Перший пусковий комплекс першої черги Дністровської ГАЕС у складі ГД № 1 введено у промислову експлуатацію наприкінці 2010 року.

У жовтні 2014 року проведено повний запуск ГД № 2 Дністровської ГАЕС методом «спина до спини» від ГД-1 Дністровської ГАЕС в режимі СКН (синхронного компенсатора з насосним напрямком обертання).

Для будівництва третього гідроагрегату проведено значний обсяг організаційних та будівельних робіт. З Харкова транспортовано унікальне робоче колесо та кришки турбіни, які разом з валом турбіни, ротором та статором зібрано монтажниками підрядних організацій прямо на монтажному майданчику ГАЕС. Загальна вага всіх складових агрегату перевищує 3000 тонн.

21 грудня 2015 року проведено частотний пуск ГД № 3 I черги Дністровської ГАЕС в режимі синхронного компенсатора.

Дністровська ГАЕС у складі 3-ох гідроагрегатів запрацювала у грудні 2016 року. Потужність пускового комплексу у складі 3-х гідроагрегатів 1 черги Дністровської ГАЕС становить:

- в насосному режимі – 1263 МВт;
- в генераторному режимі – 972 МВт.

Перша черга у складі 3 гідроагрегатів дала змогу при заміщенні Дністровською ГАЕС енергоблоків ТЕС 200 МВт щорічно економити 125 млн. м³ газу, а також 1,1 млн тонн вугілля.

Житлово-комунальне господарство

Централізоване питне водопостачання Чернівецької області здійснюється за рахунок поверхневих вод (78,2%) та підземних горизонтів (21,8%), в Україні, відповідно – 69,9% та 30,1%.

В області нараховуються 37 водозаборів, 43 водопроводи, 39 водопровідних насосних станцій, 5 водопровідних очисних споруд, 280 водопровідних свердловин, 85 колективних установок (пристроїв) питного водопостачання, 1215 джерел децентралізованого водопостачання.

Централізованим водопостачанням забезпечено 10 міст, 7 із 8 селищ, а також 16 сіл з 398 сільських населених пунктів, що становить 36,6% населення області.

Системами централізованого водовідведення забезпечено 9 міст, 7 селищ, системами локального водовідведення забезпечено 2 міста та 10 сільських населених пунктів. Централізованим водовідведенням забезпечено 30,4% населення області, в тому числі: 31,5% – міського, 30,4% – сільського населення.

Станом на 01.01.2024 на території області експлуатувалося 580,5 км каналізаційних мереж (без урахування сільських та відомчих мереж – 514,5 км), з них аварійних – 180,9 км, що становить 31,1% (в Україні – 29,5%). В області нараховуються 31 каналізаційна насосна станція, 26 каналізаційних очисних споруд.

На території області експлуатується 941,8 км водопровідних мереж (без урахування сільських та відомчих мереж – 894,7 км), з них аварійних – 230,5 км, що становить 24,5% (в Україні – 38,5%).

Централізоване тепlopостачання в Чернівецькій області здійснюється в 5 населених пунктах, зокрема: у містах Чернівці, Новодністровськ, Новоселиця, Хотин та Вижниця.

Через аварійність водопровідних мереж (24,5%) відбувається нераціональне використання води у Чернівецької області, порівняно з сусідніми областями. Показники втрат та неврахованих витрат води при її розподілі від поданої води у мережу є найгіршими та складають 54,9%.

Значною проблемою для області залишається стан каналізаційного господарства, кожна п'ята каналізаційна насосна станція та третина насосних агрегатів відпрацювали нормативний строк експлуатації, 38% каналізаційних колекторів та мереж експлуатуються понад 40 років. Із 15 очисних споруд каналізації комунальної власності: 3 (20%) – знаходяться у доброму стані, а саме: у містах Вижниця, Кіцмань, та селище Кельменці, 5 (33,3%) – у задовільному стані, а саме: у містах Чернівці, Новодністровськ, Сокиряни, селище Путила та Неполоківці, 7 (46,6%) – у незадовільному стані, а саме: у містах Сторожинець, Новоселиця, Хотин, Заставна та в селищі Глибока, Берегомет, Кострижівка. Особливо критична ситуація склалася у містах Сторожинець, Заставна та селищі Кострижівка, де стічні води без повного очищення скидаються в річки та водойми, що викликає забруднення навколишнього природного середовища.

Ситуація ускладнюється ще тим, що неочищені стічні води з очисних споруд каналізації м. Сторожинець (164,4 тис. м³/рік, рівень забруднення складає 100%) потрапляють у транскордонну річку Сірет, селища Глибока – через річку Дерегуй в транскордонну річку Прут (88,2 тис. м³/рік, через природне очищення стоків у протоках рівень забруднення складає 10-12%), м. Заставна – через р. Совіця в транскордонну річку Прут (47,6 тис. м³/рік, через природне очищення стоків у протоках рівень забруднення складає 2-3%).

Також недостатньо очищені стічні води з очисних споруд каналізації м. Новоселиця через протоку Старий кордон потрапляють у транскордонну річку Прут (80,2 тис. м³/рік, через механічне очищення стоків та природне очищення в протоках рівень забруднення складає 6-8%).

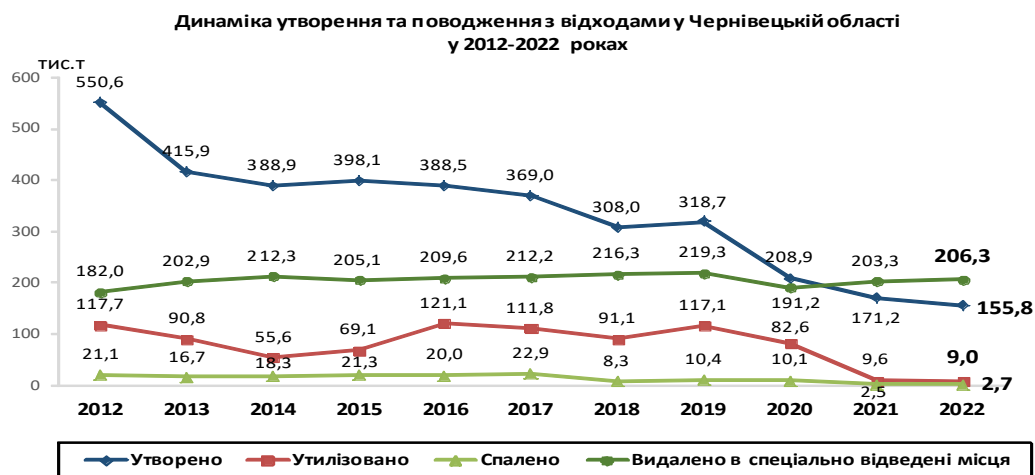
Ці показники свідчать про можливе погіршення екологічної ситуації як на окремих територіях області так і в Республіці Молдова та Румунії.

Утворення та накопичення відходів. Поводження з відходами.

Одними з найгостріших екологічних проблем в Чернівецькій області (як і в Україні в цілому) залишаються питання, що пов'язані з відходами (їх утворення, накопичення, утилізація, видалення, вивіз на місця неорганізованого складування, тощо).

На території області нараховується 282 сміттєзвалища та 1 полігон твердих побутових відходів у м. Чернівці.

Майже всі утворені в 2022 році відходи належали до IV класу небезпеки (малонебезпечні відходи), з яких 66,9% – побутові та подібні відходи. Слід

зауважити, що значна частина всіх відходів (97,6 тис. т або 62,7% від загального обсягу) була утворена на підприємствах м. Чернівців.

У підприємствах області наявні 22 установки для спалювання відходів загальною потужністю 10,6 тис. т/рік.

На 01 січня 2023 року в спеціально відведених місцях та об'єктах видалення відходів накопичилось 3976,2 тис. т відходів, переважна частина яких це побутові та подібні відходи IV класу небезпеки.

Відходи I–III класів небезпеки становлять незначну частку від загальної кількості, проте саме вони створюють ризики для здоров'я і навколишнього середовища. Упродовж 2022 року на підприємствах області утворилось 48,4 т небезпечних відходів I–III класів небезпеки, що на 36,0% менше, ніж у 2021 році. Слід зауважити, що переважна частина цих відходів (84,0%) була утворена на підприємствах м. Чернівців.

Полігон ТПВ м. Чернівці належить до екологічно небезпечних об'єктів області, на його території зберігається 2915,8 тис. т відходів. Загалом, питання збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів, визначення територій для складування, зберігання та розміщення відходів в області залишається не вирішеним.

Цифрова трансформація

Протягом періоду з 2018 по 2023 роки система адміністративних послуг зазнала суттєвих змін. У цьому періоді спостерігалася активна модернізація та цифровізація процесів надання послуг. Електронні платформи та сервіси стали ширше використовуватися для спрощення процедур та полегшення взаємодії з громадянами та бізнесом. При цьому активно розбудовувалась мережа центрів надання адміністративних послуг.

Станом на 01.01.2024 в Чернівецькій області функціонувало 52 ЦНАП територіальних громад, роботу яких забезпечувало 230 адміністраторів. Створено 6 Дія Центрів, в яких відвідувачі отримують додаткові послуги та сервіси, наявні простори для дітей, місця для користування порталом Дія і розвитку цифрових навичок, надаються консультації щодо запровадження підприємницької діяльності.

З метою наближення надавачів послуг до потенційних заявників діють 5 територіальних підрозділів, 108 віддалених робочих місць та 80 старост, які надають окремі послуги, зокрема послуги з реєстрації місця проживання, вчиняють нотаріальні дії тощо.

У 2023 році ЦНАП Чернівецької області надано 375160 послуг, що на 7,4% більше, ніж за 2022 рік.

У всіх 52 ЦНАП Чернівецької області забезпечено зручний та доступний сервіс для отримання адміністративних послуг, зокрема:

- більшість адміністраторів та державних реєстраторів ЦНАП мають доступи до всіх державних Реєстрів, зокрема: Реєстру територіальної громади,

Державного земельного кадастру; Реєстру нерухомості; Реєстру юридичних осіб, фізичних осіб та громадських об'єднань; Реєстру ДРАЦС, Демографічного реєстру;

- у всіх ЦНАП Чернівецької області встановлено шерінг QR та приймаються цифрові документи в Дії.

Освітня інфраструктура

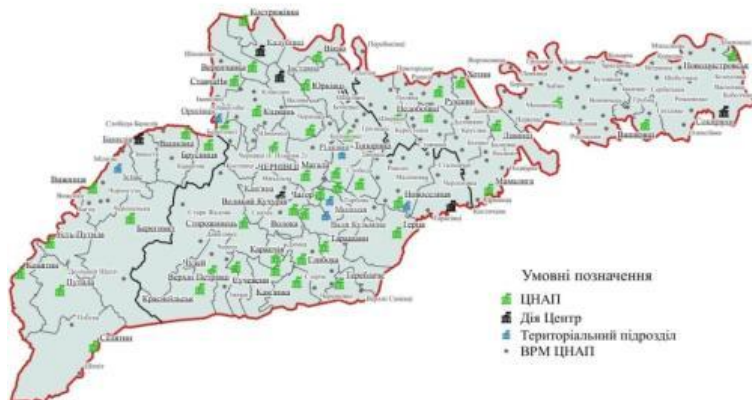
У 2023/2024 навчальному році в системі освіти області функціонував 341 заклад загальної середньої освіти, в яких навчалися 105,6 тис. учнів; 25 закладів позашкільної освіти, у яких виховувалися 14,8 тис. вихованців; 390 закладів дошкільної освіти, у яких виховувалися 25,6 тис. дітей.

Охоплення дітей закладами дошкільної освіти у 2023 році становило 87,6% (без урахування дітей, охоплених соціально-педагогічним патронатом). Діти 5-річного віку охоплені 100% обов'язковою дошкільною освітою.

Мережа закладів спеціальної освіти, яка складалася з 6 закладів, залишається незмінною.

В області діяли 68 опорних закладів (19,9% від загальної чисельності закладів загальної середньої освіти) з 72 філіями, у яких навчалися 30227 школярів, що становило 28,4% від загальної чисельності учнів, які здобували повну

Діюча мережа ЦНАП і ВРМ Чернівецької області

загальну середню освіту в закладах освіти області (у тому числі в самих опорних школах – 23060, філіях – 3718).

З метою забезпечення безпечних умов навчання учасників освітнього процесу у системі освіти Чернівецької області налічувалося 1069 захисних споруд (сховище, протирадіаційне укриття, найпростіші укриття та за угодами), з них: 230 протирадіаційних укриттів та 839 найпростіших укриттів.

У 2023 році інклюзивним навчанням було охоплено 1143 дитини з особливими освітніми потребами, які навчалися у 245 школах, 470 дітей – у 113 закладах дошкільної освіти.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.04.2023 № 419 «Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти» в області проведено капітальні ремонти у 7 об'єктах захисних споруд цивільного захисту із забезпеченням доступності і безпеки укриттів для маломобільних груп населення, зокрема осіб з інвалідністю.

Запроваджено пілотний проєкт з використання методики М. Монтесорі у 28 закладах освіти з інклюзивним навчанням для надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами. Функціонувало 18 інклюзивно-ресурсних центрів.

Позашкільна освіта

Усього у системі освіти Чернівецької області (разом з ДЮСШ) діють 37 закладів позашкільної освіти, в яких навчається 18151 здобувач освіти.

Із 37 закладів – 26 закладів позашкільної освіти (профільний і комплексний) та 11 дитячо-юнацьких спортивних шкіл. У закладах позашкільної освіти області працюють 818 гуртків, які відвідує 14731 учень (вихованець), з них : 707 – діти ВПО, 748 – діти учасників бойових дій, 104 – діти з особливими освітніми потребами. У дитячо-юнацьких спортивних школах системи освіти навчається 3420 вихованців, з них 227 дітей ВПО. У закладах загальної середньої освіти гуртковою роботою охоплено 35488 дітей у 2218 гуртках.

Всіма видами позашкільної освіти, зокрема гуртковою роботою у закладах загальної середньої освіти охоплено 53639 дітей та учнів шкільного віку, що становить 51,7%.

Професійно-технічна освіта

В області функціонують 16 професійно-технічних навчальних закладів різних типів, з них 6 – вищих професійних училищ, 8 ліцеїв, Сокирянський навчальний центр № 67 при установі виконання покарань та професійно-технічне училище. Підготовка кваліфікованих робітників ведеться за 73 професіями.

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти створено 12 навчально-практичних центрів – осередків з новим обладнанням та технікою, де здобувачі освіти можуть опанувати практичні навички, а дорослі – пройти підвищення кваліфікації або перенавчання.

Впроваджено нові стандарти професійної освіти за низкою професій, оновлені освітні програми підвищення кваліфікації педагогів, тощо. Впроваджено дуальну форму освіти, яка передбачає, що до 70% навчального часу учень здобуває знання в умовах реального виробництва.

Особи з інвалідністю здобувають професійну (професійно-технічну) освіту на рівні, що відповідає їх здібностям і можливостям, забезпечено відповідний психолого-педагогічний та соціальний супровід учнів цієї категорії. Упродовж 2021-2023 років в області спостерігається незначне зменшення кількості випускників професійно-технічної освіти, які були працевлаштовані за професією після закінчення навчання – з 1641 осіб у 2021 до 1516 осіб у 2023 році відповідно. Водночас, загальна кількість випускників майже була незмінною та коливалась від 2039 до 2293 випускників. Зважаючи на зазначене, в області зафіксовано збільшення кількості випускників, які не працевлаштувалися після закінчення навчання від загальної кількості випускників від 202 осіб або 10% у 2021 році до 404 осіб або 18,5% у 2023 році відповідно.

Вища освіта

На початок 2023/2024 навчального року в області діяв 21 заклад фахової передвищої освіти та 7 закладів вищої освіти.

У закладах фахової передвищої освіти на початок 2023/2024 навчального року працювали 1002 (з них 880 штатних) науково-педагогічні та педагогічні працівники, зокрема з науковим ступенем доктора наук – 5, кандидата наук – 84, із вченим званням доцента – 21, професора – 4.

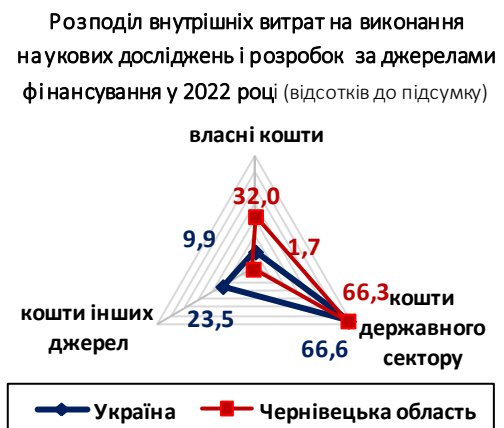
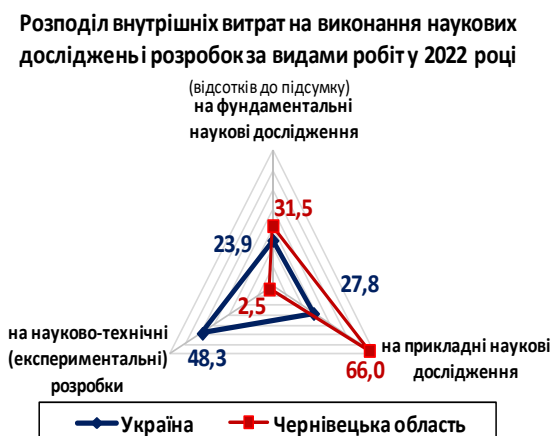
У закладах вищої освіти викладацький склад становив 1787 (з них 1623 штатні) працівники, із вченим званням доцента – 800, професора – 238.

Наукова діяльність

У 2023 році в області діяло 13 наукових організацій.

На кінець 2022 року в цих організаціях кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, з урахуванням сумісників становила 451 особу, з них жінок – 215 (на кінець 2021 року – 467 та 228 осіб відповідно).

Найбільша кількість працівників була задіяна у виконанні наукових досліджень і розробок у галузі природничих наук, а також у сфері інженерії та технологіях – відповідно 192 та 93 науковці.

У 2022 році загальний обсяг внутрішніх витрат на виконання наукових досліджень та розробок організацій області становив 112,5 млн грн (у 2021 році – 134,8 млн грн), з них на прикладні дослідження – 74,2 млн грн (66,0% від загального

обсягу внутрішніх витрат), фундаментальні – 35,4 млн грн (31,5%), науково-технічні розробки – 2,9 млн грн (2,5%).

Молодіжна політика

Сучасна молодь – це покоління, яке живе в період важливих змін, перетворень, нових можливостей та саме від неї залежить успішність майбутнього України. Усвідомлення цього вимагає від влади визначення відповідних напрямів молодіжної політики, які сприятимуть становленню освіченого, здорового, успішного молодого покоління, яке є фактором соціальної стабільності та гарантом безпеки держави в цілому.

Активна участь молоді у формуванні молодіжної політики та реалізації молодіжної роботи забезпечується за допомогою різних форм її залучення, зокрема, через розвиток молодіжних рад на всіх рівнях. У 2023 році в Чернівецькій області діяли 15 молодіжних рад, зокрема 1 – обласного рівня та 14 – місцевих.

Інфраструктура молодіжної роботи як складова частина соціальної інфраструктури є сукупністю установ, що виконують соціальні функції та орієнтовані на цільові установки молодіжної політики, створюють умови для соціально-психологічної адаптації та соціальної інтеграції різних груп і категорій молодих людей відповідно до їх інтересів і потреб у саморозвитку та самореалізації. Відповідно, молодіжні центри та простори, основним видом діяльності яких є робота з молоддю, і є одними з головних елементів інфраструктури молодіжної політики.

У Чернівецькій області мережа молодіжної інфраструктури налічувала:

	2021 рік	2022 рік	2023 рік
молодіжна інфраструктура, всього, в т.ч.:	3	5	16
- молодіжні центри, всього	1	1	2
- молодіжні простори, всього	2	4	14

З жовтня 2014 року в Україні діє Державна навчальна програма «Молодіжний працівник», започаткована Міністерством молоді та спорту України, Державним інститутом сімейної і молодіжної політики та Програмою розвитку ООН. За період реалізації програми навчання пройшли близько 100 осіб з Чернівецької області.

Охорона здоров'я

У 2023 році в Чернівецькій області функціонували 74 заклади: самостійних амбулаторно-поліклінічних закладів – 39, із них 18 центрів первинної медико-санітарної допомоги територіальних громад, 15 самостійних амбулаторій загальної практики сімейної медицини територіальних громад та 6 самостійних амбулаторно-поліклінічних закладів у м. Чернівці. Інших закладів – 7 (будинок дитини, центр служби крові, центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, бюро судмедекспертизи, патологоанатомічне бюро, інформаційно-аналітичний центр медичної статистики, медико-соціальна експертна комісія) та 3 стоматологічні поліклініки.

В області сформована стала мережа закладів охорони здоров'я (ЗОЗ) первинного рівня, яка покриває всю територію регіону та забезпечує надання якісної медичної допомоги населенню.

Станом на 01.01.2024 в Чернівецькій області зареєстровано 44 заклади комунальної форми власності, які надають первинну медичну допомогу. Всі заклади реорганізовані у комунальні некомерційні підприємства (КНП) і підключені до електронної системи eHealth. На даний момент сімейного лікаря обрали 91,8% мешканців області.

Із 44 комунальних ЗОЗ: 18 Центрів первинної медичної допомоги (ПМД) ТГ; 15 самостійних амбулаторій загальної практики сімейної медицини (АЗПСМ) ТГ; 6 амбулаторно-поліклінічних закладів м. Чернівці; 5 кабінетів сімейного лікаря в обласних закладах охорони здоров'я. Структурними підрозділами Центру первинної медико-санітарної допомоги (ЦПМСД) і АЗПСМ є 182 АЗПСМ та 170 ФАПів.

За період реформування мережі первинної ланки побудовано 16 АЗПСМ, відремонтовано 39 АЗПСМ та 10 ФАПів. ЗОЗ первинного рівня забезпечені санітарними автомобілями на 75-80%.

Надання спеціалізованої медичної допомоги в області забезпечують 25 лікарняних закладів – лікарень, центрів та диспансерів. Серед них 11 багатoproфільних лікарень та багатoproфільних лікарень інтенсивного лікування територіальних громад, Вашківецька лікарня реабілітації та паліативної допомоги, 2 міські лікарні, 11 лікарень обласного підпорядкування.

Загальна потужність ліжкового фонду становила 5731 (бюджетні та госпрозрахункові) або 64,1 на 10 тис. населення (2021 рік – 5809 ліжок або 65,0 на 10 тис. населення, 2022 рік – 5636 ліжок або 63,5 на 10 тис. населення). Зменшення кількості ліжок на 78 протягом останніх років відбувалося за рахунок оптимізації та реорганізації закладів охорони здоров'я області.

Упродовж 2023 року у Чернівецькій області сформована спроможна мережа закладів охорони здоров'я області, яка включає наступний розподіл ЗОЗ області:

надкластерні заклади охорони здоров'я (3 од.), спеціалізовані заклади охорони здоров'я, які виконують функцію надкластерних (5 од.), кластерні заклади охорони здоров'я (6 од.), загальні заклади охорони здоров'я (6 од.), заклади охорони здоров'я області, які не ввійшли до мережі згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.23 № 174. Зокрема, 10 закладів, які не ввійшли до мережі, але є фінансово спроможними (5 од.) та заклади, які знаходяться поза мережею та є фінансово неспроможними (5 од.).

Надання екстреної медичної допомоги мешканцям області забезпечує ОКНП «Чернівецький обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф», який є координувальним закладом та включає в себе структурні підрозділи: Центральну станцію екстреної (швидкої) медичної допомоги, Західну станцію екстреної (швидкої) медичної допомоги та Східну станцію екстреної (швидкої) медичної допомоги, до структури якої входять 7 підстанцій та 45 пунктів постійного базування бригаад екстреної (швидкої) медичної допомоги, відділення екстреної медичної допомоги у складі багатoproфільних лікарень: ОКНП «Чернівецька лікарня швидкої медичної допомоги», ОКНП «Чернівецька обласна клінічна лікарня», ОКНП «Чернівецька обласна дитяча клінічна лікарня», КНП «Міська дитяча клінічна лікарня», багатoproфільних лікарень інтенсивного лікування. Автопарк налічує 98 санітарних автомобілів (93 санітарні автомобілі

типу В та 5 реанімобілів типу С), з них 25 автомобілів мають термін експлуатації понад 10 років, 6 автомобілів – від 5 до 10 років.

Станом на 01.01.2024 зареєстровано 4723,75 штатних лікарських посад (бюджет, госпрозрахунок та система підготовки кадрів), кількість зайнятих посад становила 4325,75, на яких працювало 4096 фізичних осіб, а у 2022 році – 4749 штатних лікарських посад (бюджет, госпрозрахунок та система підготовки кадрів), кількість зайнятих посад становила 4390, на яких працювали 4124 фізичні особи.

Укомплектованість всіх штатних посад лікарями залишається стабільною і складає: за 2023 рік – 86,7%, за 2022 – 86,8%. Розрив між штатними лікарськими посадами і фізичними особами за 2023 рік збільшився на 2,75 посад і становить – 627,75, а за 2022 рік – 625,0.

Соціальний захист

У системі соціального захисту населення області функціонують 5 психоневрологічних будинків-інтернатів, дитячий будинок-інтернат та геріатричний пансіонат, в яких проживають 1089 осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, з яких 256 – внутрішньо переміщені особи. На території області здійснюють діяльність 4 територіальні центри соціального обслуговування та 26 центрів надання соціальних послуг, з них 8 мають стаціонарні відділення для постійного або тимчасового проживання, в яких перебувають 187 осіб.

18 територіальних громад організують надання соціальних послуг жителям громади на умовах співфінансування. Щороку охоплено соціальними послугами понад 20,0 тисяч осіб. Для проведення соціальної роботи у територіальних громадах запроваджено 137 посад фахівців із соціальної роботи, що в 3,5 рази більше, ніж на 1 січня 2023 року, проте лише 93 фактично заповнені посади.

В області створено комунальний заклад «Чернівецький обласний центр соціально-психологічної допомоги Захисникам та Захисницям України «ВЕТЕРАН ХАБ».

У 2023 році за рахунок коштів державного бюджету 71 учасник бойових дій та членів їх сімей отримали послуги з професійної адаптації на загальну суму 778,8 тис грн та 31 учаснику бойових дій виплачено грошову компенсацію на придбання житла на загальну суму 65,4 млн грн.

У травні 2023 року створено «Офіс соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей», який наразі функціонує на базі управління з питань ветеранської політики обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації). В Офісі ветерани війни, особи з інвалідністю внаслідок війни, члени сімей військовослужбовців, члени сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць мають змогу отримати консультаційні, юридичні послуги та психологічний супровід.

В області функціонують 4 притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, зокрема такі притулки створені при ОКУ «Чернівецький обласний центр соціально-психологічної допомоги», ОКУ «Соціальний центр матері та дитини», БФ «Місто добра» та у Хотинській територіальній громаді.

Функціонують 4 денні центри соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі з

кризовими кімнатами (у Неполоковецькій, Хотинській та дві у Чернівецькій територіальних громадах) та 4 спеціалізовані служби первинного соціально-психологічного консультування (у Великокучурівській, Новодністровській, Новоселицькій та Хотинській територіальних громадах).

В області діють 33 мобільні бригади соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі.

Створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, цифрової, соціальної, громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики є головним завданням органів виконавчої влади в області.

В регіоні реалізується програма щодо створення безперешкодного середовища для осіб з інвалідністю, а також затверджено План заходів з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року у Чернівецькій області. У лютому 2023 року розпочав роботу кластер «Безбар'єрна Буковина» – платформа для обміну інформацією з міжнародними партнерами, місцевими громадськими об'єднаннями, а також визначення напрямів співпраці у сфері створення безбар'єрного середовища у Чернівецькій області та потреб маломобільних груп населення і шляхів їх задоволення.

Область активно долучилась до впровадження Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», з метою реалізації якої розроблено План заходів з ментального здоров'я та психосоціальної підтримки цивільного населення Чернівецької області.

Водночас, за офіційними даними Національної соціальної сервісної служби України, за період з 2012 по 2023 роки у Чернівецькій області встановлено 36 статусів особам, які постраждали від торгівлі людьми. А внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, розпочатої у 2014 році, та повномасштабного вторгнення, зросла кількість злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, на території України.

З метою забезпечення мобілізації різноманітних ресурсів, налагодження міжвідомчої взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми в регіоні розроблено план дій з реалізації заходів з протидії торгівлі людьми у Чернівецькій області на 2024–2025 роки.

Проводиться системна робота щодо обліку, нарахувань та виплат різноманітних соціальних допомог і компенсацій населенню. Упродовж 2019–2023 років державними допомогоюми різної адресної спрямованості охоплено понад 150 тисяч громадян, що становить майже 20% від загальної чисельності населення області, на суму понад 2,0 млрд грн щороку.

Підтримка та інтеграція внутрішньо переміщених осіб, інших постраждалих від війни

Збройна агресія російської федерації проти України та тимчасова окупація частини її території призвела до руйнування значної кількості житла громадян України і порушення інших фундаментальних прав людини, таких як життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека, тощо.

З початку повномасштабної війни Чернівецька область стала однією з ключових областей, які надавали прихисток внутрішньо переміщеним особам та загалом прийняла понад 110 тис. внутрішньо переміщених осіб (ВПО), з них понад 36 тис. дітей.

В Єдиній інформаційній базі даних внутрішньо переміщених осіб зареєстровано 81866 осіб, що в 34 рази більше, ніж у 2014 році (2402 внутрішньо переміщені з 2014 року).

Найбільша кількість ВПО перемістилися з Донецької області – 12615, Київської області – 8558, Харківської області – 12718 та м. Київ – 15602.

За 2023 рік допомогу на проживання із державного бюджету отримали 32265 ВПО на суму – 927,24 млн грн.

На цей час ВПО проживають у 63 закладах, які включено до переліку місць тимчасового проживання Чернівецької області (далі – МТП), який затверджено розпорядженням обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 06.11.2023 № 1100-р «Про затвердження переліку місць тимчасового проживання Чернівецької області» (зі змінами).

У МТП проживають 3125 осіб, з них:

- 21 МТП – державної власності, проживає 1426 осіб;
- 31 МТП – комунальної власності, проживає 1165 осіб;
- 11 МТП – приватної власності, проживає 534 особи.

З метою розв'язання основних проблемних питань внутрішньо переміщених осіб, сприяння соціальній адаптації таких осіб за новим місцем проживання, в області створено Координаційну раду з питань внутрішньо переміщених осіб.

Проводилася робота щодо професійної адаптації ВПО. Так, упродовж 2022 року 2620 внутрішньо переміщених осіб отримали послуги обласної служби зайнятості, з них отримали статус безробітного 1491 ВПО, у 2023 році – 907 та 720 ВПО відповідно.

У 2022 році допомогу з безробіття отримували 1429 внутрішньо переміщених осіб, а у 2023 році – 535 осіб даної категорії.

За сприяння обласної служби зайнятості у 2022 році було працевлаштовано 501 ВПО, а у 2023 році – 282 ВПО, проходили профнавчання у 2022 році – 17 ВПО, у 2023 році – 27 ВПО. У 2023 році 25 осіб даної категорії отримали ваучер на навчання.

Позитивне рішення щодо отримання гранту на створення або розширення власного бізнесу у 2022 році отримали 6 осіб із числа внутрішньо переміщених, а у 2023 році – 15 осіб даної категорії.

Профорієнтаційними послугами охоплено 1479 ВПО, з них 537 осіб мали статус безробітного. Всього було надано 2244 профорієнтаційні та профконсультаційні послуги, зокрема надано 699 індивідуальних профорієнтаційних та профконсультаційних послуг.

Розвиток спорту

В області функціонують 87 комплексних спортивних споруд та 2167 окремих спортивних споруд – всього 2254 спортивні споруди.

З них: 32 спортивні зали, 389 спортивних майданчиків з тренажерним обладнанням, 12 мультимайданчиків, 66 спортивних майданчиків із штучним покриттям, 21 тенісний корт, 260 футбольних полів, 899 інших майданчиків, 11 плавальних басейнів (1 – 50-ти метровий), 27 стрілецьких тирів, 1 стрілецький стенд, 1 стрільбище для стрільби з лука, 1 велотрек, 1 кінноспортивна база, 2 споруди зі штучним льодом, 1 веслувально-спортивна база та 1 лижна база на 100 пар лиж і більше, 354 спортивні зали площею не менше 162 м. кв та 175 інших спортивних споруд.

Створено і працюють 11 центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», зокрема: 1 обласний, 6 міських, 3 районні та 1 селищний.

В регіоні працюють: 29 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, в тому числі 1 спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву зі стрільби з лука, 1 обласна спортивна школа для дітей з інвалідністю «Інваспорт», 1 школа вищої спортивної майстерності. В дитячо-юнацьких спортивних школах займаються 9984 учнів, працюють 404 тренера-викладача.

Архівна справа

В архівних установах області налічується 7322 фонди та 2148,4 тис. одиниць зберігання документів на паперовій основі. Найбільше документів зосереджено в Державному архіві Чернівецької області. Він був заснований у 1907 році і за сто сімнадцять років свого існування зібрав документи з XV століття до теперішнього часу.

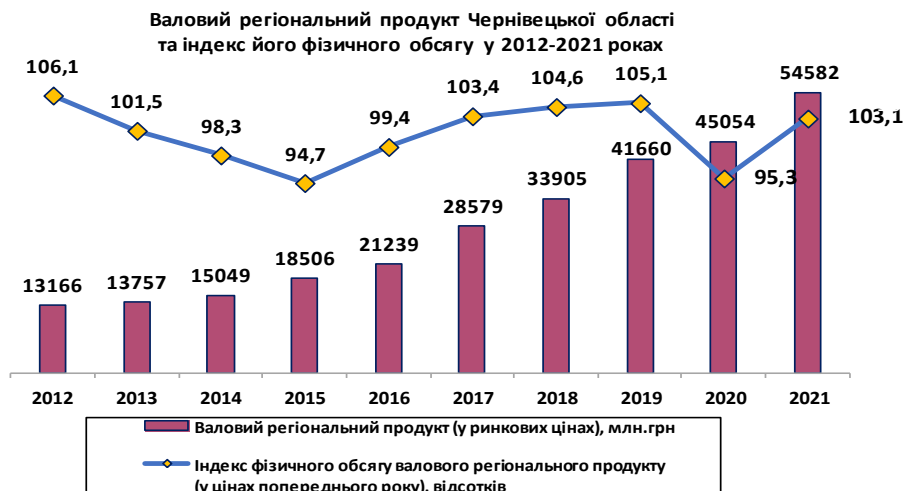
У Державному архіві Чернівецької області налічується 4146 фондів та 1502,0 тис. одиниць зберігання документів Національного архівного фонду на паперовій основі, зокрема 1496,8 тис. одиниць зберігання управлінської документації, 2053 одиниць зберігання науково-технічної документації та 3210 одиниць зберігання документів особового походження; 66336 одиниць обліку фотодокументів; 14292 одиниць обліку кінодокументів; 1887 одиниць обліку фонодокументів; 175 одиниць обліку відеодокументів. Крім того, 86 фондів документів з кадрових питань (особового складу) загальною кількістю 49631 одиниця зберігання. В архіві зберігається 3 документи, які мають статус унікальних.

Ступінь заповнення стелажного обладнання архівосховищ держархіву становить 99,8%. Така ситуація може призвести до втрати та псування документів Національного архівного фонду, які продовжують зберігатися в установах області.

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є нове будівництво сучасного корпусу Державного архіву Чернівецької області з облаштуванням громадського простору для проведення культурно-масових заходів та реконструкцією існуючого корпусу з влаштуванням галерейних переходів.

Валовий регіональний продукт та валова додана вартість

Аналіз валового регіонального продукту області за 2012–2021 роки свідчить про сталу тенденцію зростання у фактичних цінах.

Обсяг валового регіонального продукту, який утворений у Чернівецькій області у 2021 році, становив 54582 млн грн проти 45054 млн грн у 2020 році.

Частка області в загальному обсязі валового регіонального продукту України становила 1,0% і була однією з найменших серед регіонів України.

Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту характеризувався різкими змінами. У 2012 році цей показник становив 106,1%, у 2015 році – 94,7%, у 2019 році – 105,1%, у 2020 році – 95,3%.

У 2021 році індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту становив 103,1% (в Україні – 103,4%). За темпами зростання валового регіонального продукту у 2021 році область зайняла серед регіонів України 14 місце (у 2020 році – 19 місце).

Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу становив у 2021 році 61088 грн, що на 3,7% більше, ніж у 2020 році. Це складало лише 46,4% від середнього рівня в Україні, який становив 131734 грн.

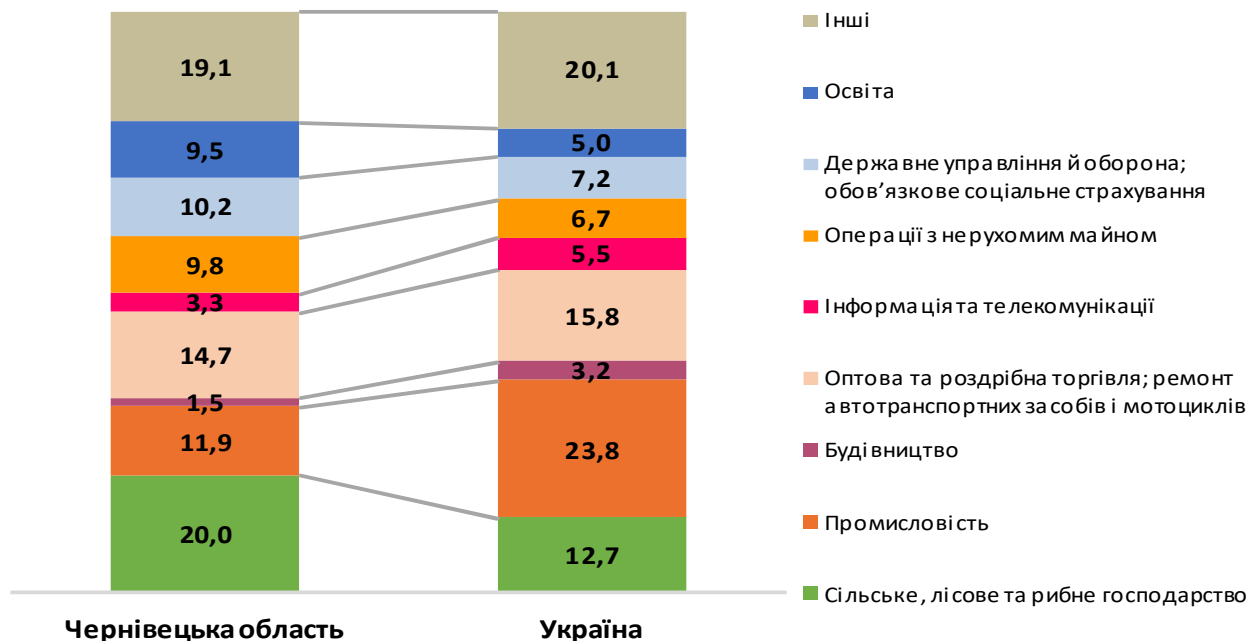
За обсягом валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу серед регіонів України область займала 23 місце.

Серед сусідніх областей розмір валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу в Чернівецькій області був нижчим, ніж у Хмельницькій області в 1,6 раза, Івано-Франківській – в 1,4 раза, Тернопільській – на 23,1%, одночасно вищим, ніж у Закарпатській на 8,5%.

Основною складовою валового регіонального продукту є валова додана вартість в основних цінах. У 2021 році її обсяг у Чернівецькій області становив 50477 млн грн, що на 2,8% більше, ніж у попередньому році (у 2020 році в порівнянні з 2019 роком – на 3,6% менше). Частка області в загальному обсязі валової доданої вартості України становила 1,1%.

Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності в Україні та Чернівецькій області у 2021 році
(у фактичних цінах; відсотків до підсумку)

Область за темпами зростання валової доданої вартості серед регіонів України займала у 2020 та 2021 роках 16 місце.

У 2021 році, як і в попередніх роках, у структурі валової доданої вартості домінувало сільське, лісове та рибне господарство, питома вага якого склала 20,0% (на 1,5 відсоткових пункти більше, ніж у 2020 році).

Значною у валовій доданій вартості області була питома вага сфери оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 14,7%, що на 2,2 в.п. більше, ніж у 2020 році. Вагомою була також частка підприємств промисловості – 11,9% (зросла на 0,8 в.п.), сфер державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування – 10,2% (зменшилась на 0,8 в.п.), операцій з нерухомим майном – 9,8% (зменшилась на 0,4 в.п.), організацій та установ освіти – 9,5% (зросла на 0,1 в.п.).

Збільшення валової доданої вартості у 2021 році, порівняно з 2020 роком зафіксовано в більшості видів економічної діяльності, найбільш істотно – у сферах тимчасового розміщення та організації харчування (в 1,5 раза), інформації та телекомунікацій (на 20,7%), оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (на 15,7%), професійної, наукової та технічної діяльності (на 13,4%).

Одночасно в окремих видах економічної діяльності зафіксовано зменшення обсягів валової доданої вартості, найбільш суттєве – на підприємствах будівництва (на 35,3%) та в закладах освіти (на 5,0%).

У 2021 році випуск (в основних цінах) становив 103338 млн грн та був на 0,6% більшим, ніж у 2020 році (у 2020 році в порівнянні з 2019 роком – на 4,5% меншим). Зростання обсягів випуску у 2021 році, порівняно з 2020 роком, зафіксовано в переважній більшості видів економічної діяльності. Найбільш істотне збільшення відбулось у підприємств сфер тимчасового розміщування й організації харчування (в 1,5 раза), інформації та телекомунікацій (на 17,2%), оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів транспорту (на 15,9%), надання інших видів послуг (на 13,1%).

У той же час, обсяг випуску у підприємств будівництва зменшився, порівняно з 2020 роком, на 35,9%, у сфері освіти – на 5,5%, державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування – на 4,8%, у переробній промисловості – на 3,7%.

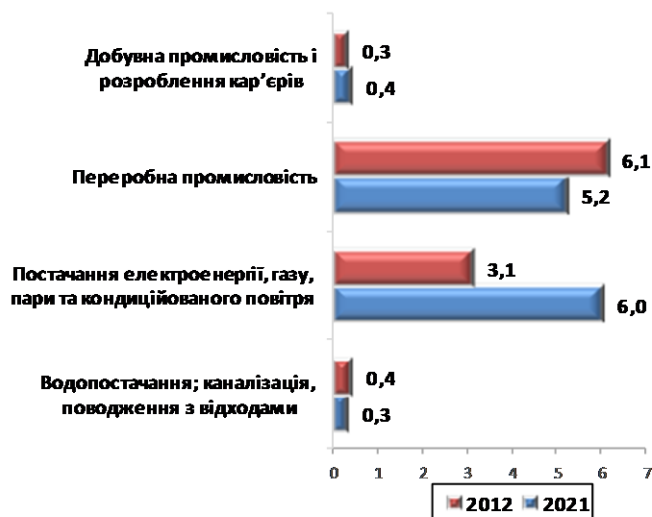
Промисловість та інноваційна діяльність

Промисловий комплекс – традиційно одна з провідних сфер реального сектору економіки Чернівецької області. Галузь є однією з найбільших за значенням у структурі валової доданої вартості регіону (ВДВ), частка якої становила у 2021 році 11,9% (у тому числі 5,2% – переробна промисловість, 6,0% – постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря).

Впродовж останніх років частка галузі в структурі валової доданої вартості збільшилась і у 2021 році досягнула своєї найвищої позначки, зокрема, порівняно з 2012 роком зросла на 2,0 в.п., з 2015 роком – на 1,3 в.п. Поступове збільшення частки галузі в структурі ВДВ є однією з цілей розвитку промисловості області в довгостроковій перспективі.

Відповідно до розподілу за основними видами промислової діяльності, традиційно найбільше впливали на формування ВДВ області підприємства переробної промисловості (44% від загального обсягу в промисловості) та підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (50%). Водночас добувна промисловість та водопостачання, каналізація, поводження з відходами займали у структурі валової доданої вартості промисловості менше 6%.

Структура валової доданої вартості промисловості (відсотків до загального обсягу ВДВ)

В області обліковується 524 підприємства у галузі промисловості, водночас промисловий потенціал визначають більше половини – 361 підприємство. Основу галузевої структури промисловості області становлять енергетична сфера, харчова, деревообробна, легка промисловість, виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, машинобудування.

Динаміка розвитку промислового комплексу області впродовж останніх років мала дещо нестабільний характер, що зумовлено об'єктивними чинниками. Суттєве зменшення у 2012 році виробництва електроенергії (на 16,9%) та харчових продуктів (на 4,7%) спричинили спад промислового виробництва в області на 13,2%. Найнижчих значень індекс виробництва промислової продукції набув у 2020 та 2022 роках (скорочення на 14,1% та 21,4% відповідно), що спричинено факторами поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19 та у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України і запровадженням в країні правового режиму воєнного стану. У 2022 році відбувся значний спад виробництва у сфері промисловості всіх регіонів України.

Починаючи з 2012 року найкращі показники промисловими підприємствами області продемонстровано у 2017 та 2018 роках, зокрема забезпечено відповідно 6,7% та 5,8% приросту промислової продукції. Також, забезпечено зростання виробництва у 2023 році. Так, починаючи з липня 2023 року, індекс промислової продукції набув позитивного значення (вперше за період воєнного стану) і становив за підсумками 2023 року 105,5%.

На значення темпу росту промислового виробництва суттєво впливає робота підприємств, що здійснюють діяльність у сфері виробництва і розподілення електроенергії та газу. Питома вага цієї галузі в структурі валової доданої вартості промисловості зросла з 31% у 2012 році до 50% у 2021 році. Основним фактором покращення показників роботи галузі є введення в експлуатацію 3 та 4 гідроагрегатів Дністровської ГАЕС, що дозволило збільшити потужності та обсяги виробництва електроенергії.

Харчова промисловість є найбільшою галуззю у складі переробної промисловості та однією з провідних галузей промислового комплексу області. У 2012–2022 роках переважно прослідковувались негативні тенденції розвитку галузі. Так, скорочення виробництва харчових продуктів зафіксовано у всіх періодах, крім 2017 року, коли відбулось зростання обсягів виробленої продукції на 0,5%. Найбільш істотним скорочення виробництва харчових продуктів та напоїв було у 2013 році (на 15,4%) та 2021 році (на 11,1%). Разом з тим, суттєвим є зростання обсягу виробництва харчових продуктів у 2023 році, за підсумками 2023 року спостерігалось збільшення виробництва на 21,1%.

Обсяги виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції впродовж 2012–2022 року переважно зростали. Так, темпи приросту промислової продукції у цій сфері були найвищими у 2021 році (7,7%) та

починаючи з 2014 року, зростання обсягів реалізації промислової продукції відбувалось під впливом інфляційних процесів.

Частка Чернівецької області в загальному обсязі реалізації промислової продукції в Україні є найменшою та коливається в межах 0,3-0,8%. У 2022 році питома вага області склала 0,8%, що є максимальним значенням за останні 11 років. Серед сусідніх областей найбільшу частку формують Львівська та Івано-Франківська області – 6,1% та 3,0% відповідно.

У рамках програми евакуації підприємств із зони бойових дій до Чернівецької області релоковано понад 120 представників бізнесу. Станом на початок 2024 року на теренах області знаходилося 74 підприємства, з яких біля 30 перереєструвались в територіальних громадах області. Запуск виробничих процесів релокованого бізнесу створило додану вартість і приріст надходжень до місцевих бюджетів. Так, до бюджетів усіх рівнів у 2022 році сплачено близько 4 млн грн податків. За 2023 рік суб'єктами господарювання, релокованими до Чернівецької області, сплачено до бюджетів усіх рівнів близько 93,4 млн грн. податків, зборів та інших платежів, а також 13,7 млн грн. єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

У Чернівецькій області створено 6 індустріальних парків, 5 з яких включено до Реєстру індустріальних (промислових) парків – «Новодністровськ», «Хотин Invest», «Енергія Буковини», «Чернівці» та «СОКИРЯНИ Індастрі ХАБ». Товариством з обмеженою відповідальністю «Фруктова індустрія» подано заяву та перелік документів для включення індустріального парку «Фруктова індустрія» до Реєстру індустріальних парків.

Інновації

У 2021 році інноваційною діяльністю в області займалось 5 промислових підприємств, що становило 7,6% від загальної кількості промислових підприємств, які підлягали обстеженню (у 2019 році – 7 підприємств або 10,9%).

Промислові підприємства області на інновації у 2021 році витратили 10,2 млн грн, що на 5,2 млн грн або в 1,5 раза менше, ніж у 2019 році (15,4 млн грн).

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності у 2015, 2017, 2019 та 2021 роках були власні кошти підприємств.

У 2021 році нові інноваційні процеси впроваджували 3 промислові підприємства, впроваджували нову або значно вдосконалену продукцію (товари, послуги) 4 підприємства.

Обсяг реалізованої інноваційної продукції у 2021 році становив 5,5 млн грн або 1,6% від загального обсягу реалізованої промислової продукції (у 2019 році – 26,9 млн грн або 0,4%).

В області простежується тенденція до скорочення основних показників інноваційної діяльності. Так, зменшується кількість

інноваційно активних промислових підприємств, скорочуються інноваційні витрати та обсяг реалізованої інноваційної продукції.

Водночас, у регіоні наявні елементи інноваційної екосистеми, які сприятимуть посиленню інноваційного розвитку регіону, зокрема промислового комплексу (бізнес-інкубатори, інноваційні підприємства, регіональні центри з розвитку тощо).

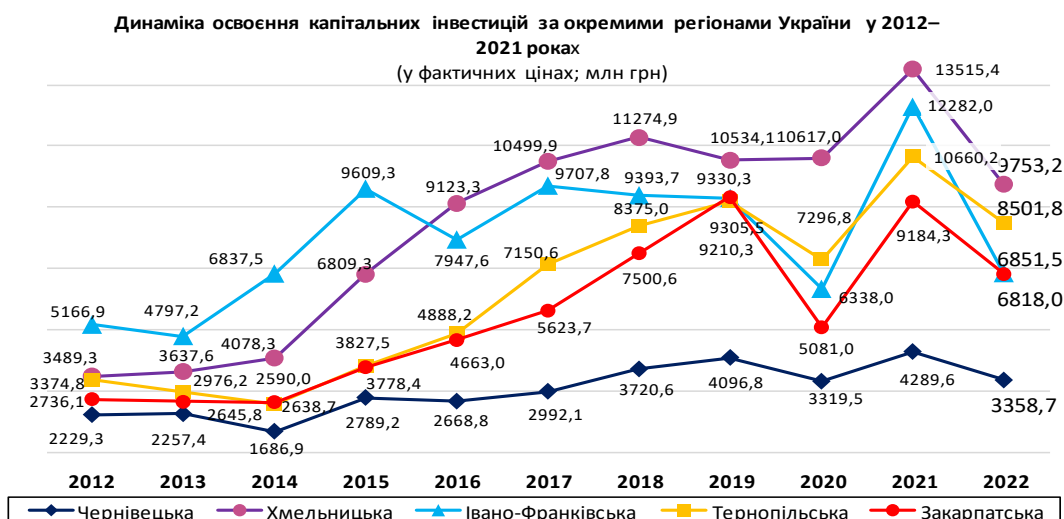

Капітальні інвестиції

За період 2012–2021 років найнижчий індекс капітальних інвестицій зафіксовано у 2020 році – 56,8% (по Україні – 61,8%).

У 2022 році в Чернівецькій області освоєно 3358,7 млн грн капітальних інвестицій (у фактичних цінах), у 2021 році – 4289,6 млн грн. Частка капітальних інвестицій, освоєних у Чернівецькій області, від загального обсягу інвестицій в Україні становила у 2022 році 0,8%, у 2021 році – 0,6%.

У 2022 році в Чернівецькій області найвагомішу частку капітальних інвестицій (98,7% від загального обсягу) освоєно в матеріальні активи, з яких у житлові будівлі – 750,5 млн грн (22,3% від загального обсягу), нежитлові будівлі – 706,0 млн грн (21,0%), інженерні споруди – 599,5 млн грн (17,9%), у машини, обладнання, інвентар – 785,3 млн грн (23,4%) і транспортні засоби – 350,3 млн грн (10,4%).

у

Чернівецькій області за поступового збільшення обсягів капітальних інвестицій

протягом 2012–2022 років спостерігалось зменшення частки капітальних інвестицій у житлове будівництво в загальному обсязі інвестицій в області.

У 2012 році їх частка становила 59,8%, у 2015 році – 53,2%, а у 2021 та 2022 роках – відповідно 28,4% та 22,3%. Загалом в Україні цей показник також мав тенденцію до зменшення і у 2022 році становив 6,7%.

У структурі капітальних інвестицій Чернівецької області за видами економічної діяльності найвагомішу частку у 2022 році (28,0% від загального обсягу капіталовкладень) спрямовано в будівництво. Будівельними організаціями та забудовниками освоєно 940,4 млн грн капітальних інвестицій.

Промисловими підприємствами освоєно 855,9 млн грн або 25,5% від загального обсягу інвестицій. Слід зазначити, що впродовж останніх 11 років намітилась тенденція до зростання вкладень капітальних інвестицій у сферу промисловості. Якщо у 2012 році питома вага капітальних інвестицій, освоєних підприємствами промисловості, становила 7,7%, у 2015 році – 9,2%, то вже у 2018 році – 14,4%, у 2021 та 2022 роках – відповідно 21,0% та 25,5%.

У 2012–2022 роках у Чернівецькій області відбувалось різке коливання обсягів прийнятого в експлуатацію житла. Спад обсягів у 2014 році як наслідок суспільно-політичної кризи змінився різким збільшенням у 2015 році. Проте вже у 2016 році обсяг прийнятого в експлуатацію житла знову зменшився відносно попереднього року в

1,7 рази.

Максимального

рівня щодо

прийняття в

експлуатацію

житлових будівель

зафіксовано у 2019

році – 490,2 тис. м²

загальної площі,

найнижчого – у

2016, 2017 та 2022

роках, від 202 до 222

тис. м².

Упродовж 2012–2017 років у Чернівецькій області обсяги прийняття в експлуатацію житла в міських поселеннях перевищували обсяги в сільській місцевості. Починаючи з 2018 року, ситуація змінилась на користь останніх і в 2022 році питома вага прийнятого в сільській місцевості житла становила 56,4% від загального обсягу.

У 2023 році в області прийнято в експлуатацію 235,8 тис. м² загальної площі житлових будівель, що на 6,9% більше, порівняно з 2022 роком.

Іноземні інвестиції

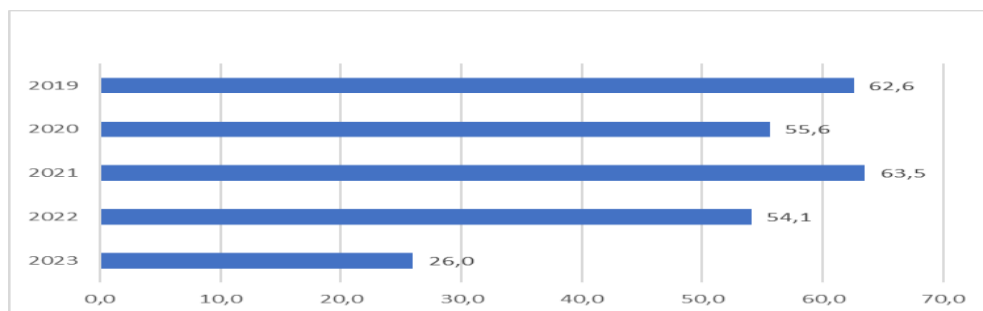
Загальний обсяг внесених з початку інвестування в область прямих іноземних інвестицій (інструментів участі в капіталі) станом на 31.12.2023 становив 26,0 млн дол. США, що на 51,9% або на 28,1 млн дол. США менше, обсягів інвестицій станом на 31.12.2022 (54,1 млн дол. США). По Україні відбулось

збільшення обсягів іноземного капіталу з 34,1 млрд дол. США до 38,0 млрд дол. США (збільшення на 11,4%).

Таке різке зменшення обсягів внесення прямих іноземних інвестицій пов'язано із зміною курсової різниці та вилученням капіталу підприємствами з Австрії, Італії, Німеччини, російської федерації, Румунії, Туреччини. Одночасно слід відмітити приріст іноземного капіталу підприємствами з Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії та Кіпру.

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці Чернівецької області у 2019-2023 роках

(млн.дол. США)

Відповідно до галузевої структури найбільші обсяги іноземних інвестицій внесено нерезидентами у:

- операції з нерухомим майном – 11,7 млн дол. США (45,0%);
- оптову та роздрібну торгівлю, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 5,2 млн дол. США (20,0%);
- сільське, лісове та рибне господарство – 4,2 млн дол. США (16,2%);
- промисловість – 2,8 млн дол. США (10,8%);
- галузь інформації та телекомунікації – 1,4 млн дол. США (5,4%);
- діяльність у сфері адміністративного обслуговування – 0,1 млн дол. США (0,4%);
- охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 0,1 млн дол. США (0,4%).

Підприємництво

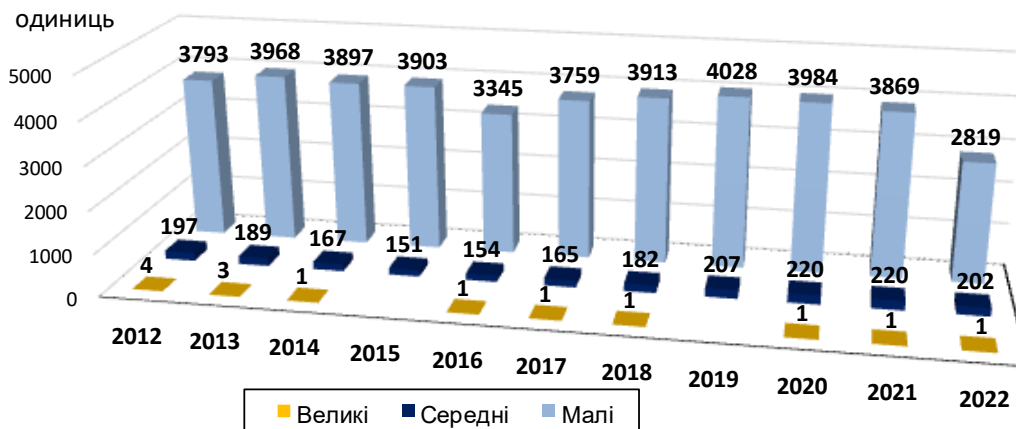
Станом на 01.01.2024 в області на обліку перебувало 64,6 тис. суб'єктів господарської діяльності – платників податків, зокрема юридичних осіб – 18,7 тис. (28,9% від загальної кількості), фізичних осіб-підприємців – 45,9 тис. суб'єктів (71,1%). Порівняно з 01.01.2023 кількість суб'єктів господарської діяльності збільшилась на 2856 суб'єктів або 4,7 %.

У 2021 році (за даними Головного управління статистики у Чернівецькій області) в області функціонували 4090 наявних підприємств та 36182 наявних фізичних осіб-підприємців, у 2022 році – 3022 наявних підприємств та 35761 фізична особа-підприємець.

Частка великих підприємств у загальній кількості підприємств зменшилася з 0,1% до 0,0% (у кількісних показниках з 4 одиниць у 2012 році до 1 – у 2022 році).

Натомість питома вага середніх підприємств зросла з 4,9% до 6,7%, а саме із 197 одиниць у 2012 році до 202 – у 2022 році.

Кількість діючих підприємств за їх розмірами у 2012-2022 роках

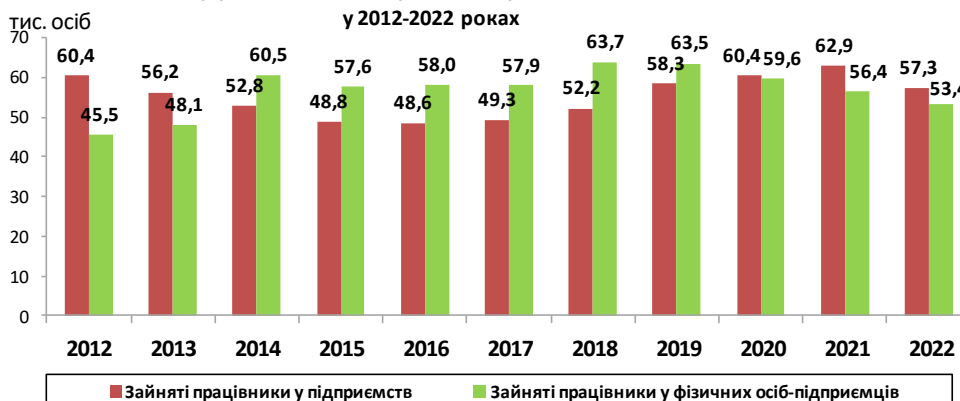
За розмірами підприємств найбільшу питому вагу в Чернівецькій області традиційно займають малі підприємства. У 2022 році їх кількість сягнула 2819 одиниць або 93,3% від загальної кількості наявних підприємств (у 2012 році – 3793 підприємства або 95,0%).

Із загальної кількості малих підприємств 81,4% або 2296 підприємств мали статус мікропідприємства, що на 988 підприємств менше, порівняно з 2021 роком.

Значна частка малих підприємств в Чернівецькій області свідчить про переважний розвиток на території області саме малого підприємництва.

У 2022 році кількість зайнятих працівників на підприємствах Чернівецької області становила 57,3 тис. осіб.

Кількість зайнятих працівників у підприємствах та у фізичних осіб-підприємців Чернівецької області у 2012-2022 роках

Найбільша кількість зайнятих працівників у малих підприємствах зосереджена на підприємствах промисловості та у сфері гуртової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів. Частка зайнятих працівників у цих галузях від загальної кількості зайнятих працівників малих підприємств становила у 2022 році 21,5% та 20,7% відповідно.

Протягом 2012–2022 років в області відстежується позитивна динаміка щодо зростання обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг).

У 2022 році обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємствами Чернівецької області становив 65497,3 млн грн (у 2021 році – 51165,1 млн грн). Малими підприємствами у 2022 році реалізовано продукції (товарів, послуг) на 20752,7 млн грн (у 2021 році – 17612,1 млн грн).

Упродовж 2023 року суб'єктами господарювання малого та середнього підприємництва області до бюджетів усіх рівнів спрямовано 5390,1 млн грн платежів, що на 167,4 млн грн або 3,0% менше, порівняно з 2022 роком. Питома вага надходжень платежів від малого та середнього підприємництва області становила 54,1%, у тому числі від суб'єктів господарювання:

- середнього підприємництва – 26,2% або 2608,4 млн грн, що менше на 1165,7 млн грн або 31%, порівняно з 2022 роком);

- малого бізнесу – 27,9% або 2781,7 млн грн, що більше на 998,3 млн грн (+56,0%) факту 2022 року.

Інформаційну, методологічну та фінансову підтримку суб'єктів господарської діяльності здійснюють: 1 бізнес-інкубатор; 2 фонди підтримки підприємництва; 5 індустріальних парки; 26 громадських об'єднань суб'єктів підприємництва; 32 інформаційно-консультаційних установи; 22 кредитні спілки.

Станом на 01.01.2024 в області на податковому обліку перебувало 4584 (з них близько 100 або 2,2% юридичних осіб) суб'єкти господарювання у сфері ІТ (7% від загальної кількості всіх суб'єктів господарювання області). Найбільша питома вага (2/3) суб'єктів господарювання з основним видом діяльності «Комп'ютерне програмування» (КВЕД 62.01).

За 2023 рік суб'єктами господарювання у сфері ІТ до бюджетів усіх рівнів спрямовано 186,9 млн грн (3,4%) платежів (17,3 млн грн до Державного та 169,6 млн грн до місцевих бюджетів). Крім того, надходження від сплати ЄСВ становили 47,6 млн грн.

За 2023 рік тільки 103 суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність в сфері ІТ зареєстрували найману робочу силу (344 людини). Фонд заробітної плати цих суб'єктів господарювання склав 34,4 млн грн. З них у 59 суб'єктів господарювання середня заробітна плата була нижче мінімально встановленої (6700 грн).

Туризм

Вдале географічне розташування, сприятливі кліматичні умови, особливості рельєфу (компактне розміщення рівнинної, передгірської та гірської частини, долини рік із каньйоноподібними ділянками), наявність багатьох компонентів

рекреаційних ресурсів, багатой історико-культурної спадщини, тривале співіснування різних культур та традицій на відносно невеликій території є чинниками розвитку туристичного та природно-ресурсного потенціалу краю.

Сприятливі можливості є для розвитку водного, пішохідного, гірського, кінного, лижного, велосипедного туризму та альпінізму. Наявність на території області виняткових печер: «Попелюшка», «Буковинка», за умов їх відповідного обладнання можуть використовуватись для екскурсійного спелеотуризму.

Чернівецька область є мультикультурним регіоном, що має значний туристичний та рекреаційний потенціал, адже саме її територія – це перехрестя трьох історико-етнографічних районів (Буковина, Бессарабія, Гуцульщина). Крім того, регіон вважається південно-західним форпостом Київської Русі (України-Руси), співочою столицею країни та батьківщиною «Червоної рути», місцем проживання видатних історичних постатей.

Буковинський край багатий на пам'ятки історії та культури (автентичні історичні пам'ятки української, австрійсько-німецької, румунської, польської, молдавської, єврейської, турецької та інших культур).

Місто Чернівці та Чернівецька область також мають значну кількість об'єктів історико-архітектурної спадщини. Більше того, поєднання різних архітектурних стилів, а саме бароко, готики, модерну, класицизму, еkleктики, конструктивізму, та інших, свідчить про мультиархітектурність регіону.

Область характеризується співіснуванням великої кількості об'єктів релігійного туризму (православні, в т.ч. старообрядницькі, греко-католицькі, римокатолицькі, в т.ч. єзуїтські, вірменські, протестантські, іудейські храми та святині), що вказує і на мультирелігійність регіону.

У Чернівецькій області на державному обліку та під охороною перебуває 1771 пам'ятка історії та культури, з них 467 пам'яток археології, 534 – історії, 76 – монументального мистецтва, 694 – архітектури, містобудування.

Упродовж 2020 року в Чернівецькій області діяли 55 суб'єктів туристичної діяльності* (у 2019 році – 79), серед них 50,9% – підприємства-юридичні особи та 49,1% – фізичні особи-підприємці. Із загальної кількості туристичних підприємств 6 – туроператори, 49 – турагенти. Послугами туристичних організацій області скористалися 7,8 тис. осіб (усі громадяни України), яким було реалізовано 2,8 тис. туристичних пакетів на загальну вартість 53,0 млн грн.

Аналіз фінансово-економічних показників туристичної діяльності за останні роки свідчить про позитивну динаміку розвитку галузі, зокрема, сума туристичного збору сплаченого до місцевих бюджетів суб'єктами господарювання, у яких основний вид діяльності «Діяльність туристичних агентств, туристичних операторів, надання інших послуг бронювання та пов'язана з цим діяльність», у 2023 році становила 2,4 млн грн та збільшилась в 4,6 рази, порівняно з 2020 роком.

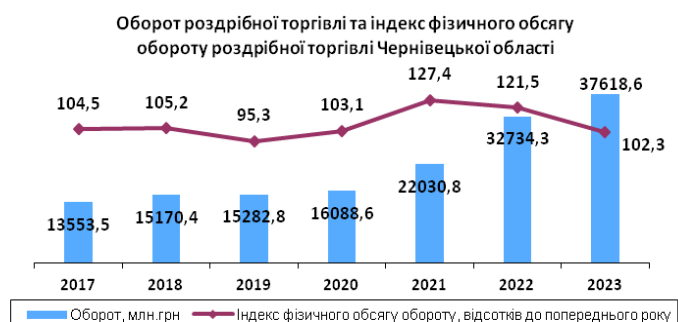
Водночас, сума надходжень до місцевих бюджетів від туристичного збору за 2023 рік становила 3,3 млн грн, що на 37,5% більше, ніж за 2022 рік.

За даними Державного агентства розвитку туризму України, сума сплачених податків суб'єктами туристичної діяльності Чернівецької області в бюджети всіх рівнів за 2023 рік становила 28,8 млн грн, що на 39,1% більше, порівняно з 2022 роком. За 2022 рік сума податків становила 20,7 млн грн, що на 2,5 млн грн більше, ніж у 2021 році. Таким чином Буковина входить у трійку лідерів серед областей України за приростом податків від туристичної сфери.

Примітка: * Органами статистики показник за 2021-2023 роки не розраховано, оскільки відповідно до Закону України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 № 2115-IX фізичні та юридичні особи надають звіти та будь-які інші документи, подання яких вимагається відповідно до норм чинного законодавства в документальній та/або в електронній формі, протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни.

Споживчий ринок

Станом на 01.01.2024 торгівельне обслуговування області забезпечували близько 5 тис. об'єктів гуртової та роздрібною торгівлі. Мережа ринкового господарства області складається з 50 ринків та мікроринків, зокрема: 22 – змішаних, 17 – продовольчих, 10 – непродовольчих та 1 – квітковий. Займана площа ринків та мікроринків становить 852,1 тис. м², кількість торгових місць – 20834.

У 2023 році оборот роздрібною торгівлі Чернівецької області склав 37618,6 млн грн, а індекс його фізичного обсягу, порівняно з 2022 роком – 102,3% (в Україні – відповідно 1855,4 млрд грн та 117,0%).

У 2023 році роздрібний товарооборот підприємств роздрібною торгівлі становив 17376,3 млн грн, що на 1,5% більше показника 2022 року (по Україні – 1248,0 млрд грн, що на 13,4% більше).

У структурі роздрібною товарообороту підприємств роздрібною торгівлі області традиційно переважає частка продажу непродовольчих товарів. Їх питома вага у 2022 році становила 68,8%. Частка продажу продовольчих товарів становила 31,2% від загального обсягу товарообороту.

Частка роздрібною торгівлі товарами, які вироблені на території України, у 2022 році становила 53,5% від загального обсягу роздрібною продажу в області. При цьому, в обсязі роздрібною товарообороту непродовольчих товарів вона становила 40,5%, продовольчих товарів – 82,0%. У 2021 році цей показник склав 56,3% (в Україні – 53,1%), у тому числі по продовольчих товарах – 73,7%, непродовольчих товарах – 49,3% (в Україні – відповідно 77,6% та 34,5%).

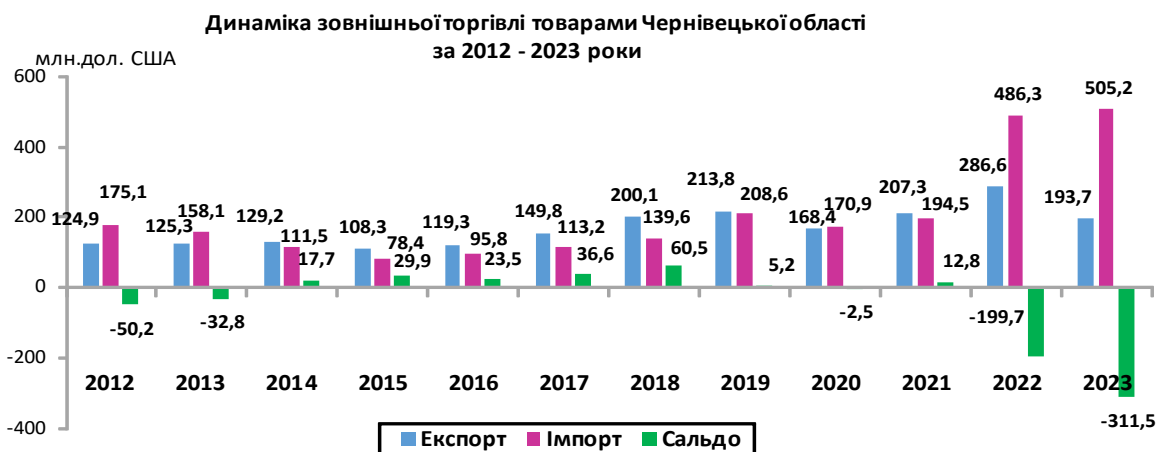
За індексом споживчих цін у 2023 році Чернівецька область посіла 11-13 місце серед регіонів України (індекс інфляції становив 125,9%). У сусідніх областях індекс інфляції у 2022 році становив: у Закарпатській – 127,7%, Івано-Франківській – 126,3%, Хмельницькій – 125,9%, Тернопільській – 125,4%.

У грудні 2023 року до грудня 2022 року індекс споживчих цін на товари і послуги становив 105,1%, що на рівні загальноукраїнського показника.

Зовнішньоекономічна діяльність

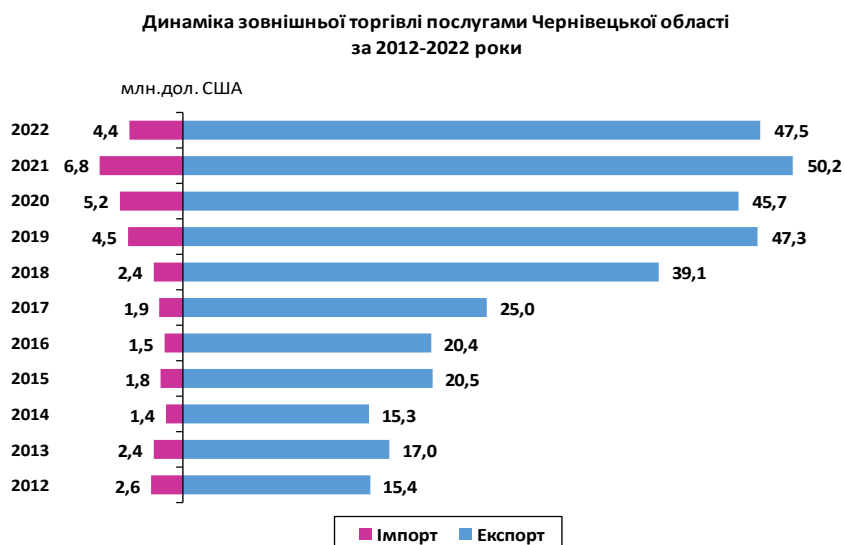
У структурі зовнішньої торгівлі Чернівецької області традиційно основна частина припадає на торгівлю товарами і незначна – на зовнішні операції послугами.

З 2014 року до 2019 року включно в області сформувалась стійка тенденція до формування позитивного сальдо зовнішньоторговельного балансу та переважання експорту над імпортом. У 2020 році показники експорту та імпорту товарів скоротились, порівняно з 2019 роком (вперше за останні 5 років), сформувалось негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами.

Однак у 2021–2022 роках зовнішня торгівля товарами області характеризувалася стабільним зростанням. Обсяг експорту товарів за 2022 рік становив 286,6 млн дол. США і збільшився порівняно з 2021 роком на 38,2%, імпорту – 486,3 млн дол. США, що у 2,5 рази більше. За цей період склалося негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу в розмірі 199,7 млн дол. США. Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,59. Слід зазначити, що порівняно з 2012 роком експорт товарів збільшився у 2,3 рази, імпорт – у 2,8 рази.

У 2023 році експорт товарів зменшився, порівняно з 2022 роком, на 32,4% і становив 193,7 млн дол. США, водночас імпорт збільшився на 3,9% (505,2 млн дол. США). За цей період склалося негативне сальдо зовнішньоторговельного балансу в розмірі 311,5 млн дол. США.

Коефіцієнт покриття експортом імпорту становив 0,38.

У 2023 році в експорті товарів Чернівецької області найбільшу частку займали продукти рослинного походження (23,4% від загального обсягу експорту), деревина і вироби з деревини (24,4%), живі тварини; продукти тваринного походження (12,4%) та меблі (10,3%).

За останні 11 років у Чернівецькій області спостерігалось поступове зростання обсягів експорту та імпорту послуг, причому в зовнішньоторговельних операціях значно переважав експорт послуг.

У 2022 році експорт послуг зменшився порівняно з 2021 роком на 5,5% та становив 47,5 млн дол. США, імпорт – на 35,2% (4,4 млн дол. США). Позитивне сальдо становило 43,1 млн дол. США, а коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 10,74 (у 2021 році – 7,36).

У 2022 році найбільші обсяги експорту припадали на послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерних та інформаційних послуг, яких було реалізовано на 19,4 млн дол. США (40,9% від загального обсягу експорту) та послуги з переробки матеріальних ресурсів – на 13,6 млн дол. США (28,7%). В імпорті послуг переважали транспортні, яких надано на 3,1 млн дол. США (або 69,2% від загального обсягу імпорту).

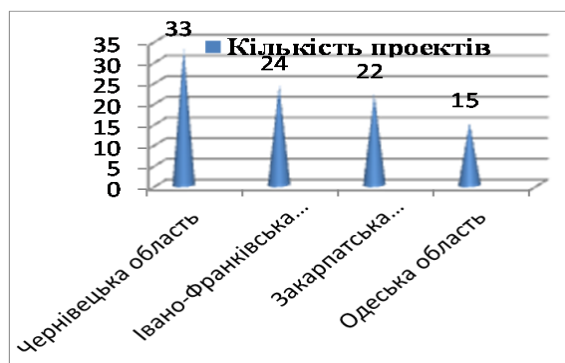
Якщо у 2019 році зовнішньоекономічні операції проводились з партнерами із 101 країн світу, то у 2023 року вже із партнерами із 124 країн. Найбільшими торговельними партнерами у 2019–2021 роках були Румунія, Польща, Німеччина, Республіка Молдова.

Транскордонне та міжнародне співробітництво

Чернівецька область підтримує міжнародні зв'язки з 7 регіонами 6 країн, зокрема, з провінцією Саскачеван (Канада), округом Швабія (Німеччина), Сучавським повітом (Румунія), департаментом Майєнн (Франція), Шльонським та Лодзьким воєводствами (Республіка Польща), Вараждинською жупанією (Республіка Хорватія).

У рамках укладених міжрегіональних угод область динамічно розвиває міжрегіональне партнерство з округом Швабія (Німеччина) та Сучавським повітом (Румунія) – упродовж 25 років, департаментом Майєнн (Франція) та Лодзьким воєводством (Республіка Польща) – упродовж 20 років.

Упродовж 2021–2023 років відслідковувалася стійка тенденція щодо розширення та поглиблення міжнародного співробітництва в Чернівецькій області. Так, за 2021 рік організовано та проведено 37 міжнародних зустрічей, що на понад

68% більше, ніж у 2020 році, у 2022 році кількість міжнародних зустрічей на 15% перевищувала показники 2021 року, а у 2023 році проведено 63 зустрічі, що на 46% більше, ніж у 2022 році.

У 2023 році представниками Чернівецької області успішно завершено імплементацію 14 проектів міжнародної технічної допомоги типів «SOFT» та «HARD» у рамках Спільних

Операційних Програм Європейського інструменту сусідства «Румунія – Україна

2014-2020» та «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2014-2020», загальна вартість яких становила близько 12,4 млн євро.

У 2023 році в Чернівецькій області в активній фазі реалізації перебували 6 проектів міжнародної технічної допомоги загальною вартістю близько 10,0 млн євро у сферах енергозбереження, економіки, житлово-комунального господарства тощо.

У грудні 2023 року завершено імплементацію проекту «CARPATHIA UNESCO – GREEN CARPATHIA». Інтегрований транскордонний туристичний маршрут» у рамках Спільної операційної програми «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2014-2020» Європейського інструменту сусідства загальною вартістю понад 400,0 тис. євро, з яких 30,3 тис. євро використано для виконання заходів партнером з Чернівецької області.

Сільське господарство

Аграрна галузь регіону демонструє стабільний розвиток. Сільське господарство області формує 20% валової доданої вартості регіону.

Виробництвом сільськогосподарської продукції в регіоні займаються близько 700 підприємств різних форм власності та господарювання і 172,7 тисячі особистих селянських господарств. Виробленої сільськогосподарської продукції достатньо для забезпечення потреб населення основними продуктами харчування.

За останні 11 років спостерігалась тенденція до зростання обсягів виробництва валової продукції сільського господарства, крім 2015, 2019 та 2022 років.

Основним виробником сільськогосподарської продукції в області є господарства населення. Частка їх у виробництві продукції сільського господарства впродовж останніх років становила більше 70%, зокрема, у 2019 році – 73,3%; у 2020 році – 72,8%; у 2021 році – 70,4%; у 2022 році – 73,6%; у 2023 році – 71,4%.

Традиційно на Буковині пріоритетною галуззю сільського господарства є рослинництво. Частка його в загальному обсязі виробництва продукції сільського господарства складала у 2023 році 76,6% (у 2012 році – 64,7%). Основними культурами, що вирощуються в області, є зернові, технічні та плодоягідні культури.

У 2023 році вироблено 754,8 тис. тонн зернових та зернобобових культур, що на 13,4% більше рівня 2022 року. Основною технічною культурою, що вирощують

аграрії області, є соя. Виробництво сої у 2023 році становило 138,6 тис. тонн, що на 21,6% більше, ніж у 2022 році.

Для зберігання зерна в області налічується 175 складських приміщень загальною ємністю 534,9 тис. тонн. З них 11 одиниць – це склади-елеватори, потужністю 304,7 тис. тонн, які технологічно пов'язані із зберіганням та реалізацією зерна.

Незначну частку в обсягах виробництва продукції галузі рослинництва займає овочівництво, посівні площі якого також здебільшого зосереджені в господарствах населення.

З кожним роком в області помітно зростає виробництво культур плодкових та ягідних, що насамперед зумовлено підвищенням продуктивності садів, яка з 2012 року зросла в 1,8 раза (з 91,9 ц/га до 169,2 ц/га). Виробництвом плодів займається близько 200 підприємств та фермерських господарств. Закладання інтенсивних та суперінтенсивних садів з кожним роком стає більш перспективним. На Буковині близько 9 тис. га інтенсивних садів, з яких майже 1,0 тис. гектарів обладнані системою крапельного зрошення.

У 2023 році за обсягом виробництва плодоягідної продукції Чернівецька область зайняла 1 місце в загальноукраїнському рейтингу (питома вага – 12,9% від загального обсягу), за врожайністю плодоягідних насаджень – 4 місце (в 1,5 раза більше за продуктивність садів в Україні загалом).

За цим показником Чернівецька область випереджає всі регіони Карпатського економічного району в 1,6 – 2,2 раза. Зокрема, в Івано-Франківській області врожайність культур плодкових та ягідних становила 76,1 ц/га, Закарпатській – 84,3 ц/га та Львівській – 104,6 ц/га.

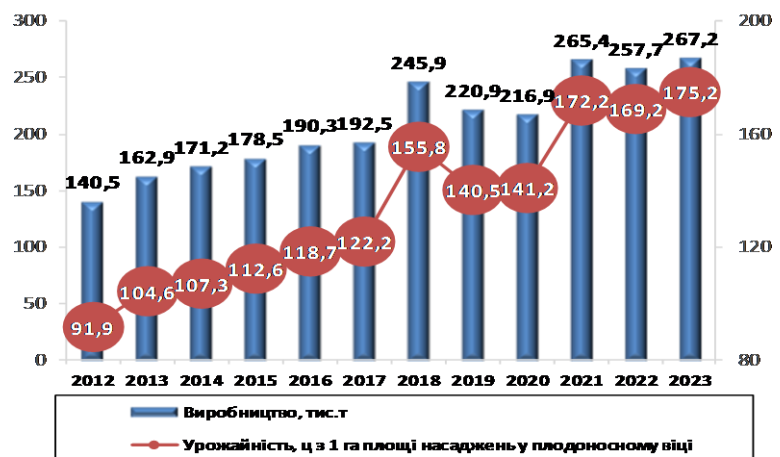
Для зберігання плодоягідної продукції в осінньо-весняний період в області налічується 60 фруктосховищ на 65,0 тис. тонн плодів, з яких 50 сховищ з регульованим газовим середовищем ємністю 57,2 тис. тонн.

Зважаючи, що в області щорічно закладається/оновлюється до 200 га насаджень плодово-ягідних культур та входять в плодоношення молоді сади, зазначеної кількості об'єктів інфраструктури недостатньо для зберігання виробленої продукції, тому є необхідність в додатковому їх будівництві.

Тваринництво

Основними виробниками тваринницької продукції, як і рослинницької, залишаються господарства населення. У 2012 році частка господарств населення у

Виробництво та урожайність культур плодкових та ягідних у всіх категоріях господарств

виробництві продукції тваринництва складала 74,0%, у 2022 році – 82,0%, а у 2023 році – 80,1%.

Ситуація в тваринницькій галузі залишається складною та напруженою. В області і надалі скорочується поголів'я сільськогосподарських тварин. Це в свою чергу впливає на зменшення виробництва продукції тваринництва.

Тваринництво стає нерентабельним та економічно не вигідним через зростання собівартості виробництва продукції, спричинене здорожчанням основних засобів виробництва, кормів та енергоносіїв.

Слід зазначити, що в недалекому минулому візитівкою Буковини була галузь вівчарства.

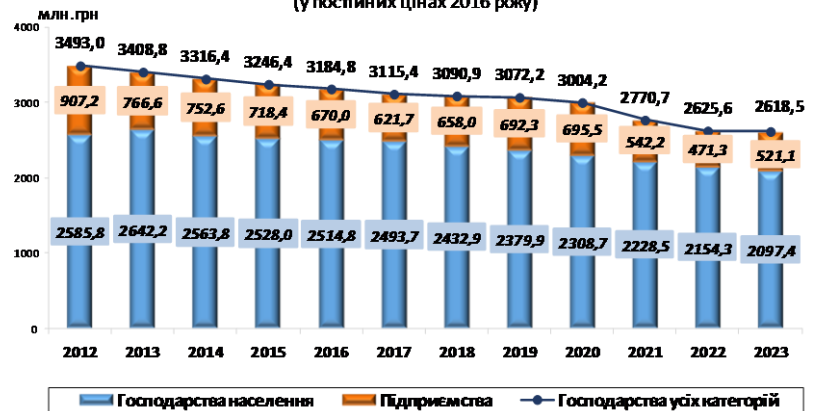
Чисельність поголів'я овець на 01.01.1991 складала майже 150 тис. голів, нині воно скоротилось у 3,6 раза. В області існувала інфраструктура із заготівлі вовни і її переробки.

Виробництво продукції тваринництва у 2023 році вагомо скоротилось проти рівня 2012 року. Обсяг виробництва м'яса (у живій масі) зменшився на 17,6%, молока – на 27,1%, яєць – на 35,6%, вовни – на 33,7%.

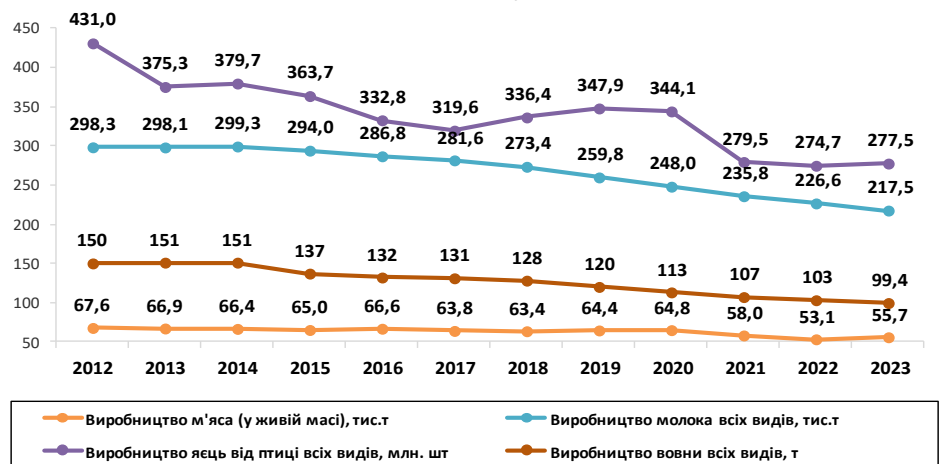
Однією із галузей птахівництва, яка в останні роки почала інтенсивно розвиватися, є індиківництво. За період з 2012 по 2022 роки поголів'я індиків збільшилось на 30%.

Понад 40% всього поголів'я індиків України утримуються в підприємствах Чернівецької області. Середньорічне поголів'я індиків становить близько 850 тис. голів (з

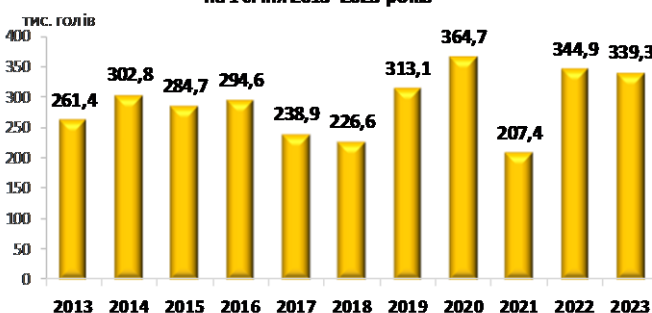
Продукція тваринництва за категоріями господарств у Чернівецькій області у 2012–2023 роках (у постійних цінах 2016 року)

Виробництво основних видів тваринницької продукції у господарствах усіх категорій за 2012–2023 роки

Чисельність індиків у підприємствах на 1 січня 2013–2023 років

розрахунку 2,5 посадки в рік). Щороку виробляється близько 13 тис. тонн індичатини.

Фінансово-бюджетна сфера

За 2019–2023 роки (без трансфертів і надходжень у рамках програм допомоги урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ) у дохідній частині бюджету області відзначається постійне зростання надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Протягом цього періоду область більше сплатила податків до державного бюджету, ніж до місцевих бюджетів.

Водночас, Чернівецька область є дотаційною, рівень дотаційності коливався з 65,2% у 2019 році до 38,4% у 2023 році.

Структура власних податкових надходжень за 2019–2023 роки збільшувалася, їх більшу частку становили надходження основного доходного джерела місцевих бюджетів – податку на доходи фізичних осіб, що коливався від 63% у 2019 році до 72,7% у 2022 році (2023 рік – 66,8%).

З 2015 року до складу місцевих податків та зборів належать такі податки як: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, плата за землю, транспортний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір та єдиний податок. У 2019 році ці податки досягли 27,2%, тоді як у 2022 році – 20,8%, а в 2023 – 23,6% рівня податкових надходжень загалом.

Другим за величиною джерелом надходжень до місцевих бюджетів є єдиний податок, частка якого зменшилась з 14,8% у 2019 році до 11,5% у 2022 році, у 2023 році – становила 12,2%.

Третє джерело – плата за землю, питома вага якої до податкових надходжень протягом 2019–2022 років постійно зменшувалася з 10,8% до 7,3%, а за 2023 рік склала 8,3%.

Варто зауважити, що частка акцизного податку протягом 2019–2022 років зменшувалась з 7,7% до 5%, у 2023 році становила 8,1%.

Серед інших податкових джерел варто виділити рентну плату за використання інших природних ресурсів, частка якої упродовж звітних періодів поступово зменшувалась від 1,2% до 0,6%.

Важливими джерелами наповнення власних доходів бюджету області з неподаткових надходжень є плата за надання адміністративних послуг (від 13,2% у 2019 році до 15,5% у 2022 році, 2023 рік – лише 8,1%) та надходження від орендної плати за користування майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності (від 7% у 2019 році до 10% у 2022 році, у 2023 році – лише 6%).

Надходження на 1 особу Чернівецької області за 2021 рік становили у середньому 5,4 тис. грн, у 2022 році цей показник досяг рівня 7,1 тис. грн, за 2023 рік – 8,1 тис. грн.

Порівняно із сусідніми областями, середній дохід по області є меншим, ніж у Закарпатської, Івано-Франківської, Тернопільської областях і значно нижчим від Хмельницької області.

Динаміка власних доходів до місцевих бюджетів області свідчить про те, що найбільший обсяг надходжень стабільно фіксується тільки в Чернівецькій територіальній громаді.

У видатковій частині бюджету, при порівнянні співвідношення загального та спеціального фондів, очевидним є те, що здебільшого від 79 до 83 відсотків видатків фінансувалися за загальним фондом, решта – за спеціальним. У 2020–2022 роках загальний обсяг видатків зменшився порівняно з 2019 роком, зокрема у 2020 році – на 2,8 млрд грн та у 2021 році – на 1,5 млрд грн у зв'язку із зменшенням надходжень до дохідної частини місцевих бюджетів, через карантинні обмеження, що запроваджені з метою запобігання поширенню на території Чернівецької області гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, а в 2022 році – на 1,8 млрд грн у зв'язку із початком збройної агресії російської федерації проти України та обмеженнями щодо фінансування видатків уведеними постановою Кабінету Міністрів України від 09 червня 2021 року № 590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану» (зі змінами).

За 2023 рік загальний обсяг видатків місцевих бюджетів становив понад 12,7 млрд грн або 91,5 % від річних призначень. При цьому спостерігалось значне збільшення, порівняно з 2022 роком, видатків спеціального фонду, які за 2023 рік склали понад 2,8 млрд грн та перевищили річні видатки 2022 року на 1,8 млрд грн (+2,7 рази). Зазначене відбулося через значне збільшення обсягу отриманих місцевими бюджетами області гуманітарних вантажів, наданих міжнародними партнерами і бізнесом, підприємцями та фізичними особами України, з метою підтримки населення та внутрішньо переміщених осіб в умовах війни.

Спостерігалось зростання поточних видатків, в основному витрат на утримання соціальної інфраструктури. Водночас слід зазначити, що в загальному обсязі поточних видатків майже 50% займала заробітна плата з нарахуваннями і ще приблизно 28% – соціальні виплати і пільги та субсидії, передбачені різним категоріям населення. Щодо капітальних видатків, то у період з 2019 по 2020 роки їхній обсяг майже не змінювався і склав понад 1,3 млрд грн (або 12% і 15% відповідно до загального обсягу видатків), у 2021 році мала місце тенденція до збільшення на 0,2 млрд грн, при цьому питома вага у загальному обсязі видатків залишилась на рівні 2020 року і склала 15%. У 2022 році обсяг капітальних видатків місцевих бюджетів зменшився на понад 50 відсотків і склав лише 797,9 млн грн. За 2023 рік обсяг касових видатків поточного характеру склав 10,2 млрд грн або 97,2 % до річних планових призначень, капітального характеру – 2,5 млрд грн (95,9 %).

Частка бюджету розвитку місцевих бюджетів у загальному обсязі власних доходів бюджету області у 2019–2023 роках коливалася в межах 1,9% — 3,5%.

Найбільшу питому вагу в бюджеті розвитку в розрізі платежів займали кошти від продажу землі – від 55,2% у 2019 році до 71,9% у 2022 році та за 2023 рік – 59%. Серед територіальних громад найбільша частка припадає на Чернівецьку міську ТГ – 44,7%, 85,7% та 69,7%, відповідно у 2021–2023 роках.

Підтримка територіальної оборони області

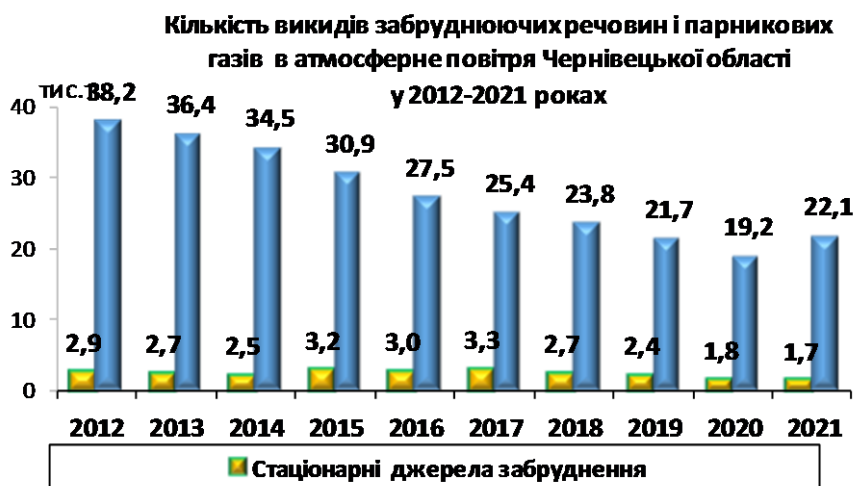
У зв'язку з повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України та введенням воєнного стану зросли потреби на сферу територіальної оборони. За 2022 рік на потреби підрозділів територіальної оборони Чернівецької області та військових частин (установ) Чернівецького гарнізону місцеві бюджети області спрямували 169,4 млн грн.

За 2023 рік на виконання заходів територіальної оборони, підтримку діяльності військових частин (установ) Чернівецького гарнізону, інших військових частин, сил оборони з місцевих бюджетів області спрямували 388,5 млн грн.

Фінансову підтримку отримали 41 військова частина та інші підрозділи територіальної оборони Чернівецької області й сили безпеки, які залучаються до виконання завдань територіальної оборони.

Стан атмосферного повітря

Порівняно з іншими регіонами України за викидами в атмосферне повітря Чернівецька область має одні з найкращих показників. Основним джерелом забруднення атмосферного повітря в Чернівецькій області є викиди від пересувних джерел (відпрацьовані гази автотранспорту). Так, викиди від них у 2021 році склали

22,1 тис. тонн (93,0%) від загальної кількості викидів. У розрахунку на одну особу населення області пересувними джерелами викинуто 24,7 кг забруднювальних речовин, у середньому в Україні – 37,4 кг.

Введення в експлуатацію об'їзної дороги для обласного центру дозволило покращити

стан атмосферного повітря в м. Чернівцях.

Вплив викидів в атмосферне повітря Чернівецької області підприємствами сусідніх держав Румунії та Молдови мінімальний у зв'язку з відсутністю підприємств у прикордонній зоні зазначених країн, які могли б здійснювати значний вплив на стан атмосферного повітря області.

Варто зазначити, що останніми роками все більше і більше підприємств для обігріву приміщень та для технологічних потреб встановлюють сучасні високопродуктивні та економічні нагрівальні прилади, що зменшує викиди забруднювальних речовин в атмосферне повітря.

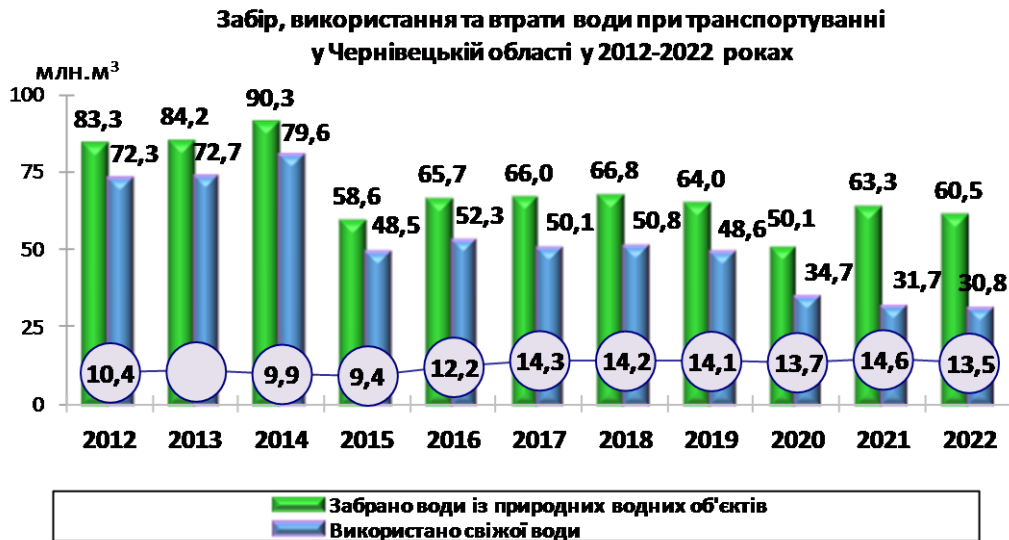
Екологічна ситуація в галузі водокористування

Область займає 4 місце в Україні за водозабезпеченістю. Водні ресурси разом з транзитним стоком складають близько 10 куб. км. Найбільшими річками, які протікають на території області є Дністер, Прут, Сірет та Черемош. Загальна кількість річок становить 4240 шт., загальною довжиною – 8966 км. На Дністрі

функціонує водосховище Дністровського комплексного гідровузла. Загальна площа дзеркала Дністровського водосховища складає 14200 тис. га (в межах Чернівецької області – 5510 тис. га).

Забір води з природних водних об'єктів упродовж 2015–2022 років значно скоротився порівняно з попередніми роками.

Щорічний скид зворотних вод протягом 2019–2022 років становив 33,6 млн м³.

Фактичний скид стічних вод у поверхневі водні об'єкти становив 33,9 млн м³, з них 1,061 млн м³ забруднених, 18,014 млн м³ нормативно (умовно) чистих без очищення.

За результатами лабораторних досліджень, відповідно до «Методики екологічної оцінки стану поверхневих вод» за відповідними значеннями показників поверхневі води Дністра, Прута та Сірету, в цілому відносяться до прісних, погалинних вод з категорією якості води за ступенем чистоти як «слабко забруднені».

Протипаводковий захист

Значна частина території Чернівецької області розташована в гірській і передгірській зонах Карпат, яка потерпає від руйнівної дії паводкових вод, тому проблема протипаводкового захисту є однією з найактуальніших в умовах області (про що засвідчили руйнівні паводки 2008–2010, 2019 та 2020 років). Під загрозою затоплення та руйнування в басейнах річок Прут, Сірет та Черемош знаходиться 360 км² території, 156 населених пунктів, 136 тис. чоловік.

З метою протипаводкового захисту території Чернівецької області ще в 70-х роках минулого століття побудовано комплекс споруд, який складається з 147 гідротехнічних протипаводкових об'єктів загальною протяжністю 139,6 км, з яких 30 км потребують реконструкції та капітального ремонту. Процес старіння протипаводкових об'єктів продовжується, а після масштабних паводків та повеней одночасно збільшується кількість пошкоджених ділянок.

Оскільки значна частина території області розташована в гірській і передгірській зонах Карпат, протиповеневі споруди експлуатуються в складних гідрологічних умовах з великими навантаженнями. Внаслідок тривалої

експлуатації більшість споруд потребують відновлювальних робіт для підтримання їх в належному технічному стані.

Затоплення і підтоплення територій, вирубування лісів, розорювання земель, руйнування берегів річок та водойм спричиняє деградацію ґрунтів, загибель рослинного і тваринного світу, заболочення водоймищ, їх пониження, виникнення замкнених територій. При цьому слід враховувати, що паводки на гірських річках практично не можливо прогнозувати заздалегідь і вони здебільшого виникають раптово.

З метою вирішення проблеми з захисту від повеней та паводків у верхів'ях річок Прут та Сірет у рамках великомасштабного проєкту спільно з Румунією та Республікою Молдова створено систему АІВС «Прикарпаття» (автоматизовані гідрометеорологічні станції), які розміщені в 35-ти пунктах у суббасейні річок Прут та Сірет.

Для оповіщення населення про загрозу чи виникнення надзвичайних ситуацій впроваджено відповідну сучасну автоматизовану систему, елементи якої встановлено у 24 пунктах на території Чернівецької та Івано-Франківської областей. Дана система дозволяє проводити інформування населення про можливі загрози.

Актуальним є питання з розширення системи АІВС «Прикарпаття» шляхом встановлення 10-ти нових пунктів спостережень на основному руслі та притоках річок Прут та Сірет (загальна вартість складає 6,5 млн грн, вартість одного гідропосту – 650 тис. грн.)

Цивільний захист

Територіальна підсистема єдиної державної системи цивільного захисту Чернівецької області складається з 3 ланок (райони) та 52 субланок (територіальні громади). До складу територіальної підсистеми її ланок та субланок входять органи управління та підпорядковані їм сили цивільного захисту, відповідні суб'єкти господарювання.

Чинна територіальна автоматизована система централізованого оповіщення Чернівецької області побудована за принципом автоматичного відбору постійно наявних каналів (ліній) зв'язку. Апаратура оповіщення типу П-160, П-164 яка використовується в цій системі є морально застарілою, знята з виробництва, ремонті комплекти використано повністю, розташована в 13 населених пунктах області та забезпечує оповіщення керівного складу та населення районів, кінцеві блоки якої розміщені в чергових частинах районних відділів Головного управління Національної поліції України в Чернівецькій області.

Всього в області розміщено 174 сирени системи оповіщення населення з них на території: Чернівецького району – 60 сирен, Вижницького району – 49 сирен, Дністровського району – 10 сирен, м. Чернівці – 53 сирен та м. Новодністровськ – 2 сирени. Для населення є додаткова можливість отримати сигнал тривоги через застосунок «Повітряна тривога», який оперативно повідомляє про початок та кінець повітряної тривоги в області. Створено єдиний Telegram-канал (https://t.me/air_alert_ua) «Повітряна тривога», що дублює всі сповіщення застосунку.

На території Чернівецької області обліковується 1795 захисних споруд цивільного захисту, з них: 79 сховищ, 1016 протирадіаційних укриттів, 700 найпростіших укриттів. Із зазначених захисних споруд цивільного захисту придатні – 1413, непридатні – 382.

В області створено електронну карту укриттів Чернівецької області, яка знаходиться у відкритому доступі на сайті Чернівецької обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) за посиланням <https://bukoda.gov.ua/chernivecka-oda/structure/upravlinnya-civilnogo-zahistu-naselennya/karta-zahisnih-sporud>.

Аналіз сильних сторін, можливостей розвитку, слабких сторін та загроз розвитку Чернівецької області (SWOT-аналіз)

SWOT-аналіз Чернівецької області проведено з урахуванням дії правового режиму воєнного стану та тенденцій розвитку регіону, актуальних проблемних питань галузей господарського комплексу та соціальної сфери, соціально-економічного аналізу розвитку області за попередні роки, а також пропозицій, наданих до проєкту оновленої Стратегії розвитку Чернівецької області на період до 2027 року фахівцями різних галузей, експертами, науковцями, представниками влади, громадських організацій.

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
<p>1. Географічне розташування на перехресті магістральних шляхів Центральної, Південної та Східної Європи («ворота на Балкани»), 3 автомобільні та 1 залізничний МПП на кордоні з Румунією, 2 автомобільні та 2 залізничні МПП на кордоні з Молдовою.</p> <p>2. Висока щільність автомобільних доріг з твердим покриттям та залізничних шляхів на 1 км², вища за середню по Україні (автошляхи – 356 км на 1000 км², залізниця – 51 км на 1000 км²).</p> <p>3. Розвинена науково-дослідницька інфраструктура та виробничо-технічна база в промисловості та сільському господарстві.</p> <p>4. Наявність сировинної бази для виробництва конкурентоспроможної продукції переробної промисловості (будівельні матеріали, лісосировинні ресурси), харчової та легкої промисловості.</p> <p>5. Один із найвищих в Україні рівнів розвитку МСП, стійке зростання кількості суб'єктів МСП.</p>	<p>1. Недостатньо реалізований потенціал деревообробної галузі регіону, зокрема відсутність системної взаємодії усіх учасників ринку деревини (постійних лісокористувачів, деревообробних та меблевих підприємств, галузевих об'єднань та інших учасників ринку).</p> <p>2. Відсутність систем водовідведення/каналізування в сільських населених пунктах області (забезпечено лише 30% населення області), зношеність систем водозабезпечення/водовідведення в м. Чернівці та малих містах області (один з найвищих показників втрат води в Україні, третина насосних станцій відпрацювали нормативний термін експлуатації, 38% каналізаційних колекторів експлуатуються більше 40 років).</p> <p>3. Застаріла Схема планування території регіону та населених пунктів Чернівецької області.</p>

6. Висока ефективність використання сільськогосподарських земель та сприятливі природно-кліматичні умови для розвитку сільськогосподарського виробництва, зокрема плодово-ягідної та овочевої продукції, кожен четвертий зайнятий економічною діяльністю працює в сільському господарстві або суміжних галузях; швидка адаптивність виробників сільськогосподарської продукції до змін кон'юнктури ринку.

7. Інтенсивний розвиток птахівництва, збереження ВРХ у гірській місцевості, збережені традиції вівчарства – потенціал для розвитку тваринництва.

8. Значна кількість об'єктів культурної спадщини, природно-заповідного фонду, поліетнічність регіону – потенціал для розвитку туризму.

9. Екологічно чистий регіон, в т.ч. гірські території; низький рівень викидів в атмосферне повітря; значна кількість розвіданих/сертифікованих джерел мінеральних/лікувальних вод зі значним дебетом.

10. Розвинена система якісної освіти, збережений кадровий потенціал в освітній, в т.ч. середньо-спеціальній/професійній галузі.

11. Одна з найкращих демографічних картин серед регіонів України (рівень народжуваності – 5-й серед регіонів, рівень смертності – один з найнижчих), щільність населення на 55% перевищує середньоукраїнський показник.

12. Висока лісистість території (30%, вдвічі більше ніж в середньому по Україні).

13. Інтенсивна річкова мережа області (4240 річок сумарною довжиною 8966 км), 4-е місце серед регіонів України по водозабезпеченості.

4. Наявна диспропорція розвитку бізнесу за сферами економічної діяльності (домінування торгівлі) та за територіальним розміщенням (80% економіки області сконцентровано у Чернівецькій та прилеглих до неї громадах).

5. Низький рівень інноваційної та інвестиційної активності суб'єктів господарської діяльності.

6. Недостатньо розвинута інфраструктура АПК для зберігання готової продукції, сортування та переробки продукції, на МПП відсутнє обладнання для фіто-санітарного контролю.

7. Невідповідність транспортно-логістичної інфраструктури обсягам транспортного потоку через МПП, відсутність облаштованих сервісних зон для вантажного транспорту, відсутність МПП у гірській місцевості (скорочення шляху до країн Альпійського регіону на 200-300 км), неінтегрованість транспортної інфраструктури в основні міжрегіональні та міжнародні транспортні коридори.

8. Низький рівень інституційної та інфраструктурної підтримки МСП, нерозуміння суб'єктами малого бізнесу переваг такої підтримки.

9. Значний рівень дотаційності обласного та місцевих бюджетів, залежність від трансфертів з державного бюджету, диспропорція структури видатків місцевих бюджетів (капітальні видатки в кращому випадку становлять 10%).

10. Недостатньо розвинена туристична інфраструктура.

11. Незадовільний рівень протипаводкового захисту територій області та фінансування його заходів,

	<p>висока ймовірність повторення повеней 2008-2010, 2019 та 2020 років.</p> <p>12. Високий рівень тінзації економіки області.</p> <p>13. Відсутність системи управління відходами в області та на рівні громад.</p>
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
<ol style="list-style-type: none"> 1. Включення області до глобальних ланцюгів доданої вартості. 2. Зростання транзитного потенціалу регіону, потреби у створенні логістичних хабів на західному кордоні України, включення регіону до європейської транспортної мережі TEN-T та транспортної артерії VIA CARPATIA. 3. Зростання кількості потенційних інвесторів на інвестиційних майданчиках регіону та релокації бізнесу в регіоні. 4. Зростання попиту в світі на екологічно чисту та органічну продукцію рослинництва та тваринництва. 5. Зростаюча роль міжтериторіального (в тому числі транскордонного) співробітництва в Європі з використанням можливостей макрорегіональних стратегій ЄС 6. Посилення рівня співпраці з європейськими структурними фондами та іншими міжнародними програмами, зокрема щодо підтримки розвитку сільського господарства. 7. Зростання популярності концепції неперервної освіти протягом життя. 8. Продовження структурних реформ в Україні, в т.ч. виділення і підтримка функціональних типів територій/областей. 9. Розвиток електротранспорту, мереж 5G, супутникового Інтернету. 10. Зростання ролі міжрегіональної та міжмуніципальної співпраці (особливо із сусідніми регіонами). 11. Зосередження значного людського потенціалу з інших регіонів з огляду на 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Тривалі бойові дії на території України. 2. Політична та економічна нестабільність в країні, знецінення національної валюти, висока вартість кредитних ресурсів. 3. Зростання вартості енергоносіїв. 4. Часта зміна законодавства як в частині регулювання діяльності СПД, так і в частині формування дохідної частини місцевих бюджетів. 5. Глобальна зміна клімату. 6. Відтік кваліфікованих кадрів та молодого населення за кордон, висока волатильність ринку праці. 7. Збільшення кількості людей з інвалідністю, зокрема з фізичними / психічними / ментальними та іншими порушеннями. 8. Швидке зростання частки населення похилого віку. 9. Виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, зокрема внаслідок нераціонального використання природних ресурсів. 10. Втрати ринків збуту регіональної продукції у східних, південних та північних регіонах України. 11. Зменшення привабливості робітничих професій (втрата трудового ресурсу) з огляду на вибір молоддю вищої освіти. 12. Погіршення стану здоров'я населення через куріння і вживання алкоголю, інші шкідливі звички. 13. Зростання частки біженців з огляду на продовження військових дій.

<p>статус безпечного та екологічно чистого регіону.</p> <p>12. Повернення працездатного населення, дітей та молоді після завершення війни з російською федерацією з-за кордону.</p> <p>13. Розвиток систем з використання альтернативних джерел енергії (вода, сонце, геотермальні води, повітря).</p>	
--	--

SWOT-матриця Чернівецької області

SWOT-матриця є важливим елементом визначення конкурентних переваг області, оскільки дозволяє виявити взаємозв'язки між «внутрішніми» (сильні та слабкі сторони) та «зовнішніми» (можливості та загрози) факторами. Саме ці взаємозв'язки дозволяють сформулювати порівняльні переваги, виклики і ризики, які є основою для стратегічного вибору – формулювання стратегічних та операційних цілей розвитку області на довгострокову перспективу. Якщо сильна сторона підкріплюється можливістю, а загроза не нівелює цю сильну сторону, то така сильна сторона є найбільш важливою для області.

SWOT-матриця Чернівецької області додається нижче.

Сильні сторони/ Можливості	1. Включення області до глобальних ланцюгів доданої вартості	2. Зростання транзитного потенціалу регіону, потреби у створенні логістичних хабів на західному кордоні України, включення регіону до європейської транспортної мережі TEN-T та транспортної артерії VIA CARPATIA	3. Зростання кількості потенційних інвесторів на майданчиках регіону та релокації в регіоні	4. Зростання попиту в світі на екологічно чисту та органічно продукцію тваринництва та тваринництва	5. Зростаюча роль міждержавного (в т.ч. транскордонного) співробітництва в Європі використання можливостей макорегіональних стратегій ЄС	6. Посилення рівня співпраці з європейськими структурами фондами та іншими міжнародними програмами, зокрема що підтримки розвитку сільського господарства	7. Зростання популярності концепції неперервної освіти протягом життя	8. Продовження структурних реформ в Україні, в т.ч. виділення і підтримка функціональних територій/ областей	9. Розвиток електронного спорту, мереж 5G, супутникового Інтернету	10. Зростання ролі міжрегіональної та міжмуниципальної співпраці (особливо із сусідніми регіонами)	11. Зосередження значного людського потенціалу з інших регіонів з огляду на статус безпечного та екологічного чистого регіону	12. Повернення працездатного населення, дітей та молоді після завершення війни з російською федерацією за кордону	13. Розвиток систем використання альтернативних джерел енергії (вода, сонце, геотермальні води, повітря)	Кількість інтеракцій	Добуток часток та інтеракцій
1. Географічне розташування на перехресті магістральних шляхів Центральної, Південної та Східної Європи («ворота на Балкани»), 3 автомобільні та 1 залізничні МПП на кордоні з Румунією, 2 автомобільні та 2 залізничні МПП на кордоні з Молдовою	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	1	0	10	1
2. Висока щільність автомобільних доріг з твердим покриттям та залізничних шляхів на 1 кв. км, вища за середню по Україні (автошляхи – 356 км на 1000 кв. км, залізниця – 51 км на 1000 кв. км)	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	0	1	0	9	0,9
3. Розвинена науково-дослідницька інфраструктура та виробничо-технічна база в промисловості та сільському господарстві	1	0	1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	1	8	0,48
4. Наявність сировинної бази для виробництва конкурентоспроможної продукції переробної промисловості (будівельні матеріали, лісосировинні ресурси), харчової та легкої промисловості	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	1	0	0	8	0,8
5. Один із найвищих в Україні рівнів розвитку МСП, стійке зростання кількості суб'єктів МСП	1	1	1	0	1	0	0	1	1	0	1	1	0	8	0,8
6. Висока ефективність використання сільськогосподарських земель та сприятливі природно-кліматичні умови для розвитку сільськогосподарського виробництва, зокрема плодово-ягідної та овочової продукції, кожен четвертий зайнятий економічною діяльністю працює в сільському господарстві або суміжних галузях; швидка адаптивність виробників сільськогосподарської продукції до змін кон'юнктури ринку	1	1	0	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	10	1
7. Інтенсивний розвиток птахівництва, збереження ВРХ у гірській місцевості, збережені традиції вівчарства – потенціал для розвитку тваринництва	1	1	1	1	1	1	0	1	0	0	1	1	0	9	0,36
8. Значна кількість об'єктів культурної спадщини, природно-заповідного фонду, політичності регіону – потенціал для розвитку туризму	0	0	0	1	1	0	0	1	1	1	1	1	0	7	0,7
9. Екологічно чистий регіон, в т.ч. гірські території; низький рівень викидів в атмосферне повітря; значна кількість розвіданих/сертифікованих джерел мінеральних/лікувальних вод зі значним дебетом	0	0	0	1	1	1	0	1	0	1	1	1	1	8	0,8
10. Розвинена система якісної освіти, збережений кадровий потенціал в освітній, в т.ч. середньо-спеціальній/професійній галузі	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	1	0	5	0,15
11. Одна з найкращих демографічних картин серед регіонів України (рівень народжуваності – 5-й серед усіх регіонів України, рівень смертності – один з найнижчих), щільність населення на 55% перевищує середньоукраїнський показник	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	3	0,3
12. Висока лісистість території (30%, вдвічі більше ніж в середньому по Україні)	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	0,12
13. Інтенсивна річкова мережа області (4240 річок сумарною довжиною 8966 км), 4-е місце серед регіонів України по водозабезпеченості	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0,08
Частка вливу (сума = 1)	0,1	0,1	0,05	0,1	0,06	0,1	0,05	0,1	0,1	0,05	0,1	0,05	0,04		1
Кількість інтеракцій	8	7	9	7	9	8	2	7	7	5	8	9	5		
Добуток часток та інтеракцій	0,8	0,7	0,45	0,7	0,54	0,8	0,1	0,7	0,7	0,25	0,8	0,45	0,2		
Загальна кількість інтеракцій													182		
Сума добутків														14,68	

Сильні сторони/ Загрози	1. Тривалі бойові дії на території України	2. Політична та економічна нестабільність в країні, знецінення національної валюти, висока вартість кредитних ресурсів	3. Зростання вартості енергоносіїв	4. Часта зміна законодавства як в частині регулювання діяльності СПД, так і в частині формування дохідної частини місцевих бюджетів	5. Глобальна зміна клімату	6. Відтік кваліфікованих кадрів та молодого населення за кордон, висока волатильність ринку праці	7. Збільшення кількості людей з інвалідністю, зокрема з фізичними / психічними / ментальними та іншими порушеннями	8. Швидке зростання частки населення похилого віку	9. Виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, зокрема внаслідок нерационального використання природних ресурсів	10. Втрата ринків збуту регіональної продукції у східних, південних та північних регіонах України	11. Зменшення привабливості робітничих професій (втрата трудового ресурсу) з огляду на вибір молоддю вищої освіти	12. Погіршення стану здоров'я населення через куріння і вживання алкоголю, інші шкідливі звички	13. Зростання частки біженців з огляду на продовження військових дій	Частка впливу (сума = 1)	Кількість інтеракцій	Добуток часток та інтеракцій
1. Географічне розташування на перехресті магістральних шляхів Центральної, Південної та Східної Європи («ворота на Балкани»), 3 автомобільні та 1 залізничний МПП на кордоні з Румунією, 2 автомобільні та 2 залізничні МПП на кордоні з Молдовою	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0,1	1	0,1
2. Висока щільність автомобільних доріг з твердим покриттям та залізничних шляхів на 1 кв. км, вища за середню по Україні (автошляхи – 356 км на 1000 кв. км, залізниця – 51 км на 1000 кв. км)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0
3. Розвинена науково-дослідницька інфраструктура та виробничо-технічна база в промисловості та сільському господарстві	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,06	0	0
4. Наявність сировинної бази для виробництва конкурентоспроможної продукції переробної промисловості (будівельні матеріали, лісосировинні ресурси), харчової та легкої промисловості	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0,1	3	0,3
5. Один із найвищих в Україні рівнів розвитку МСП, стійке зростання кількості суб'єктів МСП	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0,1	2	0,2
6. Висока ефективність використання сільськогосподарських земель та сприятливі природно-кліматичні умови для розвитку сільськогосподарського виробництва, зокрема плодово-ягідної та овочевої продукції, кожен четвертий зайнятий економічною діяльністю працює в сільському господарстві або суміжних галузях; швидка адаптивність виробників сільськогосподарської продукції до змін кон'юнктури ринку	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0,1	1	0,1
7. Інтенсивний розвиток птахівництва, збереження ВРХ у гірській місцевості, збережені традиції вівчарства – потенціал для розвитку тваринництва	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	0	0,04	3	0,12
8. Значна кількість об'єктів культурної спадщини, природно-заповідного фонду, полетичність регіону – потенціал для розвитку туризму	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0
9. Екологічно чистий регіон, в т.ч. гірські території; низький рівень викидів в атмосферне повітря; значна кількість розвіданих/сертифікованих джерел мінеральних/лікувальних вод зі значним дебетом	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0
10. Розвинена система якісної освіти, збережений кадровий потенціал в освітній, в т.ч. середньо-спеціальній/професійній, галузі	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0,03	1	0,03
11. Одна з найкращих демографічних картин серед регіонів України (рівень народжуваності – 5-й серед усіх регіонів України, рівень смертності – один з найнижчих), щільність населення на 55% перевищує середньоукраїнський показник	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0
12. Висока лісистість території (30%, вдвічі більше ніж в середньому по Україні)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,03	0	0
13. Інтенсивна річкова мережа області (4240 річок сумарною довжиною 8966 км), 4-е місце серед регіонів України по водозабезпеченості	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,04	0	0
Частка впливу (сума = 1)	0,15	0,06	0,06	0,06	0,06	0,1	0,1	0,1	0,05	0,06	0,05	0,05	0,1			
Загальна кількість інтеракцій	0	0	0	0	0	3	0	0	0	3	5	0	0		22	
Сума добутоків	0	0	0	0	0	0,3	0	0,7	0	0,18	0,25	0	0			1,58

Слабкі сторони/ Загрози	1. Тривалі бойові дії на території України	2. Політична та економічна нестабільність в країні, знецінення національної валюти, висока вартість кредитних ресурсів	3. Зростання вартості енергоносіїв	4. Часта зміна законодавства як в частині регулювання діяльності СПД, так і в частині формування доходної частини місцевих бюджетів	5. Глобальна зміна клімату	6. Відтік кваліфікованих кадрів та молодого населення за кордон, висока волатильність ринку праці	7. Збільшення кількості людей з інвалідністю, зокрема з фізичними / психічними / ментальними та іншими порушеннями	8. Швидке зростання частки населення похилого віку	9. Виникнення надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру, зокрема внаслідок нерационального використання природних ресурсів	10. Втрата ринків збуту регіональної продукції у східних, південних та північних регіонах України	11. Зменшення привабливості робітничих професій (втрата трудового ресурсу) з огляду на вибір молоддю вищої освіти	12. Погіршення стану здоров'я населення через куріння і вживання алкоголю, інші шкідливі звички	13. Зростання частки біженців з огляду на продовження військових дій	Частка впливу (сума = 1)	Кількість інтеракцій	Добуток часток та інтеракцій
1. Недостатньо реалізований потенціал деревообробної галузі регіону, зокрема відсутність системної взаємодії усіх учасників ринку деревини (постійних лісокористувачів, деревообробних та меблевих підприємств, галузевих об'єднань та інших учасників ринку)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0,1	1	0,1	
2. Відсутність систем водовідведення/каналізування в сільських населених пунктах області (забезпечено лише 30% населення області), зношеність систем водозабезпечення/водовідведення в м. Чернівці та малих містах області (один з найвищих показників втрат води в Україні, третина насосних станцій відпрацювали нормативний термін експлуатації, 38% каналізаційних колекторів експлуатуються більше 40 років)	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0,1	3	0,3	
3. Застаріла Схема планування території регіону та населених пунктів Чернівецької області	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0,04	1	0,04	
4. Наявна диспропорція розвитку бізнесу за сферами економічної діяльності (домінування торгівлі) та за територіальним розміщенням (80% економіки області сконцентровано у Чернівецькій та прилеглих до неї громадах)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,04	0	0	
5. Низький рівень інноваційної та інвестиційної активності суб'єктів господарської діяльності	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0,06	2	0,12	
6. Недостатньо розвинута інфраструктура АПК для зберігання готової продукції, сортування та переробки продукції, на МПП відсутнє обладнання для фіто-санітарного контролю	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0,06	1	0,06	
7. Невідповідність транспортно-логістичної інфраструктури обсягам транспортного потоку через МПП, відсутність облаштованих сервісних зон для вантажного транспорту, відсутність МПП у гірській місцевості (скорочення шляху до країн Альпійського регіону на 200-300 км), неінтегрованість транспортної інфраструктури в основні міжрегіональна та міжнародні транспортні коридори	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	0	0	
8. Низький рівень інституційної та інфраструктурної підтримки МСП, незрозуміння суб'єктами малого бізнесу переваг такої підтримки	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0,05	4	0,2	
9. Значний рівень дотаційності обласного та місцевих бюджетів, залежність від трансфертів з державного бюджету, диспропорція структури видатків місцевих бюджетів (капітальні видатки в кращому випадку становлять 10%)	1	1	1	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0,2	6	1,2	
10. Недостатньо розвинена туристична інфраструктура	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0,1	2	0,2	
11. Незадовільний рівень протипаводкового захисту території області та фінансування його заходів, висока ймовірність повторення повеней 2008-2010, 2019 та 2020 років	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0,05	2	0,1	
12. Високий рівень тінізації економіки області	1	1	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0,05	5	0,25	
13. Відсутність системи управління відходами в області та на рівні громад	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0,05	2	0,1	
Частка впливу (сума = 1)	0,15	0,06	0,06	0,06	0,06	0,1	0,1	0,1	0,05	0,06	0,05	0,05				
Кількість інтеракцій	2	4	2	3	3	6	0	1	4	1	3	0		58		
Добуток часток та інтеракцій	0,3	0,24	0,12	0,18	0,18	0,6	0	0,1	0,2	0,06	0,15	0			4,8	

Слабкі сторони/ Можливості	1. Включення області до глобальних ланцюгів доданої вартості	2. Зростання транзитного потенціалу регіону, потреби у створенні логістичних хабів на західному кордоні України, включення регіону до європейської транспортної мережі TEN-T та транспортної артерії VIA CARPATIA	3. Зростання кількості потенційних інвесторів на інвестиційних майданчиках регіону та релокації бізнесу в регіоні	4. Зростання попиту в світі на екологічно чисту та органічну продукцію рослинництва та тваринництва	5. Зростаюча роль міждержавного співробітництва в Європі з використанням можливостей макрорегіональних стратегій ЄС	6. Посилення рівня співпраці з європейськими структурами та іншими міжнародними програмами, зокрема щодо підтримки розвитку сільського господарства	7. Зростання популярності концепції неперервної освіти протягом життя	8. Продовження структурних реформ в Україні, в т.ч. виділення і підтримка функціональних типів територій/рпобластей	9. Розвиток екстротранспортних мереж 5G, супутникового Інтернету	10. Зростання ролі міжрегіональної та міжмуніципальної співпраці (особливо із сусідніми регіонами)	11. Зосередження значного людського потенціалу з інших регіонів з огляду на статус безпечного та екологічного регіону	12. Повернення працездатного населення, дітей та молоді після завершення війни з російською федерацією з-за кордону	13. Розвиток систем з використання альтернативних джерел енергії (вода, сонце, геотермальні води, повітря)	Частка впливу (сума = 1)	Кількість інтеракцій	Добуток часток та інтеракцій
1. Недостатньо реалізований потенціал деревообробної галузі регіону, зокрема відсутність системної взаємодії усіх учасників ринку деревини (постійних лісокористувачів, деревообробних та меблевих підприємств, галузевих об'єднань та інших учасників ринку)	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0,1	4	0,4
2. Відсутність систем водовідведення/каналізування в сільських населених пунктах області (забезпечено лише 30% населення області), зношеність систем водозабезпечення/водовідведення в м. Чернівці та малих містах області (один з найвищих показників втрат води в Україні, третина насосних станцій відпрацювали нормативний термін експлуатації, 38% каналізаційних колекторів експлуатуються більше 40 років)	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0,1	3	0,3
3. Застаріла Схема планування території регіону та населених пунктів Чернівецької області	0	1	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0,04	4	0,16
4. Наявна диспропорція розвитку бізнесу за сферами економічної діяльності (домінування торгівлі) та за територіальним розміщенням (80% економіки області сконцентровано у Чернівецькій та прилеглих до неї громадах)	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,04	2	0,08
5. Низький рівень інноваційної та інвестиційної активності суб'єктів господарської діяльності	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,06	0	0
6. Недостатньо розвинута інфраструктура АПК для зберігання готової продукції, сортування та переробки продукції, на МПП відсутнє обладнання для фітосанітарного контролю	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0,06	5	0,3
7. Невідповідність транспортно-логістичної інфраструктури обсягам транспортного потоку через МПП, відсутність облаштованих сервісних зон для вантажного транспорту, відсутність МПП у гірській місцевості (скорочення шляху до країни Альпійського регіону на 200-300 км), неінтегрованість транспортної інфраструктури в основні міжрегіональні та міжнародні транспортні коридори	1	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0,1	6	0,6
8. Низький рівень інституційної та інфраструктурної підтримки МСП, нерозуміння суб'єктами малого бізнесу переваг такої підтримки	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,05	2	0,1
9. Значний рівень дотаційності обласного та місцевих бюджетів, залежність від трансфертів з державного бюджету, диспропорція структури витратків місцевих бюджетів (капітальні видатки в кращому випадку становлять 10%)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,2	0	0
10. Недостатньо розвинена туристична інфраструктура	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1	1	0,1
11. Незадовільний рівень протиповодкового захисту території області та фінансування його заходів, висока ймовірність повторення повеней 2008-2010, 2019 та 2020 років	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,05	0	0
12. Високий рівень тінізації економіки області	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,05	4	0,2
13. Відсутність системи управління відходами в області та на рівні громад	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,05	1	0,05
Частка впливу (сума = 1)	0,1	0,1	0,05	0,1	0,06	0,1	0,05	0,1	0,1	0,1	0,05	0,1	0,05	0,04		
Кількість інтеракцій	6	5	8	6	1	0	0	1	1	1	3	0	0			
Добуток часток та інтеракцій	0,6	0,5	0,4	0,6	0,06	0	0	0,1	0,1	0,05	0,3	0	0			
Загальна кількість інтеракцій															64	
Сума добутоків																5

Матриця стратегій, сформована за результатами інтеракцій добутків часток та інтеракцій сильних сторін, слабких сторін, можливостей та загроз

	Можливості	Загрози
Сильні сторони	Наступальна стратегія	Консервативна стратегія
	Кількість інтеракцій – 182 Частка впливу – 14,68	Кількість інтеракцій – 22 Частка впливу – 1,58
Слабкі сторони	Конкурентна стратегія	Оборонна стратегія
	Кількість інтеракцій – 64 Частка впливу – 5	Кількість інтеракцій – 58 Частка впливу – 4,8

КОРОТКІ ВИСНОВКИ SWOT-АНАЛІЗУ

Проведений SWOT-аналіз демонструє перевагу Наступальної Стратегії (кількість інтеракцій 182, частка впливу 14,68), коли сильні сторони переважають слабкі, а зовнішні можливості мають перевагу над можливими загрозами.

Наступальна стратегія передбачає активні кроки і активну політику розвитку при максимальному використанні сильних сторін і можливостей. Отриманий ефект синергії може сприяти досягненню диверсифікованого розвитку у довгостроковій перспективі і кращих соціально-економічних показників у порівнянні з сусідніми регіонами, подібними за структурою економік і кількістю населення.

Стратегічне бачення розвитку Чернівецької області

За результатами дослідження соціально-економічного стану області, проведеного SWOT-аналізу та обговорення пропозицій експертів, науковців, працівників органів місцевого самоврядування і органів виконавчої влади, громадських організацій були сформульовані Стратегічне бачення та Місія області.

Стратегічне бачення Чернівецької області:

Чернівецька область – регіон можливостей для сталого розвитку та забезпечення якісно нового рівня життя.

Пріоритетами регіонального розвитку на період до 2027 року є:

сприяння соціально-економічному розвитку регіону шляхом залучення інвестицій для реалізації інноваційних проектів, розбудові партнерств, розвитку міжмуніципального, міжрегіонального та транскордонного співробітництва;

відновлення та розвиток інфраструктури, зокрема інфраструктури електронних комунікаційних мереж на принципах прозорості, підзвітності, сталості, інклюзивності, енергоефективності, адаптації до зміни клімату, стійкості до безпекових загроз та економічної доцільності;

розвиток інституційної спроможності органів місцевого самоврядування на регіональному рівні у сфері стратегічного планування, проєктного менеджменту, цифровізації, протидії корупції тощо;

розвиток людського капіталу, відновлення підприємницької діяльності та зростання економіки на основі внутрішнього потенціалу регіону.

Місія Чернівецької області:

Самобутній край нових можливостей для розвитку особистості із збереженням культурно-духовних цінностей та буковинських традицій господарювання.

Стратегічне Бачення досягатиметься через досягнення стратегічних цілей. Визначені на підставі аналізу стратегічні цілі – спосіб підвищення рівня і якості життя населення.

Чернівецька область – регіон можливостей для сталого розвитку та забезпечення якісно нового рівня життя	Стратегічна ціль 1. Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом інноваційного розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму	Стратегічна ціль 2. Просторовий розвиток території та інфраструктури області	Стратегічна ціль 3. Створення безпечних та комфортних умов проживання на території області	Стратегічна ціль 4. Збереження здоров'я та розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного зростання
	✓	✓	✓	✓

Обрані стратегічні цілі будуть реалізовані через систему операційних цілей:

СТРАТЕГІЧНІ, ОПЕРАТИВНІ ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ

Стратегічна ціль	Оперативні цілі	Завдання	Шляхи їх реалізації
<p>1. Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом інноваційного розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму.</p>	<p>1.1. Стимулювання інноваційного розвитку сільського господарства.</p>	<p>1.1.1. Створення інфраструктури для зберігання, сортування та переробки сільськогосподарської продукції.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Створення сучасних складських приміщень для зберігання зерна, довготривалого зберігання плодючої продукції, картоплі та овочів із застосуванням регульованого газового середовища, а також комплексів для автоматизованого сортування продукції. - Сприяння впровадженню поглибленої переробки сільськогосподарської продукції.
		<p>1.1.2. Відродження та ефективний розвиток тваринництва в області.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток племінної справи, відродження вівчарства в області. - Розвиток птахівництва, в тому числі індиківництва. - Будівництво та реконструкція тваринницьких приміщень, закупівля високопродуктивних порід сільськогосподарських тварин. - Розвиток галузі рибництва.
		<p>1.1.3. Запровадження інноваційних методів ведення сільського господарства.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Закладка садів за інноваційними технологіями вирощування. - Об'єднання виробників сільськогосподарської продукції у кластери задля збільшення реалізації вирощеної продукції. - Вдосконалення селекційної бази для сільськогосподарської галузі.
	<p>1.2. Підвищення конкурентоспроможності продукції провідних галузей промисловості.</p>	<p>1.2.1. Посилення інноваційної складової у галузях переробної промисловості області.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження у виробництво новітніх технологій, наукових розробок, освоєння виробництва нових видів інноваційної продукції. - Підтримка створення та розбудова галузевих та територіальних кластерів у сфері харчової, деревообробної та легкої промисловості, IT-технологій із залученням індустріальних, наукових та технологічних парків, хабів цифрових інновацій, бізнес-інкубаторів тощо. - Сприяння розбудові сучасної інноваційної інфраструктури шляхом залучення додаткових джерел фінансування інноваційної діяльності (програми та проекти міжнародної допомоги, грантові, кредитні кошти та інші джерела). - Сприяння проведенню модернізації, розширенню виробництв, створенню нових виробничих потужностей. - Підвищення використання сировинного потенціалу територій громад для виробництва продукції. - Підвищення енергоефективності виробництва продукції. - Впровадження у виробництво наукових розробок у сфері оборонних технологій та товарів подвійного використання.
		<p>1.2.2. Подолання галузевої та територіальної диспропорції розвитку промислового комплексу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Сприяння розвитку виробництва, продукуванню валової доданої вартості у галузях переробної промисловості та подальшому включенню виробників області до глобальних ланцюгів доданої вартості. - Створення умов для розміщення нових виробництв на території сільських населених пунктів. - Залучення міжнародних донорських програм та грантів, ресурсів міжнародних та регіональних фінансових інституцій для розвитку виробництва у сільських територіальних громадах. - Кооперування суб'єктів господарювання за вертикальним та горизонтальним принципами, розвиток міжрегіональної кооперації з метою подолання територіальної диспропорції.
		<p>1.2.3. Формування сприятливого інвестиційного клімату в Чернівецькій області, підтримка залучення інвестицій та промоція інвестиційних можливостей регіону.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Промоція регіону на національному та міжнародному рівнях з метою залучення інвестицій та активізації зовнішньоекономічної діяльності. - Диверсифікація джерел фінансування капітальних інвестицій підприємств та організацій області шляхом розширення їх доступу до кредитних, бюджетних та донорських ресурсів. - Створення, забезпечення функціонування та промоція регіонального інвестиційного вебпорталу. - Вигодовлення та поширення якісного інформаційного продукту щодо економічного та

			<p>інвестиційного потенціалу області.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Проведення міжнародних інвестиційних, економічних заходів на території області, у тому числі галузевих. - Представлення потенціалу області на регіональних, національних та міжнародних інвестиційних і бізнес-форумах, конференціях, конгресах.
		1.2.4. Створення ефективної інфраструктури для залучення інвестицій та розвитку експорту.	<ul style="list-style-type: none"> - Сприяння налагодженню нових торговельно-економічних зв'язків організацій та підприємств області з іноземними партнерами, зокрема поширення інформації про виставкові заходи в Україні та за кордоном, а також навчальні та тренінгові програми з питань здійснення інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності. - Створення регіонального офісу підтримки експорту та місцевих інституцій, які сприятимуть залученню інвестицій та розвитку зовнішньоекономічної діяльності. - Розробка каталогу експортерів Чернівецької області. - Організація та проведення тренінгів, семінарів та конференцій з питань здійснення інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності.
1.3. Підвищення економічної стійкості суб'єктів господарювання.		1.3.1. Впровадження інструментів підтримки мікро-, малого та середнього підприємництва.	<ul style="list-style-type: none"> - Популяризація підприємництва серед різних верств населення (внутрішньо переміщені особи, звільнені у запас або відставку військовослужбовці, населення, яке проживає в сільській місцевості, жінки, молодь, люди похилого віку, тощо). - Розроблення та впровадження інструментів підтримки суб'єктів мікро-, малого та середнього підприємництва області. - Інформування щодо можливості залучення коштів міжнародних організацій та донорів для започаткування та масштабування бізнесу. - Покращення доступу мікро-, малого та середнього підприємництва до фінансування шляхом популяризації діючих державних програм підтримки бізнесу (eРобота, Фонд розвитку підприємництва (ФРП), Експортно-кредитне агентство (ЕКА)).
		1.3.2. Пострелокаційний супровід та підтримка переміщеного бізнесу.	<ul style="list-style-type: none"> - Організація заходів з метою інтеграції релокованих підприємств у бізнес-середовище області (B2B, круглі столи, семінари тощо). - Впровадження інструментів фінансової підтримки релокованих підприємств із залученням банківських установ.
		1.3.3. Сприяння ефективній діяльності суб'єктів інституційної підтримки підприємництва.	<ul style="list-style-type: none"> - Розширення мережі суб'єктів інфраструктурної підтримки підприємництва. - Створення комунікаційних майданчиків та інтернет-платформ для взаємодії учасників бізнес-середовища. - Розширення розвитку партнерства між суб'єктами інституційної підтримки підприємництва інших країн.
		1.3.4. Підвищення конкурентоспроможності регіонального IT-сектору	<ul style="list-style-type: none"> - Стимулювання співпраці IT-сектору з регіональним бізнес-середовищем для збільшення інноваційної складової у виробничих і технологічних процесах підприємств. - Створення Центру трансферу технологій.
1.4. Розвиток туризму та рекреації.		1.4.1. Створення сприятливих умов для розвитку туристично-рекреаційного потенціалу, у тому числі на гірських територіях.	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток доступності рекреаційно-туристичних територій/об'єктів та раціональне використання природно-лікувальних ресурсів. - Підвищення туристичної привабливості національних природних парків на території області. - Створення комфортних і безпечних умов для туристів. - Маркування піших туристичних маршрутів гірського туризму.
		1.4.2. Формування туристичної інфраструктури в регіоні.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення та належне облаштування туристичних маршрутів та об'єктів туристичних відвідувань, їх цифровізація. - Сприяння створенню туристичних кластерів, проведення семінарів, тренінгів тощо. - Розвиток мережі туристично-інформаційних центрів. - Розвиток мережі закладів прийому та активного відпочинку туристів, зокрема гірських притулків, кемпінгів тощо.

		1.4.3. Популяризація туристичного потенціалу Чернівецької області.	<ul style="list-style-type: none"> - Участь та проведення міжнародних та міжрегіональних форумів, виставок, фестивалів з метою популяризації туристичного потенціалу регіону. - Створення якісного відео-контенту про туристичні можливості регіону. - Створення туристичного порталу для поширення інформації про туристичні можливості регіону. - Створення туристичного бренду для просування регіону, у тому числі, з використанням цифрових технологій. - Посилення співпраці з регіональними, всеукраїнськими та закордонними туристичними асоціаціями.
		1.4.4. Сприяння створенню та популяризації крафтової та локальної продукції.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення майданчиків для реалізації крафтових та локальних продуктів. - Створення кластеру виробників крафтової продукції. - Створення карти крафтового виробництва.
	1.5. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб регіональної економіки, в тому числі з урахуванням потреб релокованого бізнесу.	1.5.1. Формування сучасної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для потреб регіональної економіки, у тому числі розвиток системи освіти впродовж життя.	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження освітніх програм для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів з урахуванням специфіки та актуальних потреб регіонального ринку праці, у тому числі із урахуванням потреб релокованого бізнесу. - Розвиток регіонального навчально-консультативного центру кадрів агропромислового комплексу та підвищення кваліфікації фахівців, у тому числі з метою перекваліфікації внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни для потреб економіки області. - Навчання з розвитку підприємницького мислення у населення області, зокрема в учнівської молоді.
		1.5.2. Розбудова сучасної інфраструктури регіонального ринку праці та забезпечення взаємодії суб'єктів бізнес-середовища у ланцюгу «освіта – наука – бізнес».	<ul style="list-style-type: none"> - Системна співпраця з роботодавцями щодо кількісного зростання та якісного наповнення бази вакансій. Надання компенсацій роботодавцям за працевлаштування зареєстрованих безробітних. - Сприяння забезпеченню зайнятості населення області, в першу чергу соціально-вразливих категорій населення, сільського населення шляхом надання громадянам якісних та результативних послуг на основі індивідуального та адресного підходу у вирішенні питань зайнятості. - Надання ваучерів громадянам певних категорій для підтримання їх конкурентоспроможності шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності. - Виготовлення та поширення соціальної реклами престижності робітничих професій, формування позитивного іміджу професійно-технічних навчальних закладів, проведення обласних ярмарок-виставок робітничих професій за участю роботодавців. - Надання інформаційно-роз'яснювальних послуг з метою співпраці із соціальними партнерами задля повернення безробітних до активної зайнятості, мотивації населення області до легальної зайнятості та виконання суспільно важливих програм та проєктів. - Дослідження сучасного стану та перспективних потреб регіонального ринку праці. - Підвищення ефективності взаємодії та комунікації в системі «освіта – наука – бізнес».
2. Просторовий розвиток території та інфраструктури області.	2.1. Розвиток територій та підвищення інституційної стійкості та згуртованості громад відповідно до їх	2.1.1. Інституційно-кадрове забезпечення місцевого самоврядування.	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення професійного навчання та підвищення кваліфікації посадових осіб органів місцевого самоврядування (працівників виконавчих органів місцевих рад, старост), у тому числі виборних (голів громад, секретарів рад, депутатів) у сферах стратегічного планування, проєктного менеджменту, цифровізації, надання муніципальних послуг, бюджетування, залучення інвестицій тощо. - Впровадження інноваційних підходів та SMART технологій, спрямованих на підвищення інклюзивності/ доступності публічних послуг, екологізацію життєвого простору та природного середовища.

функціонального типу територій.		- Впровадження механізмів залучення жителів, у тому числі ВПО, до вирішення питань місцевого значення та розвитку всіх форм місцевої демократії.
	2.1.2. Запровадження стратегічного планування та підвищення якості проєктного менеджменту в територіальних громадах, що безпосередньо пов'язано з розробкою та реалізацією розвиткових проєктів.	- Методологічний супровід розробки стратегій та інших програмних і планувальних документів місцевого розвитку в територіальних громадах. - Проведення навчань з проєктної діяльності (семінари, тренінги, воркшопи тощо) для представників органів місцевого самоврядування та створення можливостей для залучення державного, приватного та донорського фінансування на реалізацію проєктів. - Формування «проєктних портфелів» розвитку громад, спрямованих на залучення додаткових інвестицій.
	2.1.3. Впровадження різних форм співробітництва територіальних громад на місцевому та міжнародному рівнях.	- Здійснення інформаційно-консультативної та методичної підтримки органів місцевого самоврядування при підготовці договорів про співробітництво територіальних громад. - Вивчення та поширення кращих секторальних практик співробітництва територіальних громад, зокрема щодо таких форм співробітництва як утворення спільних комунальних підприємств, установ та організацій, спільних об'єктів інфраструктури, а також утворення спільного органу управління для виконання визначених повноважень.
	2.1.4. Створення умов для розвитку гірських територій та інших територій з особливими умовами для розвитку.	- Розвиток тваринництва на гірських територіях шляхом надання фінансової підтримки з державного та місцевих бюджетів. - Виробництво органічної продукції, збір та заготівля лісових ягід, грибів, лікарських рослин на гірських територіях. - Популяризація міжнародних програм підтримки для створення розвитку фермерських господарств на гірських територіях. - Здійснення заходів щодо професійного навчання/ перенавчання, підтримки зайнятості і самозайнятості населення, створення нових робочих місць. - Підвищення рівня доступності територій з особливими умовами для розвитку шляхом розвитку транспортної, прикордонної та інформаційно-комунікаційної інфраструктури. - Забезпечення доступу для жителів сільської місцевості, зокрема віддалених населених пунктів до соціальних та адміністративних послуг. - Сприяння збереженню, відновленню та популяризації природних цінностей, історико-культурної спадщини Буковинських Карпат та створення умов для розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу територій.
	2.1.5. Впровадження інструментів стимулювання економічної активності населення та інтеграції ВПО в територіальних громадах віднесених до територій відновлення.	- Розроблення планів відновлення та розвитку територіальних громад. - Створення Рад ВПО та спільне напрацювання програм інтеграції ВПО в приймаючі територіальні громади. - Розробка програм підтримки бізнесу та створення нових робочих місць. - Сприяння залученню коштів міжнародних фінансових організацій для реалізації проєктів відновлення.
	2.1.6. Поширення позитивного впливу регіональних полюсів зростання та територій сталого розвитку.	- Сприяння реалізації спільних проєктів регіональних полюсів зростання та суміжних територіальних громад. - Формування систем життєзабезпечення агломерацій з урахуванням принципів інклюзивності, сталої мобільності та кліматичної нейтральності. - Створення умов для інвестування та розвитку кластерів різної спеціалізації. - Сприяння розбудові партнерств та обміну досвідом щодо ефективності управління та інноваційних методів роботи.
2.2. Просторове планування: сучасний підхід до планування розвитку територій.	2.2.1. Оновлення Схеми планування території Чернівецької області.	- Розроблення картографічних основ у цифровій формі у державній геодезичній системі координат УСК-2000. - Створення геоінформаційної системи області. - Розроблення Схеми планування території районів.

		2.2.2. Розроблення містобудівної документації територіальних громад.	<ul style="list-style-type: none"> - Розроблення комплексних планів просторового розвитку території територіальних громад. - Розроблення картографічних основ у цифровій формі у державній геодезичній системі координат УСК-2000. - Розроблення генеральних планів населених пунктів. - Раціональне розташування зон житлової та громадської забудови, виробничих, рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих, історико-культурних та інших зон і об'єктів.
2.3. Забезпечення розвитку транспортно-логістичної інфраструктури регіону.		2.3.1. Розвиток та розбудова регіональної мережі доріг.	<ul style="list-style-type: none"> - Будівництво, реконструкція та належне утримання доріг загального користування державного та місцевого значення. - Реконструкція, капітальний/поточний ремонт та належне утримання вулиць і доріг комунальної власності в населених пунктах області. - Будівництво та ремонт мостів та штучних споруд, які знаходяться на регіональній мережі доріг.
		2.3.2. Розбудова та модернізація залізничних мереж відповідно до європейських стандартів.	<ul style="list-style-type: none"> - Реконструкція залізничної колії від ст. Вадул-Сірет до ст. Чернівці-Північна для забезпечення руху колією європейського стандарту 1435 мм. - Відновлення та реконструкція швидкісної залізничної Євроколії в межах Чернівецької області від румунського до польського кордонів. - Розробка проєктної документації для будівництва залізничної колії за напрямом Чернівці – Кам'янець-Подільський у зв'язку із унеможливленням руху через ст. Мамалига. - Розбудова прикордонної залізничної інфраструктури міжнародного залізничного переходу Вадул-Сірет – Дорнешти, з електрифікацією тяги для збільшення його пропускної спроможності.
		2.3.3. Підвищення рівня транспортного сполучення регіону.	<ul style="list-style-type: none"> - Відкриття нових залізничних маршрутів, які сполучатимуть Чернівецьку область з іншими регіонами України. - Оптимізація автобусної мережі області та оновлення рухомого складу громадського транспорту. - Створення якісної велосипедної інфраструктури.
		2.3.4. Забезпечення розвитку потенціалу міжнародного аеропорту «Чернівці» імені Леоніда Каденюка.	<ul style="list-style-type: none"> - Реконструкція злітно-посадкової смуги аеропорту. - Розбудова аеропортової інфраструктури.
		2.3.5. Створення та розбудова логістичної інфраструктури для забезпечення високої якості та швидкості обслуговування внутрішніх, зовнішніх та транзитних перевезень.	<ul style="list-style-type: none"> - Будівництво мультимодальних логістичних терміналів із розвиненою інфраструктурою та сучасним обладнанням (сухих портів, перевантажувальних терміналів, логістичних хабів тощо) для контейнерних та контрейлерних перевезень.
		2.3.6. Розбудова прикордонної інфраструктури та міжнародних пунктів пропуску через державний кордон.	<ul style="list-style-type: none"> - Відкриття та розбудова пунктів пропуску: «Шепіт - Ізвоареле Сучевей», «Руська - Ульма», «Біла Криниця - Клімеуць», «Порубне – Сірет», «Мамалига - Крива», «Росошани - Бричень», «Сокиряни - Окниця». - Розбудова під'їзних шляхів до пунктів пропуску на державному кордоні з Румунією та Республікою Молдова. - Облаштування інфраструктури та сервісних зон на прилеглих до пунктів пропуску прикордонних територіях.
2.4. Цифрова трансформація та розвиток цифрової інфраструктури регіону.		2.4.1. Забезпечення стійкості телекомунікаційної мережі області, безперервності доступу підприємств, установ, організацій і громадян до мережі Інтернет та цифрової інфраструктури.	<ul style="list-style-type: none"> - Формування інноваційного підходу до модернізації систем зв'язку в регіоні відповідно до сучасних світових технологій. - Підключення всіх населених пунктів області до швидкісного Інтернету. - Розробка та реалізація плану розвитку інфраструктури телекомунікацій області. - Забезпечення доступу до цифрових ресурсів для навчання, таких як онлайн-курси, навчальні відео, книги.

		2.4.2. Підвищення рівня цифрових навичок у населення області.	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження навчальних програм з цифрової грамотності для різних категорій населення, таких як школярі, студенти, дорослі, люди похилого віку. - Підвищення рівня цифрової грамотності населення, зокрема шляхом реалізації проєкту «Дія. Цифрова освіта». - Проведення навчальних заходів, інформаційних кампаній для різних категорій населення з метою підвищення обізнаності населення про можливості підвищення цифрової грамотності. - пЗавпровадження «цифрового лідера» в територіальних громадах області.
		2.4.3. Розвиток системи надання адміністративних та електронних послуг.	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення ефективного та швидкого надання адміністративних послуг шляхом впровадження в ЦНАП електронних сервісів, сучасних інформаційних систем для автоматизації та удосконалення робочих процесів. - Розширення переліку адміністративних послуг, які можна отримати в ЦНАП. - Навчання та підвищення кваліфікації персоналу ЦНАП у відповідності з сучасними вимогами та технологіями надання адміністративних послуг. - Впровадження інструментів електронної демократії. - Забезпечення доступності для осіб з інвалідністю з порушенням зору, слуху та мовлення офіційних вебсайтів, реєстрів та електронних послуг органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування та заснованих ними підприємств, установ та організацій. - Забезпечення фізичної та інформаційної безбар'єрності у ЦНАП.
3. Створення безпечних та комфортних умов проживання на території області.	3.1. Безпека населення та територій, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій.	3.1.1. Створення територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення (ТАСЦО).	<ul style="list-style-type: none"> - Підготовка технічних вимог до ТАСЦО. - Підготовка завдання на розробку проєкту ТАСЦО. - Погодження технічних вимог та завдання до проєкту з ДСНС України. - Виготовлення проєкту Територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення Чернівецької області. - Впровадження ТАСЦО.
		3.1.2. Збільшення кількості захисних споруд/ найпростіших укриттів та приведення в придатний до використання стан фонду захисних споруд цивільного захисту, зокрема, в закладах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту з урахуванням принципів інклюзивності та безбар'єрності.	<ul style="list-style-type: none"> - Будівництво захисних споруд / найпростіших укриттів цивільного захисту. - Реконструкція захисних споруд цивільного захисту та забезпечення їх технічним, санітарним та протипожежним інвентарем. - Облаштування безпечного середовища у закладах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. - Облаштування захисних споруд з урахуванням принципів інклюзивності та безбар'єрності.
		3.1.3. Створення мережі постів радіаційного та хімічного спостереження. Реагування на загрози радіаційної і хімічної небезпеки.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення постів радіаційного та хімічного спостереження. - Забезпечення матеріально-технічним обладнанням постів радіаційного та хімічного спостереження.
		3.1.4. Сприяння створенню у територіальних громадах області центрів безпеки як інтегрованих структур з єдиною комунікацією та реалізації проєкту «Поліцейський офіцер громади»	<ul style="list-style-type: none"> - Розбудова мережі центрів безпеки в територіальних громадах області. - Відкриття у територіальних громадах поліцейських станцій, навчання та призначення на посади поліцейських офіцерів громад.
	3.2. Збереження природно-заповідного фонду, збалансоване та раціональне використання надр.	3.2.1. Упорядкування природно-заповідного фонду області та приведення площі природоохоронних територій Чернівецької області до європейського рівня.	<ul style="list-style-type: none"> - Формування регіональної екологічної мережі та еколого-просвітницьких центрів. - Впорядкування та забезпечення належного збереження об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення. - Створення екологічних стежок та маршрутів на базі національних природних парків.
		3.2.2. Забезпечення умов раціонального використання ресурсного потенціалу регіону (мінеральні, кліматичні, лісові, водні тощо).	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення відтворення лісів на площах лісових угідь. - Збереження флори та фауни Червонокнижних тварин та рослин. - Вдосконалення автоматичних систем екологічного моніторингу атмосферного повітря та водних ресурсів у Чернівецькій області.

3.3. Підвищення рівня екологічної безпеки регіону.	3.3.1. Впровадження системи управління відходами, залучення інвестицій у її розбудову.	<ul style="list-style-type: none">- Розробка та реалізація регіонального плану управління відходами.- Впровадження роздільного збирання побутових відходів в населених пунктах області.- Сприяння використанню відходів у якості вторинної сировини.- Проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з твердими побутовими відходами.- Приведення у відповідність до чинного законодавства функціонування сміттєзвалищ.- Створення нової інфраструктури з переробки, утилізації та видалення відходів, будівництво сміттєпереробного та сміттєсортувального заводів.
	3.3.2. Модернізація та розширення мереж водопостачання та водовідведення в населених пунктах області.	<ul style="list-style-type: none">- Проведення реконструкції магістральних водогонів та міських мереж водопостачання в населених пунктах.- Будівництво резервуару чистої води.- Приведення якості питної води до рівня національних стандартів, будівництво нових мереж централізованого водопостачання та водовідведення в населених пунктах.- Зменшення витоків та неврахованих втрат води в системах централізованого водопостачання.- Будівництво каналізаційних колекторів.- Покращення санітарно-епідеміологічного та екологічного стану шляхом будівництва та реконструкції очисних споруд каналізації, розташованих на транскордонних річках Прут та Сірет.- Будівництво фабрики з виготовлення гіпохлориду натрію, реконструкція систем хімоводоочищення водогонів та водопровідних мереж.- Будівництво водозабірних свердловин.- Впровадження сучасних технологій очищення та доочищення стічних вод.- Розвиток централізованого водопровідно-каналізаційного господарства в сільській місцевості.
	3.3.3. Забезпечення сталого функціонування систем тепlopостачання міст.	<ul style="list-style-type: none">- Підвищення енергоефективності комунальної інфраструктури.- Встановлення когенераційної установки в м. Чернівці.- Розвиток альтернативних джерел опалювання.
	3.3.4. Розбудова та модернізація мереж електропостачання.	<ul style="list-style-type: none">- Нанесення перспективних електричних мереж на містобудівну документацію регіонального та місцевого рівнів.- Реалізація проєктних рішень щодо розвитку електромереж.- Модернізація наявних електричних мереж з метою збільшення їх потужностей та спроможності.- Розвиток альтернативних джерел енергопостачання.
	3.3.5. Протипаводковий та протизсувний захист територій.	<ul style="list-style-type: none">- Протипаводковий інженерний захист територій (будівництво та капітальний ремонт гідротехнічних споруд).- Проведення заходів із захисту від підтоплення та затоплення територій населених пунктів, у тому числі гірських.- Розчищення русел річок області.- Розширення та оновлення системи АІВС «Прикарпаття».- Відновлення системи моніторингу територій із небезпечними геологічними процесами (зсуви, карст, селі тощо).

4. Збереження здоров'я та розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного зростання.	4.1. Підвищення спроможності мережі закладів охорони здоров'я для надання якісних та доступних медичних послуг.	4.1.1. Розвиток доступної мережі закладів охорони здоров'я.	<ul style="list-style-type: none"> - Покращення якості надання медичної допомоги населенню регіону шляхом розвитку надкластерних, надкластерних спеціалізованих, кластерних та загальних закладів охорони здоров'я. - Координація роботи закладів охорони здоров'я первинної медичної допомоги у територіальних громадах. - Забезпечення імунізації мешканців області відповідно до календаря щеплень у закладах первинної медичної допомоги територіальних громад. - Впровадження сучасних інноваційних технологій в роботу екстреної медичної допомоги в області (дооснащення автомобілів, забезпечення сучасними засобами зв'язку). - Розвиток напрямків медичної допомоги, які можуть бути використані для медичного туризму та забезпечення їхнього якісного рівня.
		4.1.2. Створення сучасної системи реабілітації військових та інших категорій осіб.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення стаціонарних та амбулаторних підрозділів реабілітації в кластерних і надкластерних закладах охорони здоров'я. - Створення на базі ОКНП «Чернівецький обласний госпіталь ветеранів війни» Центру реабілітації як структурного підрозділу. - Розвиток підрозділів паліативної допомоги у багатопрофільних закладах охорони здоров'я області.
		4.1.3. Збереження ментального здоров'я.	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження Всеукраїнської програми психічного здоров'я «Ти як?». - Реалізація Програми психосоціальної підтримки на робочому місці у воєнний та післявоєнний час. - Розвиток послуг з охорони психічного здоров'я у закладах первинної медичної допомоги області та створення Центрів психічного здоров'я в багатопрофільних закладах охорони здоров'я. - Розвиток обізнаності населення в темі психічного здоров'я. - Підтримка та сприяння покращенню ментального здоров'я та добробуту ВПО, ветеранів та членів їх сімей. - Впровадження в територіальних громадах області фахівця з психосоціальної підтримки населення. - Аудит ресурсів наявної системи надання послуг у сфері психічного здоров'я. Виявлення «білих плям» на мапі послуг з охорони ментального здоров'я, ревізія використання ресурсів, визначення напрямків сприяння (закладам, установам, групам осіб тощо) у вирішенні організаційних, інфраструктурних, кадрових та інших проблем. - Аудит потреб громадян у послугах з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Визначення цільових груп населення, що потребуватимуть найоперативнішої реакції з боку системи охорони ментального здоров'я з диференціюванням найбільш пріоритетних напрямків і потенційних механізмів роботи з такими групами, аналіз динаміки ментального стану громадян.
	4.2. Підвищення якості освіти та розвиток науки.	4.2.1. Формування ефективної мережі закладів освіти в області.	<ul style="list-style-type: none"> - Приведення мережі закладів освіти відповідно до спроможності громад та створення безпечних умов навчання та виховання. - Створення мережі профільних академічних ліцеїв. - Розвиток мережі закладів дошкільної та позашкільної освіти області. - Енергомодернізація та енергоефективні заходи у закладах освіти області.
		4.2.2. Впровадження новітніх технологій у розвиток позашкільної освіти.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення умов для розвитку творчо-обдарованої молоді та активізація науково-дослідної, експериментальної роботи закладів освіти області. - Формування матеріально-технічної бази для організації позашкільної освіти.

			<ul style="list-style-type: none"> - Закупівля обладнання та програмного забезпечення для відкриття гуртка «Підготовка операторів БПЛА». - Розширення мережі STEM-лабораторій.
		4.2.3. Забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами.	<ul style="list-style-type: none"> - Збільшення охоплення дітей з особливими освітніми потребами, шляхом надання якісних корекційно-розвиткових послуг - Продовження доукомплектування ресурсних кімнат у закладах освіти.
		4.2.4. Забезпечення сталого підвищення якості освіти та освітньої діяльності в закладах освіти області.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення центрів професійного розвитку педагогічних працівників (укладення відповідних договорів з найвими) в усіх територіальних громадах Чернівецької області. - Виконання всіма закладами загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти області навчальних планів, зокрема через дофінансування з місцевого бюджету. - Регіональне замовлення закладам вищої освіти на фахівців педагогічних спеціальностей. - Соціально-економічна підтримка (стипендії) студентів закладів вищої освіти, що навчаються на педагогічних спеціальностях, і після завершення навчання зобов'язані працювати в системі освіти. - Створення та запровадження механізму стимулювання зв'язків закладів освіти з промисловістю та бізнесом. - Створення екосистеми цифрових рішень для освіти. - Розвиток цифрового освітнього середовища. - Підвищення рівня цифрової грамотності педагогічних працівників в результаті запровадження спеціальних навчальних програм.
		4.2.5. Розвиток дуальної освіти та системи «освіта впродовж життя».	<ul style="list-style-type: none"> - Створення мережі «університетів третього віку» в області. - Розвиток регіональної мережі мовних курсів. - Розвиток мереж навчально-практичних центрів на базі закладів професійної (технічної) освіти.
		4.2.6. Збереження та розвиток наукового потенціалу області.	<ul style="list-style-type: none"> - Стимулювання прикладних та фундаментальних наукових досліджень, розвиток наукових лабораторій для молоді. - Забезпечення системи обміном досвіду між науковцями області та провідними науковими центрами Європи та світу шляхом проведення конференцій та обмінних візитів.
	4.3. Соціальний захист та ветеранська політика.	4.3.1. Створення безперешкодного середовища для вразливих категорій населення та забезпечення рівних можливостей для жителів області.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення центрів денного догляду та/або просторів соціальної адаптації для дітей з інвалідністю в територіальних громадах Чернівецької області. - Відкриття обласного мультимедійного простору «Різні можливості – рівні права» для опанування новими навичками цифрової грамотності людьми з інвалідністю. - Проведення заходів психоемоційної підтримки для батьків дітей та молоді з інвалідністю з залученням міжнародних партнерів та локальних громадських організацій і благодійних фондів. - Забезпечення доступності до освітніх, соціальних, медичних та інших послуг маломобільних груп населення шляхом закупівлі спеціалізованих автомобілів та/або залучення гуманітарної допомоги у вигляді транспортних засобів для перевезення вразливих категорій населення. - Забезпечення функціонування обласного кластеру «Безбар'єрна Буковина» як платформи взаємодії громадських організацій осіб з інвалідністю між собою та з органами публічної влади. - Фінансова підтримка інститутів громадянського суспільства, зокрема громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які надають послуги соціального обслуговування вразливим категоріям населення.
		4.3.2. Забезпечення спроможності органів виконавчої влади обласного рівня та органів	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток мережі паліативної допомоги та спеціалізованих установ соціального захисту населення для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю на регіональному рівні.

		<p>місцевого самоврядування у сфері надання соціальних послуг.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Покращення житлово-побутових, медичних та безпекових умов перебування підопічних установ соціального захисту населення обласного підпорядкування. - Розвиток нових соціальних послуг (підтриманого проживання, життєстійкості, стаціонарного догляду) як передумови деінституціоналізації інтернатних установ психоневрологічного напрямку. - Розгалуження мережі надавачів соціальних послуг комунальної форми власності, які фінансуються за кошти бюджетів сільських, селищних, міських рад, та залучення недержавного сектору до соціального обслуговування жителів області. - Підвищення якості соціальних послуг шляхом надання методичного супроводу мобільною бригадою Чернівецького обласного центру соціальних служб. - Запровадження системи стажування та підвищення рівня професійних компетенцій працівників соціальної сфери.
		<p>4.3.3. Соціальна захищеність ветеранів війни та членів їх сімей.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Інформаційна підтримка Захисників та Захисниць України і членів їх сімей шляхом розроблення місцевих алгоритмів дій про розгляд та перенаправлення запитів щодо забезпечення їх житлових, освітніх, культурних та соціальних прав. - Фінансова допомога членам сімей загиблих/померлих Захисників та Захисниць України, постраждалим учасникам Революції Гідності, членам сімей загиблих під час Революції Гідності, військовим капеланам, звільненим з військової служби за станом здоров'я. - Реалізації на рівні регіону та територіальних громад політики увічнення та вшанування пам'яті загиблих ветеранів/ветеранок. - Соціальна підтримка малолітніх та неповнолітніх дітей загиблих/померлих Захисників та Захисниць України та дітей волонтерів. - Надання на конкурсній основі фінансової підтримки громадським організаціям ветеранів війни, членам сімей загиблих/померлих Захисників та Захисниць України та волонтерам, які надають підтримку військовослужбовцям. - Організація дозвілля Захисників і Захисниць України та членів їх сімей, спрямована на формування високої духовної культури і моральних якостей, почуття патріотизму, вірності традиціям українського народу і задоволення їх естетичних потреб. - Проведення інформаційних кампаній щодо можливості започаткування чи розширення власної справи в рамках державної грантової програми «Робота» для ветеранів та членів їх сімей, а також надання їм консультацій з питань організації та провадження підприємницької діяльності. - Проведення заходів щодо соціальної адаптації військовослужбовців та звільнених з військової служби і членів їх сімей.
		<p>4.3.4. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у територіальні громади за місцем їх перебування.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Розроблення місцевих алгоритмів дій щодо розгляду та перенаправлення запитів ВПО для забезпечення їх житлових, освітніх, культурних та соціальних прав. - Здійснення заходів із залучення фінансової або технічної допомоги для забезпечення належних житлових умов для ВПО, зокрема осіб з інвалідністю, людей похилого віку та дітей. - Здійснення ремонтно-будівельних робіт у приміщеннях, визначених для розміщення ВПО, та приведення умов проживання у місцях тимчасового проживання ВПО у відповідність із вимогами законодавства. - Стимулювання розвитку підприємницької діяльності ВПО та їх зайнятості. - Розбудова кадрового потенціалу рад з питань внутрішньо переміщених осіб, а також проведення навчань членів рад з приводу їх основних завдань, компетенцій та прав. - Вдосконалення системи надання соціальних послуг ВПО у межах територіальних громад. - Залучення вимушених переселенців до культурного життя територіальних громад та надання їм культурних послуг.

		4.3.5. Впровадження гендерної політики і запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі.	<ul style="list-style-type: none"> - Проведення моніторингу впровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. - Забезпечення ефективної координації у сфері протидії торгівлі людьми. - Забезпечення ефективної координації у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі. - Розгалуження мережі спеціальних сервісів підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. - Впровадження програм для кривдників.
		4.3.6. Забезпечення реформування системи інституційного догляду та виховання дітей.	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток мережі сімейних та альтернативних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. - Здійснення профілактичних заходів щодо дитячої бездоглядності та безпритульності. - Підвищення фахових навичок працівників служб у справах дітей в територіальних громадах області.
4.4. Створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту.		4.4.1. Збереження культурного розмаїття та інтеграція до європейського культурного простору.	<ul style="list-style-type: none"> - Збереження та розширення мережі закладів освіти сфери культури. - Сприяння створенню функціонально та організаційно нових моделей закладів культури. - Сприяння модернізації та інформатизації бібліотек, запровадження нових бібліотечних послуг на основі інформаційно-комунікаційних технологій. - Збереження та промоція нематеріальної культурної спадщини. - Внесення елементів нематеріальної культурної спадщини до Національного та обласного переліків елементів нематеріальної культурної спадщини. - Розвиток культурно-мистецьких ініціатив, налагодження співпраці з країнами ЄС.
		4.4.2. Охорона та збереження культурної спадщини й культурних цінностей, посилення національної пам'яті та ідентичності.	<ul style="list-style-type: none"> - Оцифрування музейних фондів. - Забезпечення охорони, збереження, цільового використання, проведення реставрації та популяризації об'єктів культурної спадщини, зокрема в туристичній галузі. - Розроблення облікової документації на пам'ятки історії та культури.
		4.4.3. Сприяння розвитку громадянської освіти та підвищення рівня соціальної інтегрованості молоді.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення умов для залучення молоді до громадського, політичного, соціально-економічного, культурного життя суспільства, популяризація ролі та важливості участі молоді у процесі ухвалення рішень. - Сприяння розвитку молоді, молодіжних центрів/ просторів та забезпечення якості послуг, що ними надаються. - Формування громадянської, національної та культурної ідентичності української молоді. - Реалізація заходів з національно-патріотичного виховання.
		4.4.4. Розвиток спортивної інфраструктури.	<ul style="list-style-type: none"> - Розбудова спортивної інфраструктури, зокрема завершення облаштування спортивних споруд із врахуванням вимог доступності (інклюзивності), у тому числі модернізації матеріально-технічної бази спортивних об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області. - Забезпечення функціонування та розширення мережі закладів фізичної культури і спорту. - Створення умов для залучення до занять фізичною культурою та спортом осіб та дітей з інвалідністю.

Стратегічна ціль 1.

(визначена на засадах SMART-спеціалізації)

Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом інноваційного розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму

Смарт-спеціалізація полягає у виявленні та реалізації унікального для кожного регіону потенціалу економічного розвитку, заснованого на його специфічних конкурентних перевагах.

Смарт-спеціалізація – це пріоритети розвитку регіону, які здатні достатньо швидко активізувати якісні структурні економічні перетворення та підвищити конкурентоспроможність економіки регіону.

Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом інноваційного розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму передбачає цілеспрямовану підтримку інвестиційно-інноваційної складової, поліпшення менеджменту, удосконалення виробничих процесів на основі технологічної модернізації тощо.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких оперативних цілей:

Стратегічна ціль 1. Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом інноваційного розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму.				
Оперативна ціль 1.1.	Оперативна ціль 1.2.	Оперативна ціль 1.3.	Оперативна ціль 1.4.	Оперативна ціль 1.5.
Стимулювання інноваційного розвитку сільського господарства.	Підвищення конкурентоспроможності продукції провідних галузей промисловості.	Підвищення економічної стійкості суб'єктів господарювання.	Розвиток туризму та рекреації.	Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб регіональної економіки, зокрема з урахуванням потреб релокованого бізнесу.

Оперативна ціль 1.1. Стимулювання інноваційного розвитку сільського господарства

Сільське господарство відіграє визначальну роль в економіці регіону. Виробництвом сільськогосподарської продукції в регіоні займаються близько 700 підприємств різних форм власності та господарювання і 172,7 тисяч особистих селянських господарств. Всіма категоріями господарств щорічно виробляється близько 600 тис. тонн зернових та зернобобових культур.

В області щорічно закладається/оновлюється до 200 га насаджень плодово-ягідних культур та входять в плодоношення молоді сади. Виробництво плодово-ягідної продукції відбувається швидкими темпами порівняно зі створенням бази для сортування, зберігання та перероблення плодів.

Для забезпечення зберігання більших об'ємів зазначеної продукції є потреба в додатковому будівництві 3-х сучасних об'єктів інфраструктури із холодильним обладнанням для зберігання плодоягідної продукції на 13,4 тис. тонн, що заплановано на найближчі 4 роки.

Щорічно всіма категоріями господарств виробляється також понад 600 тис. тонн картоплі та понад 200 тис. тонн овочів. Частина виробленої продукції реалізується у свіжому вигляді та споживається населенням, але більшість продукції закладається на зберігання у сховища для нового сезону. Господарства населення зберігають вирощену продукцію у пристосованих сховищах, однак в промислових цілях для довготривалого зберігання картоплі та овочів в області не достатньо об'єктів інфраструктури для зберігання всієї вирощеної сільськогосподарської продукції, тому є необхідність в додатковому будівництві у найближчі роки двох сучасних, обладнаних холодильниками, сховищ.

Вдосконалення та розширення селекційної бази сільськогосподарської галузі, зокрема створення науково-дослідними установами області перспективних, конкурентоспроможних, високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарської продукції, саджанців плодово-ягідних та горіхоплідних культур, районованих та адаптованих до природно-кліматичних умов Буковини, а також розробки технологій їх вирощування дозволить збільшити урожайність та наростити валові збори сільгоспкультур.

В області спостерігається скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин. З метою його нарощування необхідно будувати нові та здійснювати реконструкцію наявних тваринницьких приміщень, оновлювати поголів'я шляхом закупівлі високопродуктивних порід сільськогосподарських тварин.

Однією із галузей птахівництва, яка в останні роки почала інтенсивно розвиватися, є індиківництво. Завдяки залученню інвестицій та використанню кредитних ресурсів вдалось провести реконструкцію ряду тваринницьких приміщень, значно збільшити чисельність поголів'я птиці та вирощування м'яса індиків.

З метою нарощування поголів'я овець, особливо в особистих господарствах населення, оскільки лєвова частка поголів'я знаходиться саме в цій категорії господарств, та підтримки їх розвитку, а також розвитку сільськогосподарських агроформувань в області діє Комплексна програма підтримки розвитку сільського господарства Чернівецької області на 2023–2027 роки, яка передбачає надання фінансової підтримки суб'єктам племінної справи та іншим сільськогосподарським товаровиробникам у тваринництві на утримання та збереження поголів'я баранів, вівцематок та ярк старше одного року. В 2023 році за даним напрямом виділено 1075,0 тис. грн.

Перспективним для нашої області є також риборозведення. В межах найменшої в Україні Чернівецької області, площа якої становить всього 1,3% її території, протікає 4240 річок, розташовані 1071 ставків, які в основному використовуються для риборозведення. Загальна площа земельного фонду області, яка покрита поверхневими водами, складає 80,041 тис. га, або майже 10% її території.

Основним видом риби, яку вирощують у ставових господарствах, є короп, який по своїм біологічним особливостям – темпу росту, скоростиглості, невибагливості до умов утримання, займає перше місце серед усіх ставових риб. Наступне місце займає товстолоб та карась, із цінних видів риб вирощують лососеві, осетрові, форель райдужну, струмкову, а також стерлядь. Останнім часом збільшується кількість підприємств, які займаються розведенням цінних видів риб (лососєвих,

осетрових та райдужної форелі). За оцінкою експертів наша область займає перше місце в загальноукраїнському рейтингу з виробництва форелі.

Основними проблемами розвитку сільського господарства є:

- недостатній рівень розвитку аграрної інфраструктури;
- недостатня державна фінансова підтримка виробництва сільськогосподарської продукції;
- мала кількість суб'єктів господарювання з перероблення сільськогосподарської продукції;
- зменшення поголів'я сільськогосподарських тварин в усіх категоріях господарств;
- недостатній рівень розвитку галузі рибництва, висока вартість кормів, зношеність фондів та матеріально-технічних засобів, відсутність обігових коштів для здійснення інтенсифікації вирощування (впровадження сучасних аквакультурних технологій);
- недостатній рівень співпраці між різними сільськогосподарськими виробниками для організації реалізації продукції.

Очікувані результати:

- нарощування виробництва валової продукції сільського господарства;
- збільшення ефективності сільськогосподарського виробництва;
- зміцнення конкурентоспроможності аграрного сектору, зокрема на гірських територіях;
- зростання чисельності поголів'я худоби та птиці, підвищення їх продуктивності;
- сприяння економічному розвитку сільської місцевості та зайнятості населення;
- нарощування обсягів виробництва екологічно чистої продукції;
- просування сільськогосподарської продукції, вирощеної індивідуальними товаровиробниками, на ринок.

Завдання	Шляхи їх реалізації
1.1.1. Створення інфраструктури для зберігання, сортування та переробки сільськогосподарської продукції.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення сучасних складських приміщень для зберігання зерна, довготривалого зберігання плодоягідної продукції, картоплі та овочів із застосуванням регульованого газового середовища, а також комплексів для автоматизованого сортування продукції. - Сприяння переробці сільськогосподарської продукції.
1.1.2. Відродження та ефективний розвиток тваринництва в області.	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток племінної справи, відродження вівчарства в області. - Розвиток птахівництва, в тому числі індиківництва. - Будівництво та реконструкція тваринницьких приміщень, закупівля високопродуктивних порід сільськогосподарських тварин. - Розвиток галузі рибництва.
1.1.3. Запровадження інноваційних методів ведення сільського господарства.	<ul style="list-style-type: none"> - Закладка садів за інноваційними технологіями вирощування. - Об'єднання виробників сільськогосподарської продукції у кластери задля збільшення реалізації вирощеної продукції. - Вдосконалення селекційної бази для сільськогосподарської галузі.

1.2. Підвищення конкурентоспроможності провідних галузей промисловості.

Виробництво високотехнологічної продукції з високою часткою валової доданої вартості та інтенсивний розвиток інноваційної складової у галузі промисловості є одним з основних чинників ефективного функціонування промислового комплексу як країни загалом, так і кожного з регіонів зокрема.

Аналіз основних показників діяльності промислового комплексу Чернівецької області за період 2012–2023 років свідчить про наявність окремих негативних тенденцій розвитку, однак водночас можна виокремити основні завдання, напрямки та шляхи, реалізація та впровадження яких забезпечуватиме розвиток галузі та зростання основних показників.

Так, незважаючи на загальне збільшення частки промисловості у структурі валової доданої вартості регіону (з 9,9% до 11,9%), частка переробної промисловості зменшилася на 0,9 в. п., а динаміка розвитку основних галузей (харчова, деревообробна, легка промисловість, машинобудування) за вказаний період мала дещо нестабільний характер.

Варто зауважити, що за зазначений період продовжилося поглиблення галузевої та територіальної диспропорції розвитку промислового комплексу: 56,2% у структурі обсягів реалізованої промислової продукції займає постачання електроенергії, газу пари та кондиційованого повітря, значна частка промислових підприємств розташовані у м. Чернівці та інших міських територіальних громадах, у той час, як розвиток виробництва у сільських громадах є недостатнім.

Також простежується низхідна динаміка показників інноваційної діяльності, зокрема кількості інноваційно активних промислових підприємств, обсягів реалізованої інноваційної продукції.

Відтак, враховуючи основні проблемні питання розвитку промислового комплексу Чернівецької області, з метою забезпечення ефективного функціонування галузі у відповідності до вимог сучасності та на середньостроковий період, визначено завдання «Посилення розвитку інноваційної складової у галузях переробної промисловості області» та «Подолання галузевої та територіальної диспропорції розвитку промислового комплексу» та відповідні шляхи їх реалізації.

Основні проблемні питання розвитку промислового комплексу Чернівецької області:

- продовження військових дій в Україні та, як наслідок, скорочення фахового кадрового потенціалу в галузі;
- втрата традиційних ринків збуту та логістичних шляхів;
- зниження ділової активності, погіршення кон'юнктури та ускладнення співробітництва на внутрішніх і зовнішніх ринках, зменшення замовлень на продукцію;
- недостатня інноваційна активність промислових підприємств;
- повільні темпи модернізації та технологічного переоснащення виробництва.

Очікувані результати:

- нарощування позитивної динаміки розвитку промислового комплексу області, зростання обсягів виробництва та реалізації промислової продукції;
- вирівнювання галузевої та територіальної диспропорції розвитку промислового комплексу;

- підвищення конкурентоспроможності продукції, ресурсо- та енергоефективності виробництва;
- активізація діяльності щодо розбудови та облаштування інфраструктури індустріальних парків, початок виробництва учасниками індустріальних парків тощо;
- створення нових робочих місць разом із збереженням наявного фахового кадрового потенціалу в галузі.

Завдання	Шляхи їх реалізації
1.2.1. Посилення інноваційної складової у галузях переробної промисловості області.	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження у виробництво новітніх технологій, наукових розробок, освоєння виробництва нових видів інноваційної продукції. - Підтримка створення та розбудова галузевих та територіальних кластерів у сфері харчової, деревообробної та легкої промисловості, ІТ-технологій із залученням індустріальних, наукових та технологічних парків, хабів цифрових інновацій, бізнес-інкубаторів тощо. - Сприяння розбудові сучасної інноваційної інфраструктури шляхом залучення додаткових джерел фінансування інноваційної діяльності (програми та проєкти міжнародної допомоги, грантові, кредитні кошти та інші джерела). - Сприяння проведенню модернізації, розширенню виробництв, створенню нових виробничих потужностей. - Підвищення використання сировинного потенціалу територій громад для виробництва продукції. - Підвищення енергоефективності виробництва продукції. - Впровадження у виробництво наукових розробок у сфері оборонних технологій та товарів подвійного використання.
1.2.2. Подолання галузевої та територіальної диспропорції розвитку промислового комплексу.	<ul style="list-style-type: none"> - Сприяння розвитку виробництва, продукуванню валової доданої вартості у галузях переробної промисловості та подальшому включенню виробників області до глобальних ланцюгів доданої вартості. - Створення умов для розміщення нових виробництв на території сільських населених пунктів. - Залучення міжнародних донорських програм та грантів, ресурсів міжнародних та регіональних фінансових інституцій для розвитку виробництва у сільських територіальних громадах. - Кооперування суб'єктів господарювання за вертикальним та горизонтальним принципами, розвиток міжрегіональної кооперації з метою подолання територіальної диспропорції.
1.2.3. Формування сприятливого інвестиційного клімату в Чернівецькій області, підтримка залучення інвестицій та промоція інвестиційних можливостей регіону.	<ul style="list-style-type: none"> - Промоція регіону на національному та міжнародному рівнях з метою залучення інвестицій та активізації зовнішньоекономічної діяльності. - Диверсифікація джерел фінансування капітальних інвестицій підприємств та організацій області шляхом розширення їх доступу до кредитних, бюджетних та донорських ресурсів. - Створення, забезпечення функціонування та промоція регіонального інвестиційного вебпорталу. - Виготовлення та поширення якісного інформаційного продукту щодо економічного та інвестиційного потенціалу області. - Проведення міжнародних інвестиційних, економічних заходів на території області, зокрема галузевих.

	- Представлення потенціалу області на регіональних, національних та міжнародних інвестиційних і бізнес-форумах, конференціях, конгресах.
1.2.4. Створення ефективної інфраструктури для залучення інвестицій та розвитку експорту.	- Сприяння налагодженню нових торговельно-економічних зв'язків організацій та підприємств області з іноземними партнерами, зокрема поширення інформації про виставкові заходи в Україні та за кордоном, а також навчальні та тренінгові програми з питань здійснення інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності. - Створення регіонального офісу підтримки експорту та місцевих інституцій, які сприятимуть залученню інвестицій та розвитку зовнішньоекономічної діяльності. - Розробка каталогу експортерів Чернівецької області. - Організація та проведення тренінгів, семінарів та конференцій з питань здійснення інвестиційної та зовнішньоекономічної діяльності.

Оперативна ціль 1.3. Підвищення економічної **стійкості** суб'єктів господарювання.

Упродовж останніх 3-х років у Чернівецькій області відзначено збільшення кількості суб'єктів малого та середнього підприємництва, які перебували на податковому обліку.

Одним із інструментів реалізації на регіональному рівні державної політики розвитку малого та середнього підприємництва є Комплексна програма розвитку малого та середнього підприємництва у Чернівецькій області на 2023–2024 роки, затверджена розпорядженням обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 12 грудня 2022 року № 1485-р (зі змінами).

У рамках Програми реалізується низка заходів фінансової підтримки суб'єктів малого та середнього підприємництва:

- надання суб'єктам малого та середнього підприємництва компенсації частини вартості обладнання, що забезпечує акумуляцію і генерацію енергії, для забезпечення роботи в умовах енергетичної кризи. У 2023 році надано компенсацію 19 суб'єктам господарювання на суму 832 тис. грн., у 2024 році – 6 суб'єктам господарювання на суму 263 тис. грн;

- надання релокованим підприємствам компенсації частини вартості орендної плати за орендовані виробничі приміщення та вартості виробничого обладнання, придбаного на умовах кредитного договору з банками. Одному релокованому підприємству виплачено компенсацію у розмірі 100 тис. грн у 2023 році та у 2024 році продовжено реалізацію зазначеного заходу;

- надання суб'єктам господарювання компенсації витрат за придбане для виробництва товарів подвійного використання обладнання та витрат, пов'язаних з отриманням висновку за результатами проведення товарознавчого дослідження щодо визначення можливої орієнтовної вартості товарів, наданого відповідною спеціалізованою експертною установою. У 2024 році погоджено виплату компенсації 1 суб'єкту господарювання на суму 32 тис. грн;

- надання суб'єктам мікро-, малого та середнього підприємництва, які здійснюють експортні операції, компенсації суми страхового платежу. У 2024 році надано компенсацію 1 суб'єкту господарювання на суму 30 тис. грн;

- надання додаткового відшкодування (компенсації) частини суми сплачених відсотків за наданими уповноваженими банками інвестиційними кредитами суб'єктам мікро-, малого та середнього підприємництва в рамках Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%».

Окрім того, в області успішно реалізується урядова програма «єРобота» – грантові програми для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання, яка передбачає комплекс заходів із створення робочих місць через підтримку бізнесу, держзамовлення, будівництво, кредитування та працевлаштування безробітних. Поміж ініціатив – мікрогранти на відкриття власного бізнесу, безповоротні гранти на розвиток переробних підприємств, часткова компенсація вартості нових теплиць, допомога на висадку фруктових і ягідних садів. З 10 квітня 2023 року Урядом запущено нові грантові програми для ветеранів на старт або масштабування власного бізнесу.

У рамках дії урядової програми «єРобота» в області з 01 лютого 2022 року прийнято 707 позитивних рішень щодо виділення грантових коштів, сума яких складає близько 170 млн грн. Також прийнято 32 позитивні рішення щодо заявок підприємств, які працюють у сфері переробки. Відповідна сума грантових коштів становить близько 135 млн грн. Крім того, визначено 28 переможців за урядовою програмою «Грант для ветеранів». Загалом, в області буде створено близько 1500 нових робочих місць.

З метою налагодження тісної співпраці та підвищення ділової активності суб'єктів господарювання регіону в області проведено ряд заходів:

інформаційний бізнес-семінар на тему: «Програми підтримки бізнесу в умовах воєнного стану: практики застосування» для підприємств, установ та організацій області за участі представників місцевих органів виконавчої влади та територіальних підрозділів центральних органів виконавчої влади;

круглий стіл на тему: «Співпраця профтехосвіти з бізнесом: джерела стійкості, виклики та потенціал розвитку» за участі представників місцевого, релокованого бізнесу та директорів закладів професійної (професійно-технічної) освіти;

виїзні зустрічі з представниками бізнесу територіальних громад регіону щодо зменшення рівня «тіньової зайнятості», забезпечення мобілізації платежів до державного та місцевого бюджетів на території області та відповідно збільшення надходжень, зокрема ПДФО до місцевих бюджетів. Також на заходах презентовано інформацію про державні та регіональні програми підтримки бізнесу, грантові програми від міжнародних організацій, якими можуть скористатися місцеві підприємці;

виїзні зустрічі з військовослужбовцями, членами їх родин, а також вдовами захисників Вижицького, Дністровського та Чернівецького районів області. Так, на зустрічі презентовано інформацію про державні, міжнародні та регіональні програми підтримки військовослужбовців, членів їх родин, а також вдів захисників, програми перекваліфікації, якими вони можуть скористатися. Всього учасниками стали близько 100 людей;

засідання Регіональної Ради з питань підтримки підприємництва при Чернівецькій обласній державній адміністрації на тему: «Альтернативна енергетика: проблематика, технічні умови та фінансування» за участі суб'єктів господарювання області, контролюючих органів, представників АТ «Чернівціобленерго» та чотирьох

державних банків (АТ «Ощадбанк», АБ «Укргазбанк», АТ КБ «Приватбанк», АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України»);

захід з підтримки експортоорієнтованих підприємств «Експортне фінансування: доступні можливості та перспективи розвитку» спільно з ПрАТ Експортно-кредитне агенство.

Водночас, в області налагоджено тісну співпрацю з понад 50 міжнародними партнерами та громадськими організаціями, зокрема:

Сейв Зе Чілдрен Інтернешинл в Україні – підписано меморандум про взаєморозуміння, за результатами якого реалізовано програму надання стимулюючих мікрогрантів (3,5 тис дол.) на відкриття нового та розвиток наявного бізнесу. В рамках програми у 2023 році прийнято 210 позитивних рішень на суму близько 600 тис. дол. США. У 2024 році програму переформатували і вона полягає в навчанні м'яким навичкам (Soft skills) для успішного працевлаштування. Впродовж липня відбулись 10 занять (30 осіб), наповнених теорією, воркшопами та практичними завданнями. Після успішного завершення курсу на випускників та випускниць програми чекали не лише знання, а й винагорода у вигляді грошового бонусу (350 євро), який стане стартовим капіталом для професійного розвитку.

Міжнародна гуманітарна організацією АСТЕД – за фінансової підтримки уряду Канади реалізовано проєкт SEED – «Забезпечення розширення економічних прав та можливостей жінок для відновлення та розвитку». Одним із напрямів зазначеного проєкту було надання грантів на самозайнятість та мікропідприємництво. У рамках проєкту прийнято 95 позитивних рішень для реалізації власних бізнес-ідей та близько 200 грантів на навчання ІТ-грамотності. Також, за сприяння проєкту SEED у 2023 році в Чернівцях розпочав діяльність інтерактивний бізнес-консультативний центр, що проводить навчання для жінок з питань започаткування власної справи, успішного працевлаштування тощо. Виїзними бізнес-консультаціями фахівців було охоплено 16 громад Буковини. Протягом 2023 року проведено 25 тренінгів та надано 179 індивідуальних консультацій; охоплено 664 жінки, в тому числі ВПО; задіяно 10 лекторів - юристів, підприємців, фінансових радників, психологів тощо.

Міжнародна організація Global Communities – реалізовано пілотний проєкт раннього відновлення «Pearl». Позитивне рішення прийнято по 22 заявках на загальну суму 185 тис дол. США.

Основними проблемами розвитку підприємництва залишаються:

- обмеженість або відсутність матеріально-фінансових ресурсів;
- недосконалість інституційного середовища підтримки підприємництва з питань надання правової, інформаційно-консультативної та фінансової допомоги підприємцям;
- значна тінізація суб'єктами підприємництва результатів (доходів) від економічної діяльності;
- зменшення кількості платоспроможних клієнтів;
- недосконалість системи навчання і перепідготовки кадрів для підприємницької діяльності, обмеженість інформаційного та консультаційного забезпечення.

Очікувані результати:

- створення ефективного конкурентного середовища;

- збільшення кількості суб'єктів господарювання малого та середнього підприємництва;
- створення додаткових робочих місць та підвищення гнучкості зайнятості населення;
- стимулювання підприємницької ініціативи населення;
- покращення якості функціонування суб'єктів інституційної підтримки підприємництва.

Завдання	Шляхи їх реалізації
1.3.1. Впровадження інструментів підтримки мікро-, малого та середнього підприємництва.	<ul style="list-style-type: none"> - Популяризація підприємництва серед різних верств населення (внутрішньо переміщені особи, звільнені у запас або відставку військовослужбовці, населення, яке проживає в сільській місцевості, жінки, молодь, люди похилого віку, тощо). - Розроблення та впровадження інструментів підтримки суб'єктів мікро-, малого та середнього підприємництва області. - Інформування щодо можливості залучення коштів міжнародних організацій та донорів для започаткування та масштабування бізнесу. - Покращення доступу мікро-, малого та середнього підприємництва до фінансування шляхом популяризації діючих державних програм підтримки бізнесу (єРобота, Фонд розвитку підприємництва (ФРП), Експортно-кредитне агентство (ЕКА)).
1.3.2. Пострелокаційний супровід та підтримка переміщеного бізнесу.	<ul style="list-style-type: none"> - Організація заходів з метою інтеграції релокованих підприємств у бізнес-середовище (B2B, круглі столи, семінари тощо). - Впровадження інструментів фінансової підтримки релокованих підприємств із залученням банківських установ.
1.3.3. Сприяння ефективній діяльності суб'єктів інституційної підтримки підприємництва.	<ul style="list-style-type: none"> - Розширення мережі суб'єктів інфраструктурної підтримки підприємництва. - Створення комунікаційних майданчиків та інтернет-платформ для взаємодії учасників бізнес-середовища. - Розширення розвитку партнерства між суб'єктами інституційної підтримки підприємництва інших країн.
1.3.4. Підвищення конкурентоспроможності регіонального ІТ-сектору	<ul style="list-style-type: none"> - Стимулювання співпраці ІТ-сектору з регіональним бізнес-середовищем для збільшення інноваційної складової у технологічних процесах. - Створення Центру трансферу технологій.

Оперативна ціль 1.4. Розвиток туризму та рекреації.

В області наявні сприятливі можливості для розвитку різного виду туризму: водного, пішохідного, гірського, кінного, лижного та велосипедного. Наявність на території області виняткових печер створюють умови для проведення екскурсійного спелеотуризму. Зокрема, гіпсові печери «Буковинка-1» та «Буковинка-2» можуть використовуватися для спелеотуризму. Поблизу села Подвірне Мамалигівської сільської територіальної громади Дністровського району знаходиться карстова печера «Попелюшка», яка є третьою за величиною у Європі й добре відома фахівцям та спелеоспортеменам.

Самобутність і унікальність нашої культури привертають увагу світу: Вашківецька Переберія та Маланка в Красноільську, гончарство в с. Коболчин, килимарство на Кельменеччині, різьбярство на Вижниччині та багато інших галузей народного мистецтва та обрядів.

Важливим моментом у розширенні асортименту послуг є створення нових туристичних маршрутів та локацій. Планується створення сувенірною ринку

крафтової та автентичної продукції в м. Вижниця, музею Гуцульщини в селищі Путила, виховно-патріотичного маршруту «Стежками УПА». Окремим питанням є підтримка вже діючих туристичних маршрутів та DESTИНАЦІЙ. Місто Чернівці та Чернівецька область мають значну кількість об'єктів історико-архітектурної спадщини. Більше того, поєднання різних архітектурних стилів, а саме бароко, готики, модерну, класицизму, еkleктики, конструктивізму та ін., свідчить про мультиархітектурність регіону.

З метою розвитку транскордонного туризму та залучення інвестицій у сферу туризму в області реалізовано 2 міжнародні проєкти:

1. «CARPATHIA UNESCO – GREEN CARPATHIA Integrated cross-border touristic route» в рамках Спільної операційної програми «Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2014 – 2020». Загальний бюджет проєкту становить 400158,24 євро, у тому числі співфінансування – 8414,19 євро. У рамках проєкту закуплено обладнання для облаштування туристично-інформаційного центру, розроблено 3 односторонні та 3 триденні туристичні маршрути, які об'єднуються між собою в один великий транскордонний туристичний маршрут, що має протяжність 1252,6 км територією країн учасників. Транскордонний маршрут поєднує 13 пам'яток ЮНЕСКО та 13 пам'яток культури національного значення, а також природні пам'ятки. З метою популяризації маршруту та туристичних пам'яток проведено ряд промоційних заходів під назвою «Карпатська спадщина» та «Зелені карпати».

2. «Smart Travel Bucovina», що фінансувався в рамках Спільної операційної програми «Румунія – Україна 2014 – 2020». Грант ЄС для України склав 17022,6 євро, сума співфінансування – 1891,4 євро. Проєктом передбачено створення мобільного додатку, який використовуватиметься для надання корисної інформації потенційному туристу, просування сфери культури та туризму в прикордонних регіонах. Для зручності подорожуючих та кращої поінформованості про туристично-рекреаційний потенціал області та туристичну інфраструктуру створено інтерактивну базу даних туристичних об'єктів. Всього до бази даних внесено 304 об'єкта.

Улітку 2024 року започатковано проєкт «Мандротерапія» для військовослужбовців, які проходять реабілітацію на території Чернівецької області, який направлений на відновлення фізичного та психологічного здоров'я воїнів.

Сучасні тенденції розвитку туризму вимагають формування та просування туристичного продукту, скерованого на конкретного споживача, який сьогодні є більш інформований, незалежний, розкутий, критично й вибагливо відноситься до пропонованих йому товарів і послуг. Формування туристичного продукту у відповідності до потреб споживача потребує запровадження ефективної системи маркетингу та просування.

Основними проблемами розвитку туризму у нашому регіоні є:

- недостатня впізнаваність Чернівецької області (Північної Буковини) в Україні та світі;
- незадовільний рівень інформаційно-рекламного забезпечення туристичної діяльності області;
- незадовільний стан залізничного, авіаційного сполучення та шляхів сполучення, доріг;

- незначний асортимент туристичної продукції;
- відсутність інфраструктурних комунікацій у рекреаційних зонах;
- відсутність єдиної системи туристичного маркування рекреаційних територій області.

Очікувані результати:

- створення позитивного туристичного іміджу Буковини на внутрішньому та міжнародному туристичних ринках;
- забезпечення зростання конкурентоздатності туристичної пропозиції регіону;
- формування регіонального інтернет-ресурсу про Буковину туристичну;
- створення та впровадження єдиної туристично-інформаційної системи регіону з системою онлайн бронювання та оплати;
- збільшення чисельності внутрішніх туристів;
- збільшення обсягів продажу регіональних туристичних продуктів;
- збільшення кількості туристичних маршрутів в області;
- зростання кількості туристів «вихідного дня» в місті Чернівці та області;
- збільшення обсягу потоку туристів у гірській місцевості та в Дністровському каньйоні.

Завдання	Шляхи їх реалізації
1.4.1. Створення сприятливих умов для розвитку туристично-рекреаційного потенціалу, у тому числі на гірських територіях.	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток доступності рекреаційно-туристичних територій/об'єктів та раціональне використання природно-лікувальних ресурсів. - Підвищення туристичної привабливості національних природних парків на території області. - Створення комфортних і безпечних умов для туристів. - Маркування піших туристичних маршрутів гірського туризму.
1.4.2. Формування туристичної інфраструктури в регіоні.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення та належне облаштування туристичних маршрутів та об'єктів туристичних відвідувань, їх цифровізація. - Сприяння створенню туристичних кластерів, проведення семінарів, тренінгів тощо. - Розвиток мережі туристично-інформаційних центрів. - Розвиток мережі закладів прийому та активного відпочинку туристів, зокрема гірських притулків, кемпінгів тощо.
1.4.3. Популяризація туристичного потенціалу Чернівецької області.	<ul style="list-style-type: none"> - Участь та проведення міжнародних та міжрегіональних форумів, виставок, фестивалів з популяризацією туристичного потенціалу регіону. - Створення якісного відео-контенту про туристичні можливості регіону. - Створення туристичного порталу для поширення інформації про туристичні можливості регіону. - Створення туристичного бренду для просування регіону у тому числі з використанням цифрових технологій. - Посилення співпраці з регіональними, всеукраїнськими та закордонними туристичними асоціаціями.
1.4.4. Сприяння створенню та популяризація крафтової та локальної продукції.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення майданчиків для реалізації крафтових та локальних продуктів. - Створення кластеру виробників крафтової продукції. - Створення карти крафтового виробництва.

Оперативна ціль 1.5. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб регіональної економіки, в тому числі з урахуванням потреб релокованого бізнесу.

Зважаючи на наявні тенденції розвитку ринку праці заклади професійної (професійно-технічної) освіти області мають можливості щодо надання освітніх послуг випускникам закладів загальної середньої освіти, професійного навчання безробітних громадян, а також підвищення кваліфікації робітників, перекваліфікацію та навчання дорослого населення за ліцензованими робітничими професіями.

У Чернівецькій області функціонують 16 закладів професійної (професійно-технічної) освіти різних типів, з них 6 – вищих професійних училищ, 8 ліцеїв, Сокирянський навчальний центр № 67 при установі виконання покарань та професійно-технічне училище.

За галузевим спрямуванням заклади професійної (професійно-технічної) освіти області розподіляються: 2 – для галузі будівництва; 2 – для галузі промисловості; 5 – агропромислового профілю; 2 – для сфери послуг; 2 – для сфери транспорту, 2 – сфери громадського харчування.

Підготовка кваліфікованих робітників ведеться за 79 професіями. На сьогодні, відстежується тенденція скорочення попиту на ринку праці на працівників з вищою освітою, водночас пропозиція на фахівців з робітничими професіями як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках праці, зростає.

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти працюють 12 навчально-практичних центрів, 9 з яких створено за рахунок коштів державного бюджету, а 3 – за власні кошти ЗП(ПТ)О.

Відповідно до потреб регіону в кваліфікованих робітниках в області щорічно формується регіональне замовлення на підготовку кваліфікованих робітників та фахових молодших бакалаврів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти яке затверджується розпорядженням обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації).

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти регіону понад 60% учнів одночасно із здобуттям робітничої кваліфікації отримують повну загальну середню освіту; навчаються без отримання повної загальної середньої освіти більше 1%; на базі повної загальної середньої освіти – 35%; 130 осіб здобувають вищу освіту на рівні кваліфікаційних вимог до фахового молодшого бакалавра.

На теренах Чернівецької області функціонують 28 закладів вищої та фахової передвищої освіти (7 закладів вищої та 21 заклад фахової передвищої освіти), які здійснюють підготовку фахівців за освітньо-професійним ступенем «фаховий молодший бакалавр», ступенями вищої освіти «бакалавр» та «магістр».

Підготовка фахівців за ступенями вищої освіти «бакалавр», «магістр» у закладах вищої освіти здійснюється з 23 галузей знань, зокрема: «Освіта/Педагогіка», «Культура і мистецтво», «Гуманітарні науки», «Природничі науки», «Математика та статистика», «Інформаційні технології», «Електрична інженерія» та інші.

У закладах фахової передвищої освіти підготовка фахівців здійснюється за 18 галузями знань: «Освіта», «Культура і мистецтво», «Управління та

адміністрування», «Право», «Математика та статистика», «Інформаційні технології» тощо.

Аналіз статистичних даних свідчить про те, що за останні 3 роки кількість студентів, які навчаються в закладах фахової передвищої освіти, збільшилась на 921 особу, а в закладах вищої освіти – на 2556 осіб.

У середньому випускники закладів професійної (професійно-технічної) освіти на 82% забезпечують ринок праці області кваліфікованими робітниками.

З метою профорієнтації молоді на актуальні на ринку праці професії у закладах професійно-технічної освіти щорічно проводяться дні відкритих дверей, працюють профорієнтаційні агітбригади, творчі звіти, виставки технічної творчості учнівської молоді.

Протягом 2023 року соціальними послугами обласної служби зайнятості скористалося 14,0 тис. осіб, з них мали статус безробітного 8,1 тис. осіб. З початку 2023 року статус безробітного отримали 5,8 тис. осіб.

Із загальної чисельності безробітних, які перебували на обліку в службі зайнятості, 54,6% склали жителі сільської місцевості, 72,9% – жінки, 27,1% – чоловіки, 27,9% – молодь у віці до 35 років, 33,7% – особи, які потребують додаткових гарантій у працевлаштуванні, 9,5% – особи, вивільненні у зв'язку зі змінами в організації виробництва.

Кількість роботодавців, які мали вакансії у 2023 році, склала 1817 одиниць. Упродовж 2023 року підприємства, установи та організації області подали інформацію про наявність 6442 вакантні посади.

За направленнями служби зайнятості проходили професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації 587 безробітних. У центрах професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості навчалася 136 осіб з статусом безробітного.

Чернівецькою обласною службою зайнятості у 2023 році було видано 532 ваучера для підняття конкурентоспроможності деяким категоріям громадян.

Основною проблемою, яка потребує розв'язання, є невідповідність підготовки кваліфікованих кадрів до сучасних потреб регіонального ринку праці.

Ця ситуація зумовлена наступними факторами:

- недостатній обсяг фінансування професійної (професійно-технічної) освіти;
- низький рівень оплати праці педагогічних та інших працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- недостатня співпраця закладів професійної (професійно-технічної) освіти з роботодавцями та бізнес-партнерами;
- перенасиченість на ринку праці фахівців з окремих галузей вищої освіти;
- професійно-кваліфікаційний дисбаланс і певні диспропорції між попитом і пропозицією робочої сили;
- значні масштаби нелегальної зайнятості;
- значні обсяги необлікованої трудової міграції;
- проблема територіальної і галузевої мобільності робочої сили;
- низька мотивація до праці та заробітна плата.

Очікувані результати:

- розширення автономії закладів професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема розроблення і впровадження власних освітніх програм, отримання статусу неприбуткової організації із збереженням податкових пільг і отриманням фінансової автономії;
- запровадження гнучкої моделі здобуття повних і часткових професійних кваліфікацій;
- залучення роботодавців до програми матеріальної мотивації випускників професійних закладів освіти для подальшого працевлаштування на підприємстві (дільниці, бригади тощо);
- матеріальне стимулювання роботодавцями молодих робітників під час влаштування на підприємство за умови обов'язкового відпрацювання певного терміну за отриманою спеціальністю;
- підвищення зацікавленості працедавців у створенні нових робочих місць, зокрема шляхом реалізації механізмів компенсаційних виплат, пов'язаних із витратами зі сплати єдиного соціального внеску за працевлаштування безробітних на нові робочі місця, з витратами роботодавця на оплату праці працевлаштованої особи з числа внутрішньо переміщених осіб;
- підвищення мобільності робочої сили на ринку праці, її якості та конкурентоспроможності шляхом охоплення професійною підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації, індивідуальний підхід в оперативному вирішенні кадрових проблем роботодавців;
- підвищення результативності реалізації активних заходів сприяння зайнятості (працевлаштування, професійне навчання, громадські та інші роботи тимчасового характеру, підтримка підприємництва);
- забезпечення тимчасової зайнятості та додаткової соціальної підтримки громадянам шляхом збільшення фінансування організації громадських та інших робіт тимчасового характеру за рахунок коштів місцевих бюджетів, зокрема територіальних громад.

Завдання	Шляхи їх реалізації
1.5.1. Формування сучасної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для потреб регіональної економіки, у тому числі розвиток системи освіти впродовж життя.	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження освітніх програм для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів з урахуванням специфіки та актуальних потреб регіонального ринку праці, в тому числі із урахуванням потреб релокованого бізнесу. - Розвиток регіонального навчально-консультативного центру кадрів агропромислового комплексу та підвищення кваліфікації фахівців, у тому числі з метою перекваліфікації внутрішньо переміщених осіб, ветеранів війни для потреб економіки області. - Навчання з розвитку підприємницького мислення у населення області, зокрема в учнівської молоді.
1.5.2. Розбудова сучасної інфраструктури регіонального ринку праці та забезпечення взаємодії суб'єктів бізнес-середовища у ланцюгу «освіта – наука – бізнес».	<ul style="list-style-type: none"> - Системна співпраця з роботодавцями щодо кількісного зростання та якісного наповнення бази вакансій. Надання компенсацій роботодавцям за працевлаштування зареєстрованих безробітних. - Сприяння забезпеченню зайнятості населення області, в першу чергу соціально-вразливих категорій населення, сільського населення шляхом надання громадянам якісних та результативних послуг на основі індивідуального та адресного підходу у вирішенні питань зайнятості.

	<ul style="list-style-type: none"> - Надання ваучерів громадянам певних категорій для підтримання їх конкурентоспроможності шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності. - Виговлення та поширення соціальної реклами престижності робітничих професій, формування позитивного іміджу професійно-технічних навчальних закладів, проведення обласних ярмарок-виставок робітничих професій за участю роботодавців. - Надання інформаційно-роз'яснювальних послуг з метою співпраці із соціальними партнерами задля повернення безробітних до активної зайнятості, мотивації населення області до легальної зайнятості та виконання суспільно важливих програм та проектів. - Дослідження сучасного стану та перспективних потреб регіонального ринку праці. - Підвищення ефективності взаємодії та комунікації в системі «освіта – наука – бізнес».
--	---

Стратегічна ціль 2. Просторовий розвиток території та інфраструктури області.

Просторове планування – це шлях до сталого та збалансованого розвитку територій, інструмент регулювання, планування, забудови та іншого використання територій. Одним із основних завдань регіональної політики є досягнення рівномірного та гармонійного розвитку територій, збалансоване використання ресурсів, активізація міжрегіонального співробітництва, забезпечення соціально-економічної рівномірності розвитку територій задля створення рівних та гідних умов для розвитку людини.

Важливими елементами забезпечення збалансованого просторового розвитку є розбудова системи логістично-транспортної інфраструктури, зміцнення потенціалу сільської місцевості, забезпечення належного стану дорожньо-транспортної інфраструктури та транспортного сполучення територій тощо.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких оперативних цілей:

Стратегічна ціль 2. Просторовий розвиток території та інфраструктури області.			
Оперативна ціль 2.1.	Оперативна ціль 2.2.	Оперативна ціль 2.3.	Оперативна ціль 2.4.
Розвиток територій та підвищення інституційної стійкості та згуртованості громад відповідно до їх функціональних типів територій.	Просторове планування: сучасний підхід до планування розвитку територій.	Забезпечення розвитку транспортно-логістичної інфраструктури регіону.	Цифрова трансформація та розвиток цифрової інфраструктури регіону.

Оперативна ціль 2.1. Розвиток територій та підвищення інституційної спроможності громад відповідно до їх функціональних типів територій.

Закон України «Про засади державної регіональної політики» визначає чотири функціональні типи територій: території відновлення, регіональні полюси зростання, території з особливими умовами для розвитку та території сталого розвитку.

Вимоги щодо показників для віднесення територіальних громад і мікрорегіонів до територій відновлення, механізм відбору та віднесення територіальних громад і мікрорегіонів до територій відновлення (далі – території відновлення) як одного із функціональних типів територій затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18 липня 2023 року № 731 (із змінами).

Перелік територіальних громад та мікрорегіонів, які віднесено до територій відновлення, затверджується Кабінетом Міністрів України у Державній стратегії регіонального розвитку України.

З метою віднесення територіальних громад Чернівецької області до територій відновлення як одного із функціональних типів територій проаналізовано показники відповідності територіальних громад критеріям, визначеним у зазначеній постанові та направлено їх на розгляд комісії для оцінки і віднесення територій до функціональних типів при Міністерстві розвитку громад, територій та інфраструктури України.

Чернівецька область входить до складу Карпатського регіону, який включає ще 3 області – Закарпатську, Івано-Франківську та Львівську.

На території Карпатського регіону статус гірських мають 715 населених пунктів, з них у Чернівецькій області – 64 населені пункти або 9% від загальної кількості. Це 62 населені пункти Вижницького району та 2 – Чернівецького.

У населених пунктах, що віднесені до гірських, проживають близько 40,0 тис. осіб, що становить 4,7% населення області. Загальна площа населених пунктів Чернівецької області, що мають статус гірських, складає 1304,8 км² або 16,1% всієї території області.

Гірські території (або території з особливими умовами для розвитку) зберігають важливу природну і культурну спадщину та підтримують стабільність екосистем на прилеглих територіях. При цьому вони наштовхуються на непрості виклики в економічному та соціальному зростанні внаслідок складних природних умов для розвитку господарства та життєдіяльності населення.

Сучасний стан розвитку гірських територій потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення конкурентоспроможності та сталий розвиток цих територій шляхом використання наявних та запровадження нових механізмів реалізації державної регіональної політики України.

Основні проблеми:

- низький рівень інвестиційної привабливості;
- недостатньо розвинута транспортна та дорожня інфраструктура;
- недостатній рівень розвитку підприємницької ініціативи;
- обмеженість видів промислової діяльності, що можуть розвиватися;
- високий рівень зареєстрованого безробіття,
- неефективне використання ресурсного потенціалу;
- недостатній захист від підтоплення і затоплення населених пунктів та відновлення берегоукріплень.

Очікувані результати:

- збільшення рівня інвестиційної привабливості;
- розвиток транспортно-логістичної інфраструктури;
- створення нових робочих місць;

- стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва.

Завдання	Шляхи їх реалізації
2.1.1. Інституційно-кадрове забезпечення місцевого самоврядування.	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення професійного навчання та підвищення кваліфікації посадових осіб органів місцевого самоврядування (працівників виконавчих органів місцевої ради, старост), у тому числі виборних (голів громад, секретарів рад, депутатів) у сферах стратегічного планування, проектного менеджменту, цифровізації, надання муніципальних послуг, бюджетування, залучення інвестицій тощо. - Впровадження інноваційних підходів та SMART технологій, спрямованих на підвищення інклюзивності/ доступності публічних послуг, екологізацію життєвого простору та природного середовища. - Впровадження механізмів залучення жителів, у тому числі ВПО, до вирішення питань місцевого значення та розвитку всіх форм місцевої демократії.
2.1.2. Запровадження стратегічного планування та підвищення якості проектного менеджменту в територіальних громадах, що безпосередньо пов'язано з розробкою та реалізацією розвиткових проєктів.	<ul style="list-style-type: none"> - Методологічний супровід розробки стратегій та інших програмних і планувальних документів місцевого розвитку в територіальних громадах. - Проведення навчань з проектної діяльності (семінари, тренінги, воркшопи тощо) для представників органів місцевого самоврядування та створення можливостей для залучення державного, приватного та донорського фінансування на реалізацію проєктів. - Формування «проектних портфелів» розвитку громад, спрямованих на залучення додаткових інвестицій.
2.1.3. Впровадження різних форм співробітництва територіальних громад на місцевому та міжнародному рівнях.	<ul style="list-style-type: none"> - Здійснення інформаційно-консультативної та методичної підтримки органів місцевого самоврядування при підготовці договорів про співробітництво територіальних громад. - Вивчення та поширення кращих секторальних практик співробітництва територіальних громад, зокрема щодо таких форм співробітництва як утворення спільних комунальних підприємств, установ та організацій, спільних об'єктів інфраструктури, а також утворення спільного органу управління для виконання визначених повноважень.
2.1.4. Створення умов для розвитку гірських територій та інших територій з особливими умовами для розвитку.	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток тваринництва на гірських територіях шляхом надання фінансової підтримки з державного та місцевих бюджетів. - Виробництво органічної продукції, збір та заготівля лісових ягід, грибів, лікарських рослин на гірських територіях. - Популяризація міжнародних програм підтримки для створення розвитку фермерських господарств на гірських територіях. - Здійснення заходів щодо професійного навчання/ перенавчання, підтримки зайнятості і самозайнятості населення, створення нових робочих місць. - Підвищення рівня доступності територій з особливими умовами для розвитку шляхом розвитку транспортної, прикордонної та інформаційно-комунікаційної інфраструктури. - Забезпечення доступу для жителів сільської місцевості, зокрема віддалених населених пунктів до соціальних та адміністративних послуг. - Сприяння збереженню, відновленню та популяризації природних цінностей, історико-культурної спадщини Буковинських Карпат та створення умов для розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу територій.
2.1.5. Впровадження інструментів стимулювання економічної активності населення та інтеграції	<ul style="list-style-type: none"> - Розроблення планів відновлення та розвитку територіальних громад.

ВПО в територіальних громадах віднесених до територій відновлення.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення Рад ВПО та спільне напрацювання програм інтеграції ВПО в приймаючі територіальні громади. - Розробка програм підтримки бізнесу та створення нових робочих місць. - Сприяння залученню коштів міжнародних фінансових організацій для реалізації проєктів відновлення.
2.1.6. Поширення позитивного впливу регіональних полюсів зростання та територій сталого розвитку.	<ul style="list-style-type: none"> - Сприяння реалізації спільних проєктів регіональних полюсів зростання та суміжних територіальних громад. - Формування систем життєзабезпечення агломерацій з урахуванням принципів інклюзивності, сталої мобільності та кліматичної нейтральності. - Створення умов для інвестування та розвитку кластерів різної спеціалізації. - Сприяння розбудові партнерств та обміну досвідом щодо ефективності управління та інноваційних методів роботи.

Оперативна ціль 2.2. Просторове планування: сучасний підхід до планування розвитку територій.

Просторовий розвиток у контексті державної регіональної політики спрямований на вирішення таких завдань, як планування регіонального розвитку з мінімізацією навантаження на природне середовище; узгодження державної, регіональної і місцевої інфраструктурної політики для створення рівних умов життя на всій території країни, розширення можливостей регіонів у соціально-економічному розвитку.

Основним проблемним питанням в реалізації містобудівної політики на місцевому рівні є забезпечення раціонального взаємного розташування зон житлової та громадської забудови, виробничих, транспортних, рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих, історико-культурних та інших зон і об'єктів в умовах обмеженості територіальних ресурсів міста для його сталого розвитку.

Відповідно до постанови Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів» та Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» усім територіальним громадам області необхідно розробити Комплексний план просторового розвитку території територіальної громади (далі – Комплексний план).

22 територіальні громади Чернівецької області прийняли рішення про розроблення Комплексного плану. Інші громади, зважаючи на вартість містобудівної документації, не готові розпочати її розроблення.

Планується завершення розроблення та затвердження Комплексного плану просторового розвитку території Чернівецької територіальної громади.

Однією з ключових проблем розроблення Комплексного плану є відсутність у територіальних громадах картографічної основи М 1:10000 у векторній формі у державній геодезичній системі координат УСК-2000.

Основні проблеми:

- відсутність коштів у місцевих бюджетах або недостатнє фінансування органами місцевого самоврядування оновлення містобудівної документації на місцевому рівні;
- відсутність містобудівної документації тягне за собою низку непоправних з часом проблем, зокрема нераціональне використання території та хаотичну забудову

населених пунктів, що є підґрунтям для зловживань, виникнення соціальної напруги, пов'язаних із неможливістю розширення територій населених пунктів, виконання робіт із визначення меж адміністративно-територіальних одиниць та розроблення документації із землеустрою.

Очікувані результати:

- перспективний та гармонійний розвиток територій, врегулювання питань планування, забудови та іншого використання територій, цільове призначення земель;
- створення умов для запровадження реального спроможного місцевого самоврядування;
- захист економічних та соціальних прав у сфері використання земельних ресурсів під час планування та розвитку територій (збудови).

Завдання	Шляхи їх реалізації
2.2.1. Оновлення Схеми планування території Чернівецької області.	<ul style="list-style-type: none"> - Розроблення картографічних основ у цифровій формі у державній геодезичній системі координат УСК-2000. - Створення геоінформаційної системи області. - Розроблення Схеми планування території районів.
2.2.2. Розроблення містобудівної документації територіальних громад.	<ul style="list-style-type: none"> - Розроблення комплексних планів просторового розвитку території територіальних громад. - Розроблення картографічних основ у цифровій формі у державній геодезичній системі координат УСК-2000. - Розроблення генеральних планів населених пунктів. - Раціональне розташування зон житлової та громадської забудови, виробничих, рекреаційних, природоохоронних, оздоровчих, історико-культурних та інших зон і об'єктів.

Оперативна ціль 2.3. Забезпечення розвитку транспортно-логістичної інфраструктури регіону.

На сьогодні Чернівецька область займає неоднозначну позицію у транспортній системі України. З одного боку, прикордонне становище робить область потенційно привабливим транспортним коридором, і нині вона має загалом налагоджене транспортне сполучення з Польщею, Румунією та Молдовою. З іншого боку, область розташована на периферії транспортних потоків національного рівня. Транспортний комплекс області складають автомобільний, залізничний, авіаційний та електричний (тролейбусний). Протяжність автомобільних доріг загального користування на території Чернівецької області складає 2890,9 км, у тому числі: автомобільні дороги державного значення – 848,4 км, автомобільні дороги місцевого значення – 2042,5 км.

Загальна протяжність залізничних колій у межах області становить 585,9 км. Кількість залізничних станцій складає 29. Щільність залізничних колій становить 51 км на 1000 км² території і є одним із найвищих показників серед регіонів України. Найбільші залізничні вузли – Чернівці, Ларга, Вадул-Сірет.

Дослідницькою консультаційною інституцією Європейського інвестиційного банку та Європейської Комісії «JASPERS» завершено розроблення попереднього техніко-економічного обґрунтування розвитку нового залізничного коридору колії шириною 1435 мм, що з'єднуватиме Польщу, Україну, Румунію та Молдову.

Серед першочергових цілей «JASPERS» визнав за необхідне збільшити вантажопасажирські потоки через українсько-румунську ділянку, що є найдовшою частиною спільного кордону України з країнами ЄС і НАТО, зокрема у напрямку Львів – Чернівці – Глибока – Вадул-Сірет – Дорнешт – Сучава. Це забезпечить суттєве зростання обсягів перевезень, необхідних для України вантажів наявними залізницями Румунії. Йдеться про транспортування як до чорноморських і дунайських портів України, Румунії та Болгарії, так і до Середземноморського узбережжя та (через Трансільванію) до портів Адріатики.

Варто зазначити, що область має добре налагоджене міжобласне та міжнародне автобусне сполучення, зокрема, її територією проходять автобуси 62 міжнародних маршрутів до таких країн, як Італія, Польща, Чехія, Іспанія, Латвія, Литва, Румунія, Молдова та понад 80 міжобласних.

КП «Міжнародний аеропорт «Чернівці» ім. Леоніда Каденюка» розташований за 30 кілометрів від кордону з Румунією, в межах міста Чернівці. Злітно-посадкова смуга зазначеного комунального підприємства придатна до експлуатації повітряних суден індексу 4 коду 4С з обмеженнями і може приймати такі повітряні судна: Embraer E-135, 145, 170, 190, 195; ATR-42, 72; Saab -340, 2000; Bombardier CRJ-100, 200, 700, 900, 1000; Avro RJ100 та аналогічні.

Основними проблемами розвитку інфраструктури є:

- недостатній рівень фінансування дорожньої галузі області;
- незадовільний технічний стан доріг області та низький рівень їх технічного оснащення;
- наявність нелегальних пасажирських перевезень, які завдають збитків офіційним перевізникам, що в свою чергу призводить до недоотримання податкових платежів та погіршення стану транспортних засобів;
- невідповідність аеродромної інфраструктури комунального підприємства «Міжнародний аеропорт «Чернівці» імені Леоніда Каденюка» національним та міжнародним вимогам в авіаційній галузі;
- фізичне і моральне старіння залізничного та пасажирського автомобільного рухомого складу, що не сприяє забезпеченню умов безпеки перевезень;
- недостатнє залізничне сполучення Чернівецької області з іншими регіонами України;
- недостатня спроможність залізничних вантажних перевезень через румунсько-український кордон;
- фізичне зношення міського електротранспорту, який здійснює пасажирські перевезення в м. Чернівці;
- недостатній обсяг відшкодування з місцевих бюджетів за пільгові перевезення пасажирів автомобільним транспортом на приміських та міжміських автобусних маршрутах загального користування області.

Очікувані результати:

- забезпечення стабільної роботи всіх видів транспорту;
- покращення технічного стану доріг загального користування державного та місцевого значення;
- підвищення комфорту та рівня безпеки пасажирських перевезень;
- покращення залізничного сполучення з іншими регіонами України;

- відкриття регулярних авіаперевезень, зокрема лоукостами, з іншими транспортними хабами, зокрема зарубіжними;
- інтеграція регіону в європейську транспортну систему;
- покращення якості послуг та доступності транспортної інфраструктури.

Завдання	Шляхи їх реалізації
2.3.1. Розвиток та розбудова регіональної мережі доріг.	<ul style="list-style-type: none"> - Будівництво, реконструкція та належне утримання доріг загального користування державного та місцевого значення. - Реконструкція, капітальний/поточний ремонт та належне утримання вулиць і доріг комунальної власності в населених пунктах області. - Будівництво та ремонт мостів та штучних споруд, які знаходяться на регіональній мережі доріг.
2.3.2. Розбудова та модернізація залізничних мереж відповідно до європейських стандартів.	<ul style="list-style-type: none"> - Реконструкція залізничної колії від ст. Вадул-Сірет до ст. Чернівці-Північна для забезпечення руху колією європейського стандарту 1435 мм. - Відновлення та реконструкція швидкісної залізничної євроколії в межах Чернівецької області від румунського до польського кордонів. - Розробка проектної документації для будівництва залізничної колії за напрямом Чернівці – Кам'янець-Подільський у зв'язку із унеможливленням руху через ст. Мамалига. - Розбудова прикордонної залізничної інфраструктури міжнародного залізничного переходу Вадул-Сірет – Дорнешти, з електрифікацією тяги для збільшення його пропускної спроможності.
2.3.3. Підвищення рівня транспортного сполучення регіону.	<ul style="list-style-type: none"> - Відкриття нових залізничних маршрутів. - Оптимізація автобусної мережі області та оновлення рухомого складу громадського транспорту. - Створення якісної велосипедної інфраструктури.
2.3.4. Забезпечення розвитку потенціалу міжнародного аеропорту «Чернівці» імені Леоніда Каденюка.	<ul style="list-style-type: none"> - Реконструкція злітно-посадкової смуги аеропорту. - Розбудова аеропортової інфраструктури.
2.3.5. Створення та розбудова логістичної інфраструктури для забезпечення високої якості та швидкості обслуговування внутрішніх, зовнішніх та транзитних перевезень.	<ul style="list-style-type: none"> - Будівництво мультимодальних логістичних терміналів із розвиненою інфраструктурою та сучасним обладнанням (сухих портів, перевантажувальних терміналів, логістичних хабів тощо) для контейнерних та контрейлерних перевезень.
2.3.6. Розбудова прикордонної інфраструктури та міжнародних пунктів пропуску через державний кордон.	<ul style="list-style-type: none"> - Відкриття та розбудова пунктів пропуску: «Шепіт - Извоареле Сучевей», «Руська - Ульма», «Біла Криниця - Клімеуць», «Мамалига - Крива», «Росошани - Бричень», «Сокиряни - Окниця». - Розбудова під'їзних шляхів до пунктів пропуску на державному кордоні з Румунією та Республікою Молдова. - Облаштування інфраструктури та сервісних зон на прилеглих до пунктів пропуску прикордонних територіях.

Оперативна ціль 2.4. Цифрова трансформація та розвиток цифрової інфраструктури регіону.

Протягом періоду з 2018 по 2023 роки система адміністративних послуг зазнала суттєвих змін. У цьому періоді спостерігалася активна модернізація та цифровізація процесів надання послуг. Електронні платформи та сервіси стали ширше використовуватися для спрощення процедур та полегшення взаємодії з громадянами

та бізнесом. При цьому активно розбудовувалась мережа центрів надання адміністративних послуг.

Розвиток системи надання адміністративних послуг передбачає впровадження комплексу заходів, спрямованих на вдосконалення процесів, технологій та інфраструктури. Головною метою цього розвитку є створення ефективної системи, що надає швидкий, зручний та прозорий доступ до адміністративних послуг для громадян та бізнесу. Цей процес може включати в себе інтеграцію цифрових сервісів, спрощення процедур та раціоналізацію бюрократичних процесів.

При цьому створення зручних і доступних умов для отримання послуг громадянами є одним із основних завдань, яке стоїть перед органами державної влади та місцевим самоврядуванням. Станом на 01.01.2024 в Чернівецькій області всі 52 територіальні громади створили Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), з них 6 Дія Центрів.

Впродовж 2023 року відкрито 15 нових ЦНАП, а саме: Боянський, Веренчанський, Заставнівський, Горішньошеровецький, Кадубовецький, Кам'янський, Карапчівський, Петровецький, Сучевенський, Тарашанський, Банилівський, Брусницький, Лівинецький, Конятинський, Чудейський. З них 4 Дія Центри: Банилівський, Заставнівський, Кадубовецький, Кам'янський.

Створено 2 територіальних підрозділи ЦНАП у с. Маршинці Новоселицької ТГ та с. Оршівці Неполоковецької ТГ.

Основними проблемами розвитку цифрової інфраструктури:

- відсутність надійної та стабільної інтернет-інфраструктури, що обмежує можливості використання цифрових технологій та ускладнює їх впровадження;
- відсутність надійного захисту від кіберзагроз (недостатні заходи безпеки можуть призвести до витоку особистих даних громадян, атак хакерів або недовіри суспільства до цифрових сервісів);
- відсутність достатнього рівня цифрової грамотності громадян, що створює перепони використання цифрових державних інструментів;
- впровадження цифрових державних інструментів потребує значних інвестицій, відсутність достатнього фінансування уповільнює їх розвиток та впровадження.

Очікувані результати:

- забезпечення доступу до інтернету в громадських місцях;
- проведення навчальних заходів для різних категорій населення;
- забезпечення доступу до цифрових ресурсів для навчання;
- забезпечення доступу до онлайн-послуг для всіх громадян;
- проведення інформаційної кампанії для підвищення обізнаності населення про можливості онлайн-послуг;
- запровадження онлайн-сервісів для надання громадських послуг;
- розширення можливостей для електронного спілкування з органами влади.

Завдання	Шляхи їх реалізації
2.4.1. Забезпечення на території області безперешкодного доступу до Інтернету та цифрової	<ul style="list-style-type: none"> - Формування інноваційного підходу до модернізації систем зв'язку в регіоні відповідно до сучасних світових технологій. - Підключення всіх населених пунктів області до швидкісного Інтернету.

інфраструктури всіх населених пунктів.	<ul style="list-style-type: none"> - Розроблення та реалізація плану розвитку інфраструктури телекомунікацій області. - Забезпечення доступу до цифрових ресурсів для навчання, таких як онлайн-курси, навчальні відео, книги.
2.4.2. Підвищення рівня цифрових навичок у населення області.	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження навчальних програм з цифрової грамотності для різних категорій населення, таких як школярі, студенти, дорослі, люди похилого віку. - Підвищення рівня цифрової грамотності населення, зокрема шляхом реалізації проєкту «Дія. Цифрова освіта». - Проведення навчальних заходів, інформаційних кампаній для різних категорій населення з метою підвищення обізнаності населення про можливості підвищення цифрової грамотності. - Запровадження «цифрового лідера» в територіальних громадах області.
2.4.3. Розвиток системи надання адміністративних та електронних послуг.	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення ефективного та швидкого надання адміністративних послуг шляхом впровадження в ЦНАП електронних сервісів, сучасних інформаційних систем для автоматизації та удосконалення робочих процесів. - Розширення переліку адміністративних послуг, які можна отримати в ЦНАП. - Навчання та підвищення кваліфікації персоналу ЦНАП у відповідності з сучасними вимогами та технологіями надання адміністративних послуг. - Впровадження інструментів електронної демократії. - Забезпечення доступності для осіб з інвалідністю з порушенням зору, слуху та мовлення офіційних вебсайтів, реєстрів та електронних послуг органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування та заснованих ними підприємств, установ та організацій. - Забезпечення фізичної та інформаційної безбар'єрності у ЦНАП.

Стратегічна ціль 3. Створення безпечних та комфортних умов проживання на території області.

Створення безпечних умов проживання, охорона навколишнього природного середовища, збереження природно-заповідного фонду та раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини - невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку регіону.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких оперативних цілей:

Стратегічна ціль 3. Створення безпечних та комфортних умов проживання на території області.		
Оперативна ціль 3.1.	Оперативна ціль 3.2.	Оперативна ціль 3.3.
Безпека населення та територій, запобігання виникнення надзвичайних ситуацій.	Збереження природно-заповідного фонду, збалансоване та раціональне використання надр.	Підвищення рівня екологічної безпеки регіону.

Оперативна ціль 3.1. Безпека населення та територій, запобігання виникнення надзвичайних ситуацій.

Наявна система оповіщення цивільного захисту Чернівецької області побудована за принципом автоматичного відбору постійних каналів (ліній) зв'язку. Апаратура оповіщення, яка використовується в наявній системі, є морально

застарілою (експлуатується понад 25 років), знята з виробництва, ремонтні комплекти використані повністю. З впровадженням цифрових систем передачі інформації, використання застарілих зразків аналогової апаратури оповіщення стає неможливим, тому потребує оновлення, а саме придбання нової системи оповіщення.

62,2% населення області потребують укриття у фонді захисних споруд цивільного захисту. Фонд захисних споруд цивільного захисту потребує приведення захисних споруд цивільного захисту в придатний до використання стан, облаштування їх усім необхідним обладнанням, засобами індивідуального захисту, медичними засобами відповідно до Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09 липня 2018 року № 579.

Заходи радіаційного та хімічного захисту населення в області сплановані відповідно до вимог чинного законодавства. Проведена робота дозволила не допустити викидів (виливів) небезпечних хімічних речовин, несанкціонованого поводження з радіоактивними речовинами і уникнути випадків ураження ними населення.

Згідно зі зведеним звітом про класифікацію адміністративно-територіальних одиниць у Чернівецькій області кількість населення у прогнозованій зоні можливого хімічного забруднення складає 839 осіб, у тому числі: Чернівецький район – 473 осіб, м. Чернівці – 366 осіб.

З метою здійснення заходів щодо радіаційного і хімічного спостереження в Чернівецькій області та захисту населення у разі загрози та виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних із викидом (виливом) у довкілля небезпечних хімічних та радіоактивних речовин, розпорядженням обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 31.08.2022 № 1129-р «Про порядок організації радіаційного та хімічного спостереження на території Чернівецької області» затверджено Перелік позаштатних розрахунково-аналітичних груп, закріплених за ними диспетчерських служб цілодобового чергування та постів радіаційного та хімічного спостереження Чернівецької області.

На території Чернівецької області відсутнє спорядження для реагування на надзвичайні ситуації радіаційного та хімічного характеру.

Таким чином виникла необхідність забезпечення засобами захисту розрахунково-аналітичних груп, розрахунково-аналітичних груп пункту управління, посту радіаційного та хімічного спостереження, диспетчерських служб, у разі виникнення надзвичайної ситуації радіаційного та хімічного характеру.

Основні проблемні питання:

- необхідність проведення реконструкції територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення та місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення для забезпечення оповіщення населення та 100% покриття зони озвучення території області;

- необхідність забезпечення засобами захисту розрахунково-аналітичних груп, розрахунково-аналітичних груп пункту управління, посту радіаційного та хімічного спостереження, диспетчерських служб, у разі виникнення надзвичайної ситуації радіаційного та хімічного характеру;

- нарощення фонду захисних споруд цивільного захисту, реконструкція наявних та їх забезпечення технічним, санітарним та протипожежним інвентарем.

Очікувані результати:

- реалізація проекту Територіальна автоматизована система централізованого оповіщення Чернівецької області;
- реконструкція захисних споруд цивільного захисту;
- забезпечення фонду захисних споруд цивільного захисту технічним, санітарним та протипожежним інвентарем;
- забезпечення необхідним спорядженням для реагування на надзвичайні ситуації радіаційного та хімічного характеру;
- забезпечення засобами індивідуального захисту для виконання зазначених завдань (захисні костюми, протигази);
- забезпечення розрахунково-аналітичних груп засобами для вимірювання показників хімічного та радіаційного фону (прилади радіаційної розвідки, прилади хімічної розвідки, прилади дозиметричного контролю).

Завдання	Шляхи їх реалізації
3.1.1. Створення територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення (ТАСЦО).	<ul style="list-style-type: none"> - Підготовка технічних вимог до ТАСЦО. - Підготовка завдання на розробку проекту ТАСЦО. - погодження технічних вимог та завдання до проекту з ДСНС України. - Виговлення проекту Територіальної автоматизованої системи централізованого оповіщення Чернівецької області. - Впровадження ТАСЦО.
3.1.2. Збільшення кількості захисних споруд / найпростіших укриттів та приведення в придатний до використання стан фонду захисних споруд цивільного захисту, зокрема, в закладах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту з урахуванням принципів інклюзивності та безбар'єрності.	<ul style="list-style-type: none"> - Будівництво захисних споруд / найпростіших укриттів цивільного захисту. - Реконструкція захисних споруд цивільного захисту та забезпечення їх технічним, санітарним та протипожежним інвентарем. - Облаштування безпечного середовища у закладах освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. - Облаштування захисних споруд з урахуванням принципів інклюзивності та безбар'єрності.
3.1.3. Створення мережі постів радіаційного та хімічного спостереження. Реагування на загрози радіаційної і хімічної небезпеки.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення постів радіаційного та хімічного спостереження. - Забезпечення матеріально-технічним обладнанням постів радіаційного та хімічного спостереження.
3.1.4. Сприяння створенню у територіальних громадах області центрів безпеки як інтегрованих структур з єдиною комунікацією та реалізації проекту «Поліцейський офіцер громади».	<ul style="list-style-type: none"> - Розбудова мережі центрів безпеки в територіальних громадах області. - Відкриття у територіальних громадах поліцейських станцій, навчання та призначення на посади поліцейських офіцерів громад.

Оперативна ціль 3.2. Збереження природно-заповідного фонду, збалансоване та раціональне використання надр.

Розширення, відновлення, збереження об'єктів природно-заповідного фонду, підтримання загального екологічного балансу та приведення площі природоохоронних територій до європейського рівня є одним із пріоритетів роботи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування нашого регіону.

У Чернівецькій області нараховується 349 заповідних територій та об'єктів, загальною площею понад 104,326 тис. га, що складає 12,8% території області (загальнодержавний показник – 6,7%).

Формування регіональної екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду шляхом віднесення (на підставі обґрунтування екологічної безпеки та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні, з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів. Надмірна розораність земель, лісорозробки ускладнюють забезпечення територіальної єдності ділянок із природними ландшафтами, а інтенсивна господарська діяльність призводить до великого навантаження на природне середовище і, відповідно, до зміни ландшафтів, збіднення рослинного і тваринного світу. Запобігти цьому можна в значній мірі шляхом заповідання, взяття цих об'єктів під спеціальну охорону держави.

Для зменшення техногенного і антропогенного впливу на лісовий фонд державними лісогосподарськими підприємствами області забезпечено відтворення лісів на площі 1325,6 га. На ділянках лісовідновлення природним шляхом вжито заходи зі сприяння природному поновленню лісу на площі 908,2 га. Зважаючи, що головною загрозою для збереження біорізноманіття є антропогенний вплив на лісові екосистеми і зниження їх біологічної стійкості, визнано, що для вдосконалення системи ведення лісового господарства необхідно провести експериментальну перевірку технологій організації рубок головного і проміжного користування, способів відтворення лісів, реалізацію принципів цілісного лісокористування, розвивати систему малих охоронних територій. Найпильнішої уваги потребують гірські ліси, які є найбільшими осередками збереження біорізноманіття і, одночасно, найуразливішими лісовими екосистемами щодо екстремальних проявів клімату (селі, вітровали тощо) та головними чинниками зміцнення гірських схилів і регуляції вологообігу. Єдиним напрямком оптимізації системи ведення лісового господарства у горах є перехід на принципи оптимізації водозборів.

У Чернівецькій області проводяться природоохоронні заходи з метою покращення якості атмосферного повітря та здійснення моніторингу його стану. Розпорядженням Чернівецької обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 08.06.2022 № 728-р затверджено Програму державного моніторингу у галузі охорони атмосферного повітря Чернівецької зони.

Протягом 2022–2023 років з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища виділялись відповідні кошти (в середньому до 500,0 тис. грн) на створення автоматизованої системи екологічного моніторингу атмосферного повітря у м. Чернівці та Чернівецькій зоні. Чернівецьким обласним центром з гідрометеорології, який є одним із виконавців Програми, підготовлено матеріали запитів на виділення коштів з державного бюджету на створення автоматизованої системи екологічного моніторингу атмосферного повітря у м. Чернівці та Чернівецькій зоні. За розрахунками Чернівецького обласного центру з гідрометеорології визначено, що на облаштування однієї станції спостереження за станом атмосферного повітря в регіоні необхідно не менше 6,0 млн грн.

Основні проблеми при розширенні екологічної мережі та створенні об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ):

- відмова землекористувачів надавати погодження на створення нових заповідних об'єктів, навіть якщо при цьому не передбачається вилучення земельної ділянки та зміни її цільового призначення, пояснюється це, насамперед, небажанням отримати нові проблеми у вигляді посилених вимог природоохоронного законодавства щодо утримання заповідної території;

- вплив процесу приватизації земель на розширення природно-заповідного фонду: приватизація негативно впливає на процес розширення об'єктів природно-заповідного фонду, як правило, для заповідання вибираються найкращі ділянки ландшафтів (саме для їх збереження і створений природно-заповідний фонд), але внаслідок їхньої естетичної цінності, саме вони і є найбільш привабливими для інвесторів в плані розвитку туристично-розважальної галузі;

- визначення в натурі (на місцевості) меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відсутність державних актів іноді провокує територіальні претензії суміжних землекористувачів у процесі приватизації;

- недостатність фінансування на утримання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також на виготовлення державних актів та винесення меж на місцевості;

- складне економічне становище більшості землекористувачів, у віданні яких знаходяться об'єкти природно-заповідного фонду, не сприяє утриманню територій та об'єктів у належному стані, методи адміністративного впливу на землекористувачів, як правило, позитивних результатів не дають (це стосується підприємств, установ і організацій всіх форм власності, а також органів місцевого самоврядування (міських, сільських і селищних рад), в кошторисах (бюджетах) яких фінансування природоохоронних заходів (в т.ч. утримання об'єктів ПЗФ) не закладено), в результаті спостерігається погіршення стану територій та об'єктів, збіднення видового складу фауни та флори;

- недостатність фінансування наукових досліджень та пошукових робіт, фактичне припинення (на даний час) науково-пошукових робіт є потенційною загрозою для повноцінного моніторингу загального стану природно-заповідного фонду (та його складових), а також створення екомережі.

Очікувані результати:

- зменшення втрат біологічного та ландшафтного різноманіття, зокрема шляхом вдосконалення принципів формування екологічної мережі, її розширення і невиснажливого використання, а також збереження унікальних природних ландшафтів;

- збереження та відновлення чисельності видів природної флори та фауни, зокрема мігруючих видів тварин, середовищ їх існування, рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу та типових природних рослинних угруповань, що підлягають охороні;

- збільшення та розширення територій природно-заповідного фонду (зокрема заповідних зон у національних природних парках та регіональних ландшафтних парках);

- зниження рівня забруднення атмосферного повітря та вод;

- запобігання зміні клімату та адаптація до неї;

- підвищення захисту та раціонального використання лісових ресурсів тощо.

Завдання	Шляхи їх реалізації
3.2.1. Упорядкування природно-заповідного фонду області та приведення площі природоохоронних територій Чернівецької області до європейського рівня.	<ul style="list-style-type: none"> - Формування регіональної екологічної мережі та еколого-просвітницьких центрів. - Впорядкування та забезпечення належного збереження об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення. - Створення екологічних стежок та маршрутів на базі національних природних парків.
3.2.2. Забезпечення умов раціонального використання ресурсного потенціалу регіону (мінеральні, кліматичні, лісові, водні тощо).	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення відтворення лісів на площах лісових угідь. - Збереження флори та фауни Червонокнижних тварин та рослин. - Вдосконалення автоматичних систем екологічного моніторингу атмосферного повітря та водних ресурсів у Чернівецькій області.

Оперативна ціль 3.3. Підвищення рівня екологічної безпеки регіону.

Поводження з відходами залишається нагальною проблемою забруднення довкілля Чернівецької області. На території області нараховується 282 сміттєзвалища та 1 полігон твердих побутових відходів у м. Чернівці. В окремих випадках продовжується процес утворення несанкціонованих звалищ (малих і великих за площею).

Полігон ТПВ м. Чернівці належить до екологічно небезпечних об'єктів області, на його території зберігається 2915,822 тис. тонн відходів. Загалом, збирання, транспортування, утилізація та знешкодження побутових відходів, визначення територій для складування, зберігання та розміщення відходів в області знаходиться на недостатньому рівні.

Якщо ситуація зі сміттям, побутовими та промисловими відходами суттєво не зміниться та не будуть вирішені питання роздільного збору, транспортування, сортування та утилізації відходів, варто очікувати збільшення земельних площ, які зазнають забруднення внаслідок захоронення відходів, кількості стихійних та несанкціонованих сміттєзвалищ, відсутності розвитку ринку вторинних ресурсів, бізнесу у сфері управління відходами та залучення інвестицій в область.

Централізованими системами водопостачання забезпечено 10 міст області, 7 з 8 селищ, а також 16 сіл з 398 сільських населених пунктів, що складає 36,3% населення області.

На території області експлуатується 941,8 км водопровідних мереж (без урахування сільських та відомчих мереж – 894,7 км), з них аварійних – 230,5 км, що складає 24,5% від загальної протяжності всіх мереж, по Україні – 38,5%.

Найбільша питома вага ветхих та аварійних водопровідних мереж залишається у містах Сторожинець (89,9%), Заставна (81,2%), Сокиряни (42,7%), Новодністровськ (35,7%) та Чернівці (31,7%).

Аналіз динаміки показників неврахованих втрат води у порівнянні з сусідніми областями свідчить, що витoki та втрати води мають циклічну тенденцію збільшення або зменшення.

Фактичні втрати води у водопровідних мережах області впродовж 2023 року зменшилась на 0,1% у порівнянні з 2022 роком та склали 54,9%.

Крім цього, збільшуються втрати води при транспортуванні на магістральних водогонях та у водопровідних мережах, які потребують ремонту та реконструкції. Найбільший відсоток витоків та неврахованих втрат води зареєстрований на

водогонах «Юрківці–Заставна» та «Дністер–Чернівці», який склав 81,2% та 60,5% відповідно.

Стан окремих водопровідних мереж та споруд не відповідає сучасним технічним умовам. Зокрема, 32,8% насосно-силового обладнання водопровідних насосних станцій та очисних споруд працює з повним амортизаційним зношенням, що негативно впливає на якість питної води, призводить до погіршення рівня наданих споживачам послуг з водопостачання.

На території області експлуатується 580,5 км каналізаційних мереж (без урахування сільських та відомчих мереж – 514,5 км), з них аварійних – 180,9 км, що становить 31,1%. Найбільша питома вага ветхих та аварійних каналізаційних мереж залишається у містах Чернівці (35,5%), Заставна (45,8%), Сторожинець (67,9%) та селищах Путила (100%), Глибока (38,6%). В області нараховується 31 каналізаційна насосна станція, 26 каналізаційних очисних споруд.

Аналіз динаміки показників аварійності каналізаційних мереж свідчить, що аварійність мереж щорічно зменшується від загальної їх протяжності на 0,8%-1,1%. Впродовж 2023 року аварійність каналізаційних мереж зменшилась на 1,1% у порівнянні з 2022 роком та становила 31,1%.

Значною проблемою для області залишається стан каналізаційного господарства, кожна п'ята каналізаційна насосна станція та третина насосних агрегатів відпрацювали нормативний строк експлуатації, 38% каналізаційних колекторів та мереж експлуатуються понад 40 років. Із 15 очисних споруд каналізації комунальної власності: 3 (20%) – знаходяться у доброму стані, а саме у містах Вижниця, Кіцмань, та селищі Кельменці, 5 (33,3%) – у задовільному стані, а саме у містах Чернівці, Новодністровськ, Сокиряни, селищах Путила та Неполоківці, 7 (46,6%) – у незадовільному стані, а саме у містах Сторожинець, Новоселиця, Хотин, Заставна та в селищах Глибока, Берегомет, Кострижівка. Особливо критична ситуація склалася у містах Сторожинець, Заставна та селищі Кострижівка, де стічні води без повного очищення скидаються в річки та водойми, що викликає забруднення навколишнього природного середовища.

Значна частина території області розташована в гірській і передгірській зонах Карпат, протиповеневі споруди експлуатуються в складних гідрологічних умовах з великими навантаженнями. Внаслідок тривалої експлуатації більшість споруд потребують відновлювальних робіт для підтримання їх в належному технічному стані. Комплекс захисних споруд на річках та водоймах є недостатнім і потребує реконструкції та перебудови. Це викликано тим, що їх значна частина будувалася для розв'язання локальних проблем і вони не становлять єдиного комплексу, розрахованого для надійного захисту від катастрофічних паводків (пасивний протипаводковий захист).

Під загрозою затоплення та руйнування вздовж основних річок області Прута, Сірету та Черемошу знаходяться 73 населені пункти, а це більше 13 тисяч житлових будинків, більше 20 тис. га сільськогосподарських угідь, зокрема 6,5 тис. га меліорованих земель, 13,5 км інженерних споруд державного кордону з Румунією, а з урахуванням аналогічної ситуації на малих річках, під негативним впливом паводків знаходиться 370 км² території і 156 населених пунктів, десятки кілометрів доріг і господарських об'єктів.

З метою захисту від паводків на території області збудований протипаводковий комплекс, який включає 147 гідротехнічних протипаводкових об'єктів (захисні дамби та берегоукріплювальні споруди), загальною протяжністю 139,6 км, з яких 30 км потребують реконструкції та капітального ремонту. Протиповеневі споруди експлуатуються в складних гідрологічних умовах із великими навантаженнями. Внаслідок тривалої експлуатації більшість із них потребують відновлювальних робіт для підтримання їх у належному технічному стані.

Проблемні питання:

- значна зношеність водопровідних та каналізаційних мереж області;
- відсутність плану управління відходами;
- недостатнє фінансування технічного та програмного обслуговування, а також для оновлення обладнання як на пунктах спостереження, так і в аналітично-диспетчерському центрі;
- розширення системи АІВС «Прикарпаття» шляхом встановлення 10-ти нових пунктів спостережень на основному руслі та притоках річок Прут та Сірет (вартість одного гідропосту складає 650,0 тис. грн);
- потреба у реконструкції та капітального ремонту протипаводкового комплексу області.

Очікувані результати:

- захист сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь від шкідливої дії вод;
- створення безпечних умов для життєдіяльності населення, що проживає в приулюбленій території;
- захист від інтенсивного руйнування берегів річок, гідротехнічних споруд, мостів, газопроводів та інженерних споруд в прикордонній зоні;
- мінімізація ризиків затоплення для транспортної інфраструктури, економічної діяльності, сільськогосподарських земель, об'єктів культурної спадщини;
- покращення стану управління відходами, залучення нових інвестицій у сферу управління відходами шляхом створення комплексної системи поводження із твердими побутовими відходами;
- проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності громадян з питань запобігання утворення відходів та забрудненню навколишнього природного середовища;
- зменшення кількості несанкціонованих та стихійних сміттєзвалищ;
- зменшення шкідливого впливу побутових відходів на навколишнє природне середовище.
- приведення якості питної води до рівня національних стандартів, зменшення витоків та неврахованих втрат води в системах централізованого водопостачання шляхом:
 - ремонту, реконструкції водогонів та водопровідно-каналізаційних мереж,
 - будівництво фабрики з виготовлення гіпохлориту натрію;
 - влаштування зовнішніх мереж централізованого водопостачання та водовідведення, заміною аварійних водопровідно-каналізаційних мереж.

Завдання	Шляхи їх реалізації
3.3.1. Впровадження системи управління відходами, залучення інвестицій у її розбудову.	<ul style="list-style-type: none"> - Розроблення та реалізація регіонального плану управління відходами. - Впровадження роздільного збирання побутових відходів в населених пунктах області. - Сприяння використанню відходів у якості вторинної сировини. - Проведення просвітницької кампанії, спрямованої на підвищення культури поводження з твердими побутовими відходами. - Приведення у відповідність до чинного законодавства функціонування сміттєзвалищ. - Створення нової інфраструктури з переробки, утилізації та видалення відходів, будівництво сміттєпереробного та сміттєсортувального заводів.
3.3.2. Модернізація та розширення мереж водопостачання та водовідведення в населених пунктах області.	<ul style="list-style-type: none"> - Проведення реконструкції магістральних водогонів та міських мереж водопостачання в населених пунктах. - Будівництво резервуару чистої води. - Приведення якості питної води до рівня національних стандартів, будівництво нових мереж централізованого водопостачання та водовідведення в населених пунктах. - Зменшення витоків та неврахованих втрат води в системах централізованого водопостачання. - Будівництво каналізаційних колекторів. - Покращення санітарно-епідеміологічного та екологічного стану шляхом будівництва та реконструкції очисних споруд каналізації, розташованих на транскордонних річках Прут та Сірет. - Будівництво фабрики з виготовлення гіпохлориду натрію, реконструкція систем хімводоочистки водогонів та водопровідних мереж. - Будівництво водозабірних свердловин. - Впровадження сучасних технологій очистки та доочистки стічних вод. - Розвиток централізованого водопровідно-каналізаційного господарства в сільській місцевості.
3.3.3. Забезпечення сталого функціонування систем теплопостачання міст.	<ul style="list-style-type: none"> - Підвищення енергоефективності комунальної інфраструктури. - Встановлення когенераційної установки в м. Чернівці. - Розвиток альтернативних джерел опалювання.
3.3.4. Розбудова та модернізація мереж електропостачання.	<ul style="list-style-type: none"> - Нанесення перспективних електричних мереж на містобудівну документацію регіонального та місцевого рівнів. - Реалізація проектних рішень щодо розвитку електромереж. - Модернізація існуючих електричних мереж з метою збільшення їх потужностей та спроможності. - Розвиток альтернативних джерел енергопостачання.
3.3.5. Протипаводковий та протизсувний захист територій.	<ul style="list-style-type: none"> - Протипаводковий інженерний захист територій (будівництво та капітальний ремонт гідротехнічних споруд). - Проведення заходів із захисту від підтоплення та затоплення територій населених пунктів, у тому числі гірських. - Розчищення русел річок області. - Розширення та оновлення системи АІВС «Прикарпаття». - Відновлення системи моніторингу територій із небезпечними геологічними процесами (зсуви, карст, селі тощо).

Стратегічна ціль 4. Збереження здоров'я та розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного зростання.

Якісний розвиток людського капіталу забезпечує кращий економічний та соціальний результати. На жаль, на сьогодні існує проблема з якісними характеристиками людського капіталу в регіоні.

З одного боку, відбувається поліпшення певних якісних його характеристик: збільшується частка населення з вищою освітою; формується уміння працювати в ринковому середовищі; підвищується підприємницька активність. З іншого боку, населення стрімко скорочується та старіє; частка працездатного населення зменшується; в умовах воєнного стану зростає трудова міграція, особливо відчувається втрата інтелектуального капіталу; погіршується здоров'я громадян, знижується рівень та якість освіти, що призводить до нестачі кваліфікованого людського капіталу в галузях економіки.

Тому у сучасних умовах саме набутий у регіоні людський капітал може стати драйвером розбудови економіки на інноваційних засадах.

Система цілей і завдань у цій сфері охоплює діяльність у різних сферах соціально-економічного життя мешканців області, серед яких: збереження здоров'я, підвищення якості освіти та розвиток науки, соціальних послуг, популяризація здорового способу життя тощо.

Досягнення стратегічної цілі передбачається через реалізацію таких оперативних цілей:

Стратегічна ціль 4. Збереження здоров'я та розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного зростання.			
Оперативна ціль 4.1.	Оперативна ціль 4.2.	Оперативна ціль 4.3.	Оперативна ціль 4.4.
Підвищення спроможності мережі закладів охорони здоров'я для надання якісних та доступних медичних послуг.	Підвищення якості освіти та розвиток науки.	Соціальний захист та ветеранська політика.	Створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту.

Оперативна ціль 4.1. Підвищення спроможності мережі закладів охорони здоров'я для надання якісних та доступних медичних послуг.

Головним інструментом досягнення високого рівня суспільного добробуту є інвестиції в людський капітал, який остаточно й визначає могутність держави. Однією з найважливіших складових, які формують якість людського потенціалу, є система охорони здоров'я, яка ставить собі за мету забезпечення людині можливості прожити тривале здорове життя.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28.02.2023 № 174 «Деякі питання організації спроможної мережі закладів охорони здоров'я» у Чернівецькій області сформована та погоджена Міністерством охорони здоров'я України спроможна мережа закладів охорони здоров'я області. В області сформована стала мережа закладів охорони здоров'я (далі – ЗОЗ) первинного рівня, яка покриває всю територію регіону та забезпечує надання якісної медичної допомоги населенню.

Надкластерні ЗОЗ: обласне комунальне некомерційне підприємство (далі – ОКНП) «Чернівецька обласна клінічна лікарня»; ОКНП «Чернівецька обласна дитяча клінічна лікарня»; ОКНП «Чернівецька лікарня швидкої медичної допомоги».

Спеціалізовані ЗОЗ, які виконують функцію надкластерних: ОКНП «Буковинський клінічний онкологічний центр»; ОКНП «Чернівецька обласна психіатрична лікарня»; ОКНП «Чернівецький обласний медичний центр соціально-

значущих хвороб»; ОКНП «Чернівецький обласний клінічний кардіологічний центр»; КНП «Чернівецький обласний перинатальний центр».

Кластерні ЗОЗ: комунальне некомерційне підприємство (далі – КНП) «Вижницька БЛЛ»; КНП «Кіцманська БЛЛ»; КНП «Сторожинецька БЛЛ»; КНП «Сокирянська Л»; КНП «Хотинська БЛ»; КНП «Центральна міська клінічна лікарня».

Загальні ЗОЗ: КНП «Глибоцька БЛ»; КНП «Герцаївська МЛ»; КНП «Заставнівська БЛ»; КНП «Кельменецька БЛ»; КНП «Новоселицька Л»; КНП «Путильська БЛ».

В Чернівецькій області зареєстровано 44 заклади комунальної форми власності, які надають первинну медичну допомогу.

Усі заклади реорганізовані у комунальні некомерційні підприємства (КНП) і підключені до електронної системи eHealth. На цей час сімейного лікаря обрали 91,09% мешканців області. Запроваджено послуги для функціонування електронного рецепту, електронного направлення, лікарняного листа, а також консультація з вузькими спеціалістами для послуг з телемедичним консультацій.

Надання екстреної медичної допомоги мешканцям області забезпечує ОКНП «Чернівецький обласний центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф». Центр ЕМД та МК – як координуючий заклад, включає в себе структурні підрозділи: Центральну станцію екстреної (швидкої) медичної допомоги (Е(Ш)МД), Західну станцію екстреної (швидкої) медичної допомоги та Східну станцію (Е(Ш)МД), до структури якої входять 7 підстанцій та 45 пунктів постійного базування бригад екстреної (швидкої) медичної допомоги.

Відповідно до Плану заходів з реалізації доказової реабілітації на 2023–2025 роки 18 надавачів надають реабілітаційну послугу згідно угод з НСЗУ за Програмою медичних гарантій.

У 2023 році уклали угоди з НСЗУ про надання реабілітаційної допомоги для дорослих та дітей у стаціонарних та амбулаторних умовах – 7 закладів охорони здоров'я (ЗОЗ) комунальної форми власності. В області на цей час розгорнуто 185 ліжок у ЗОЗ, які законтрактували послугу стаціонарної реабілітації. Планується розгорнути у 2024–2025 роках – ще 110-120 ліжок.

На цей час основна стратегія розвитку реабілітаційної допомоги – її розвиток у надкластерних і кластерних закладах охорони здоров'я. В обласній дитячій лікарні заплановано розгорнути стаціонарну та амбулаторну реабілітацію з 2024 року (підготовка кадрів та обладнання триває) в Сокирянській, Вижицькій, Хотинській лікарнях – як кластерних проводиться ремонт приміщень, підготовка кадрів та придбання обладнання.

Проводяться ремонтні роботи, навчання персоналу та придбання обладнання для створення протягом 2023–2024 року на базі ОКНП «Чернівецький обласний госпіталь ветеранів війни», КНП «Хотинська багатопрофільна лікарня», КНП «Сокирянська лікарня», ОКНП «Чернівецька обласна дитяча лікарня» реабілітаційних стаціонарних відділень та проведення амбулаторної реабілітації. Наступний етап розвиток стаціонарної реабілітації у Хотинській та Вижицькій лікарні. В області заплановано створення сучасного реабілітаційного центру – реконструкцію приміщень та забезпечення обладнанням 60 стаціонарних

реабілітаційних ліжок на базі ОКНП «Чернівецький госпіталь ветеранів війни» у межах проєкту «Recovery».

Пандемія COVID-19, повномасштабна війна в Україні суттєво вплинули на психічний стан населення України й водночас підкреслили важливість привернення уваги до психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в широкому суспільному контексті. Війна впливає не тільки на психічне здоров'я, але й погіршує соціальні та економічні умови, які в свою чергу є детермінантами психічного здоров'я.

Молодь визнає психічне здоров'я, як один з ключових викликів сьогодення. При цьому значна частка молоді уникає говорити про це з фахівцями через те, що це «соромно», «вплине на взаємовідносини у сім'ї», «вплине на репутацію на роботі», тобто проблеми замовчуються та накопичуються.

Піклування про ментальне здоров'я має перетворитися для українців на щоденну звичку. Мета – сприяти формуванню в суспільстві культури піклування про ментальне здоров'я, дати розуміння та показати інструменти, які допоможуть українцям дбати про свій внутрішній стан.

В Чернівецькій області проживають 81866 внутрішньо переміщених осіб, які потребують підтримки та допомоги для адаптації та інтеграції в нове середовище.

Основні проблемні питання:

- недостатня кількість висококваліфікованого персоналу, висока плинність кадрів;
- недостатня кількість сучасного дороговартісного обладнання для обслуговування населення;
- покращення матеріально-технічного та протипожежного стану закладів охорони здоров'я, у т.ч. приведення у відповідність до вимог чинного законодавства наявні бомбосховища та укриття;
- недостатня кількість фахових спеціалістів у сфері психосоціальної підтримки населення (впровадження в територіальних громадах області фахівців психосоціальної підтримки населення).

Очікувані результати

- покращення рівня та якості надання медичної допомоги населенню області;
- забезпечення злагодженої роботи системи екстреної медичної допомоги та медицини катастроф у наданні екстреної допомоги мешканцям області;
- покращення матеріально-технічної бази надкластерних, спеціалізованих закладів охорони здоров'я, які виконують функцію надкластерних, кластерних та загальних закладів охорони здоров'я;
- створення мережі реабілітаційних послуг, послуг із психологічної допомоги в закладах охорони здоров'я області;
- створення системи профілактики та раннього виявлення захворювань в області, в першу чергу в сфері серцево-судинних, онкологічних, та органів дихання.

Завдання	Шляхи їх реалізації
4.1.1. Розвиток доступної мережі закладів охорони здоров'я.	<ul style="list-style-type: none"> - Покращення якості надання медичної допомоги населенню регіону шляхом розвитку надкластерних, надкластерних спеціалізованих, кластерних та загальних закладів охорони здоров'я. - Координація роботи закладів охорони здоров'я первинної медичної допомоги у територіальних громадах.

	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення імунізації мешканців області відповідно до календаря щеплень у закладах первинної медичної допомоги територіальних громад. - Впровадження сучасних інноваційних технологій в роботу екстреної медичної допомоги в області (дооснащення автомобілів, забезпечення сучасними засобами зв'язку). - Розвиток напрямків медичної допомоги, які можуть бути використані для медичного туризму та забезпечення їхнього якісного рівня.
4.1.2. Створення сучасної системи реабілітації військових та інших категорій осіб.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення стаціонарних та амбулаторних підрозділів реабілітації в кластерних і надкластерних закладах охорони здоров'я. - Створення на базі ОКНП «Чернівецький обласний госпіталь ветеранів війни» Центру реабілітації як структурного підрозділу. - Розвиток підрозділів паліативної допомоги у багатопрофільних закладах охорони здоров'я області.
4.1.3. Збереження ментального здоров'я.	<ul style="list-style-type: none"> - Впровадження Всеукраїнської програми психічного здоров'я «Ти як?». - Реалізація Програми психосоціальної підтримки на робочому місці у воєнний та післявоєнний час. - Розвиток послуг з охорони психічного здоров'я у закладах первинної медичної допомоги області та створення Центрів психічного здоров'я в багатопрофільних закладах охорони здоров'я. - Розвиток обізнаності населення в темі психічного здоров'я. - Підтримка та сприяння покращенню ментального здоров'я та благополуччя ВПО, ветеранів та членів їх сімей. - Впровадження в територіальних громадах області фахівця з психосоціальної підтримки населення. - Аудит ресурсів існуючої системи надання послуг у сфері психічного здоров'я. Виявлення «білих плям» на мапі послуг з охорони ментального здоров'я, ревізія використання ресурсів, визначення напрямків сприяння (закладам, установам, групам осіб тощо) у вирішенні організаційних, інфраструктурних, кадрових та інших проблем. - Аудит потреб громадян у послугах з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки. Визначення цільових груп населення, що потребуватимуть найоперативнішої реакції з боку системи охорони ментального здоров'я з диференціюванням найбільш пріоритетних напрямків і потенційних механізмів роботи з такими групами, аналіз динаміки ментального стану громадян.

Оперативна ціль 4.2. Підвищення якості освіти та розвиток науки.

У 2023/2024 навчальному році в системі освіти області функціонував 341 заклад загальної середньої освіти, в яких навчалося 105,6 тис. учнів; 25 закладів позашкільної освіти, у яких виховувалося 14,8 тис. вихованців; 390 закладів дошкільної освіти, у яких виховувалося 25,6 тис. дітей. Охоплення дітей закладами дошкільної освіти у 2023 році становило 87,6%.

В області функціонували 68 опорних закладів (19,9% від загальної чисельності ЗЗСО) з 72 філіями, у яких навчалося 30227 школярів, що становило 28,4% від загальної чисельності учнів, які здобували повну загальну середню освіту в закладах освіти області.

З метою забезпечення безпечних умов навчання учасників освітнього процесу у системі освіти Чернівецької області налічувалося 1069 захисних споруд (сховище, протирадіаційне укриття, найпростіші укриття та за угодами): 230 протирадіаційних укриттів та 839 найпростіших укриттів.

У Чернівецькій області функціонують 18 інклюзивно-ресурсних центрів. В області функціонує 16 професійно-технічних навчальних закладів різних типів, з них 6 – вищих професійних училищ, 8 ліцеїв, Сокирянський навчальний центр № 67 при установі виконання покарань та професійно-технічне училище. Підготовка кваліфікованих робітників ведеться з 73 професій.

У закладах професійної (професійно-технічної) освіти створено 12 навчально-практичних центрів – осередків з новим обладнанням та технікою, де здобувачі освіти можуть опанувати практичні навички, а дорослі – пройти підвищення кваліфікації або перенавчання.

На початок 2023/2024 навчального року в області діяв 21 заклад фахової передвищої освіти та 7 закладів вищої освіти. З 2021 року університет отримує державну фінансову підтримку досліджень у рамках пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок: «Математичні науки та природничі науки», «Технічні науки». Для виконання у 2023 році нових науково-дослідних робіт (далі – НДР) подано 4 проекти, фінансову підтримку отримав проект під керівництвом професора Зенкової К. Ю. Задля участі в конкурсному відборі Міністерства освіти і науки України проектів фундаментальних наукових досліджень, прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок молодих учених ЧНУ подано 7 проектів, фінансову підтримку отримали 3 проекти.

У рамках гранту Національного фонду досліджень України у 2023 році продовжено виконання завдань НДР «Новітні методи і системи багатофункціональної Мюллер-матричної поляризаційної і флуоресцентної томографії мікро- та наноструктури мереж біологічних кристалів». Плановий обсяг фінансування майже 1,4 млн грн.

Вченими Буковинського державного медичного університету виконується 39 тем науково-дослідних робіт. 2 НДР за рахунок коштів державного бюджету: «Покращення діагностики і прогнозування тяжкості перебігу артеріальної гіпертензії з урахуванням модифікованих чинників та немодифікованих молекулярно-генетичних предикторів у період військового часу» та «Удосконалення профілактики та лікування туберкульозу з множинною лікарською стійкістю в умовах пандемії COVID-19».

Основні проблемні питання:

- формування ефективної мережі закладів освіти області;
- оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти;
- реалізація цифрової трансформації системи освіти області;
- збереження та розвиток наукового потенціалу області.

Очікувані результати:

- приведення мережі закладів освіти відповідно до спроможності громад та створення безпечних умов навчання та виховання, в тому числі створення мережі профільних ліцеїв;
- оновлення технологічним обладнанням харчоблоків, їдалень, навчальних кабінетів;
- створення екосистеми цифрових рішень для освіти: сучасні сервіси та інструменти;

- цифрове освітнє середовище стане доступним та сучасним для вчителів, учнів, батьків;
- працівники сфери освіти володітимуть цифровими компетентностями;
- процеси управління та регулювання у сфері освіти оптимізовані та автоматизовані;
- стимулювання прикладних та фундаментальних наукових досліджень, розвиток наукових лабораторій для молоді;
- обмін досвідом між науковцями області та провідними науковими центрами Європи та світу шляхом проведення конференцій та обмінних візитів.

Завдання	Шляхи їх реалізації
4.2.1. Формування ефективної мережі закладів освіти в області.	<ul style="list-style-type: none"> - Приведення мережі закладів освіти відповідно до спроможності громад та створення безпечних умов навчання та виховання. - Створення мережі профільних ліцеїв. - Розвиток мережі закладів дошкільної та позашкільної освіти області. - Енергомодернізація та енергоефективні заходи у закладах освіти області.
4.2.2. Впровадження новітніх технологій у розвиток позашкільної освіти.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення умов для розвитку творчо-обдарованої молоді та активізація науково-дослідної, експериментальної роботи закладів освіти області. - Формування матеріально-технічної бази для організації позашкільної освіти. - Закупівля обладнання та програмного забезпечення для відкриття гуртка «Підготовка операторів БПЛА». - Розширення мережі STEM-лабораторій.
4.2.3. Забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітей з особливими освітніми потребами.	<ul style="list-style-type: none"> - Збільшення охоплення дітей з особливими освітніми потребами, шляхом надання якісних корекційно-розвиткових послуг. - Продовження доукомплектування ресурсних кімнат у закладах освіти.
4.2.4. Забезпечення сталого підвищення якості освіти та освітньої діяльності в закладах освіти області.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення центрів професійного розвитку педагогічних працівників (укладення відповідних договорів з наявними) в усіх територіальних громадах Чернівецької області. - Виконання всіма закладами загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти області навчальних планів, зокрема через дофінансування з місцевого бюджету. - Регіональне замовлення закладам вищої освіти на фахівців педагогічних спеціальностей. - Соціально-економічна підтримка (стипендії) студентів закладів вищої освіти, що навчаються на педагогічних спеціальностях, і після завершення навчання зобов'язані працювати в системі освіти. - Створення та запровадження механізму стимулювання зв'язків закладів освіти з промисловістю та бізнесом. - Створення екосистеми цифрових рішень для освіти. - Розвиток цифрового освітнього середовища. - Підвищення рівня цифрової грамотності педагогічних працівників в результаті запровадження спеціальних навчальних програм.
4.2.5. Розвиток дуальної освіти та системи «освіта впродовж життя».	<ul style="list-style-type: none"> - Створення мережі «університетів третього віку» в області. - Розвиток регіональної мережі мовних курсів. - Розвиток мереж навчально-практичних центрів на базі закладів професійної (технічної) освіти.
4.2.6. Збереження та розвиток наукового потенціалу області.	<ul style="list-style-type: none"> - Стимулювання прикладних та фундаментальних наукових досліджень, розвиток наукових лабораторій для молоді.

	- Забезпечення системи обміном досвіду між науковцями області та провідними науковими центрами Європи та світу шляхом проведення конференцій та обмінних візитів.
--	---

Оперативна ціль 4.3. Соціальний захист та ветеранська політика.

Одним із пріоритетних напрямів роботи в регіоні є ветеранська політика. В області утворено комунальну установу «Чернівецький обласний центр соціально-психологічної підтримки Захисників та Захисниць України «Ветеран ХАБ», яка надаватиме необхідну психологічну підтримку, консультації з питань лікування, соціального захисту, а також правову допомогу, зокрема із земельних і житлових питань. Однією з головних функцій ветеранського хабу є сприяння адаптації захисників до цивільного життя та надання всієї необхідної підтримки їхнім родинам і сім'ям полеглих воїнів. Щороку охоплено соціальними послугами понад 20,0 тис. осіб. У відкритому «Офісі соціальної підтримки військовослужбовців та членів їх сімей» ветерани війни, особи з інвалідністю внаслідок війни, члени сімей військовослужбовців, члени сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць отримують консультаційні, юридичні послуги та психологічний супровід.

У 2023 році за рахунок коштів державного бюджету 71 учасник бойових дій та членів їх сімей отримали послуги з професійної адаптації на загальну суму 778,8 тис грн та 31 учаснику бойових дій виплачено грошову компенсацію на придбання житла на загальну суму 65,4 млн грн.

Водночас, з метою підтримки військовослужбовців, ветеранів війни та членів їх сімей, внутрішньо переміщених осіб, які проживають (zareєстровані) у будь-якому населеному пункті Чернівецької області та які скористались доступною іпотекою для придбання житла в рамках державної програми «Оселя», надається компенсація частини процентної ставки у розмірі 3% річних за іпотечними кредитами для придбання житла у Чернівецькій області, в рамках реалізації Регіональної програми компенсації частини процентної ставки за іпотечними кредитами окремих категорій громадян у Чернівецькій області на 2023–2025 роки.

Область активно долучилась до впровадження Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», з метою реалізації якої розроблено План заходів з ментального здоров'я та психосоціальної підтримки цивільного населення Чернівецької області.

В регіоні реалізується програма щодо створення безперешкодного середовища для осіб з інвалідністю, а також затверджено План заходів з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року у Чернівецькій області. У лютому 2023 року розпочав роботу кластер «Безбар'єрна Буковина» – платформа для обміну інформацією з міжнародними партнерами, місцевими громадськими об'єднаннями, а також визначення напрямів співпраці у сфері створення безбар'єрного середовища у Чернівецькій області та потреб маломобільних груп населення і шляхів їх задоволення.

В області функціонують 4 притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, зокрема такі притулки створені при ОКУ «Чернівецький обласний центр соціально-психологічної допомоги», ОКУ «Соціальний центр матері та дитини», БФ «Місто добра» та у Хотинській територіальній громаді.

Функціонують 4 денні центри соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі з кризовими кімнатами (у Неполоковецькій, Хотинській та дві у Чернівецькій територіальних громадах) та 4 спеціалізовані служби первинного соціально-психологічного

консультування (у Великокучурівській, Новодністровській, Новоселицькій та Хотинській територіальних громадах).

З метою забезпечення мобілізації різноманітних ресурсів, налагодження міжвідомчої взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері протидії торгівлі людьми в регіоні розроблено план дій з реалізації заходів з протидії торгівлі людьми у Чернівецькій області на 2024–2025 роки.

У Чернівецькій області затверджено план заходів з виконання Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року та план моніторингу стану його виконання.

За офіційними даними Національної соціальної сервісної служби України, за період з 2012 по 2023 роки у Чернівецькій області встановлено 36 статусів особам, які постраждали від торгівлі людьми. Внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році, та повномасштабного вторгнення на територію України 24 лютого 2022 року зросла кількість злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, на території України.

Проводиться системна робота щодо обліку, нарахувань та виплат різноманітних соціальних допомог і компенсацій населенню.

Упродовж 2019–2023 років державними допомогоюми різної адресної спрямованості охоплено понад 150 тис. громадян, що становить майже 20% від загальної чисельності населення області, на суму понад 2,0 млрд грн щороку.

З початку повномасштабної війни РФ проти України Чернівецька область стала однією з ключових областей, які забезпечували прийом та розміщення ВПО.

На цей час ВПО проживають у 73 закладах, які включено до переліку місць тимчасового проживання Чернівецької області (далі – МТП), який затверджено розпорядженням обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації) від 06.11.2023 № 1100-р «Про затвердження переліку місць тимчасового проживання Чернівецької області» (зі змінами).

З метою реалізації регіональної політики у сфері забезпечення та захисту прав та інтересів внутрішньо переміщених осіб, сприяння діяльності територіальних громад у розвитку ефективності механізмів їх адаптації та інтеграції, в області утворено Раду з питань внутрішньо переміщених осіб при обласній державній адміністрації.

Для підтримки та координації надання допомоги цивільному населенню, зокрема, і внутрішньо переміщеним особам створено Координаційні центри підтримки цивільного населення при обласній державній адміністрації (обласній військовій адміністрації) та при районних державних адміністраціях (районних військових адміністраціях), а також в 49 сільських, селищних, міських радах.

Основними проблемами у сфері соціального захисту та ветеранської політики є:

- недостатній обсяг фінансування для покращення житлово-побутових, медичних та безпекових умов перебування в установах соціального захисту населення обласного підпорядкування;

- недостатній рівень фінансового ресурсу на забезпечення виконання заходів зі створення безперешкодного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення до об'єктів інфраструктури;

- недостатній рівень у територіальних громадах фінансового ресурсу на впровадження базових соціальних послуг;
- відсутність спеціалізованого транспорту для маломобільних груп населення та осіб з інвалідністю;
- недостатній рівень професійної підготовки та підвищення кваліфікації надавачів соціальних послуг;
- не в усіх громадах запроваджено посади фахівців із соціальної роботи та заповнено вакантні посади;
- не впроваджено окремі базові соціальні послуги відповідно до потреб громадян;
- недостатність мережі загальних та спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі;
- низький рівень обізнаності населення щодо форм і проявів дискримінації за ознакою статі;
- відсутність «нульової» толерантності суспільства до всіх форм насильства за ознакою статі, зокрема домашнього насильства, недостатня обізнаність населення з питань протидії насильству та, як наслідок, недооцінювання впливу засобів електронних комунікацій у ситуації цькування;
- недостатня кількість організованих заходів щодо дозвілля та психосоціального розвантаження Захисників і Захисниць України та членів їх сімей;
- низький рівень працевлаштування ВПО;
- збільшення рівня інтеграції ВПО у приймаючих громадах області.

Очікувані результати:

- створення денних центрів денного догляду та/або просторів соціальної адаптації для дітей з інвалідністю в територіальних громадах Чернівецької області;
- впровадження окремих видів соціальних послуг, які сприятимуть забезпеченню права дитини на виховання в сімейному середовищі: підтримане проживання, супровід під час інклюзивного навчання, тимчасовий відпочинок для батьків, які здійснюють догляд за дітьми з інвалідністю;
- забезпечення осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю та осіб похилого віку базовими соціальними послугами у віддалених населених пунктах, шляхом придбання спеціалізованого транспорту для маломобільних груп населення;
- залучення до надання соціальних послуг надавачів соціальних послуг недержавного сектору;
- розширення доступу жінок і чоловіків до товарів і послуг із дотриманням принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом урахування у нормативно-правових актах гендерного компонента та особливих потреб різних категорій жінок і чоловіків (за такими основними ознаками, як вік, місце проживання, інвалідність, соціально-економічний статус);
- зниження рівня вразливості громадян України до потрапляння в ситуацію, пов'язану з торгівлею людьми, та збільшити кількість самоідентифікованих осіб, через охоплення інформаційними кампаніями різних демографічних та соціальних груп населення;

- збільшення фінансової підтримки Захисників та Захисниць України, волонтерів, військових капеланів, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей загиблих;
- збільшення кількості підтриманих програм (проектів, заходів) інститутів громадянського суспільства щодо питань соціальної підтримки Захисників і Захисниць України, осіб з інвалідністю;
- збільшення кількості освітніх та культурних послуг задля інтеграції ВПО;
- збільшення заходів із залучення фінансової або технічної допомоги для забезпечення належних житлових умов для внутрішньо переміщених осіб, зокрема осіб з інвалідністю, людей похилого віку та дітей.

Завдання	Шляхи їх реалізації
<p>4.3.1. Створення безперешкодного середовища для вразливих категорій населення та забезпечення рівних можливостей для жителів області.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Створення центрів денного догляду та/або просторів соціальної адаптації для дітей з інвалідністю в територіальних громадах Чернівецької області. - Відкриття обласного мультимедійного простору «Різні можливості – рівні права» для опанування новими навиками цифрової грамотності людьми з інвалідністю. - Проведення заходів психоемоційної підтримки для батьків дітей та молоді з інвалідністю з залученням міжнародних партнерів та локальних громадських організацій і благодійних фондів. - Забезпечення доступності до освітніх, соціальних, медичних та інших послуг маломобільних груп населення шляхом закупівлі спеціалізованих автомобілів та/або залучення гуманітарної допомоги у вигляді транспортних засобів для перевезення вразливих категорій населення. - Забезпечення функціонування обласного кластеру «Безбар'єрна Буковина» як платформи взаємодії громадських організацій осіб з інвалідністю між собою та з органами публічної влади. - Фінансова підтримка інститутів громадянського суспільства, зокрема громадських об'єднань осіб з інвалідністю, які надають послуги соціального обслуговування вразливим категоріям населення.
<p>4.3.2. Забезпечення спроможності органів виконавчої влади обласного рівня та органів місцевого самоврядування у сфері надання соціальних послуг.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток мережі паліативної допомоги та спеціалізованих установ соціального захисту населення для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю на регіональному рівні. - Покращення житлово-побутових, медичних та безпекових умов перебування підопічних установ соціального захисту населення обласного підпорядкування. - Розвиток нових соціальних послуг (підтриманого проживання, життєстійкості, стаціонарного догляду) як передумови деінституціоналізації інтернатних установ психоневрологічного напрямку. - Розгалуження мережі надавачів соціальних послуг комунальної форми власності, які фінансуються за кошти бюджетів сільських, селищних, міських рад, та залучення недержавного сектору до соціального обслуговування жителів області. - Підвищення якості соціальних послуг шляхом надання методичного супроводу мобільною бригадою Чернівецького обласного центру соціальних служб. - Запровадження системи стажування та підвищення рівня професійних компетенцій працівників соціальної сфери.
<p>4.3.3. Соціальна захищеність ветеранів війни та членів їх сімей.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Інформаційна підтримка Захисників та Захисниць України і членів їх сімей шляхом розроблення місцевих алгоритмів дій про

	<p>розгляд та перенаправлення запитів щодо забезпечення їх житлових, освітніх, культурних та соціальних прав.</p> <ul style="list-style-type: none">- Фінансова допомога членам сімей загиблих/померлих Захисників та Захисниць України, постраждалим учасникам Революції Гідності, членам сімей загиблих під час Революції Гідності, військовим капеланам, звільненим з військової служби за станом здоров'я.- Соціальна підтримка малолітніх та неповнолітніх дітей загиблих/померлих Захисників та Захисниць України та дітей волонтерів.- Надання на конкурсній основі фінансової підтримки громадським організаціям ветеранів війни, членам сімей загиблих/померлих Захисників та Захисниць України та волонтерам, які надають підтримку військовослужбовцям.- Організація дозвілля Захисників і Захисниць України та членів їх сімей, спрямована на формування високої духовної культури і моральних якостей, почуття патріотизму, вірності традиціям українського народу і задоволення їх естетичних потреб.- Проведення інформаційних кампаній щодо можливості започаткування чи розширення власної справи в рамках державної грантової програми «Робота» для ветеранів та членів їх сімей, а також надання їм консультацій з питань організації та провадження підприємницької діяльності.- Проведення заходів щодо соціальної адаптації військовослужбовців та звільнених з військової служби і членів їх сімей.
<p>4.3.4. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у територіальні громади за місцем їх перебування.</p>	<ul style="list-style-type: none">- Розроблення місцевих алгоритмів дій щодо розгляду та перенаправлення запитів ВПО для забезпечення їх житлових, освітніх, культурних та соціальних прав.- Здійснення заходів із залучення фінансової або технічної допомоги для забезпечення належних житлових умов для ВПО, зокрема осіб з інвалідністю, людей похилого віку та дітей.- Здійснення ремонтно-будівельних робіт у приміщеннях, визначених для розміщення ВПО, та приведення умов проживання у місцях тимчасового проживання ВПО у відповідність із вимогами законодавства.- Стимулювання розвитку підприємницької діяльності ВПО та їх зайнятості.- Розбудова кадрового потенціалу рад з питань внутрішньо переміщених осіб, а також проведення навчань членів рад з приводу їх основних завдань, компетенції та прав.- Вдосконалення системи надання соціальних послуг ВПО у межах територіальних громад.- Залучення вимушених переселенців до культурного життя територіальних громад та надання їм культурних послуг.
<p>4.3.5. Впровадження гендерної політики і запобігання та протидія домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі.</p>	<ul style="list-style-type: none">- Проведення моніторингу впровадження принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.- Забезпечення ефективної координації у сфері протидії торгівлі людьми.- Забезпечення ефективної координації у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі.- Розгалуження мережі спеціальних сервісів підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. <p>- Впровадження програм для кривдників.</p>

4.3.6. Забезпечення реформування системи інституційного догляду та виховання дітей.

- Розвиток мережі сімейних та альтернативних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
- Здійснення профілактичних заходів щодо дитячої бездоглядності та безпритульності.
- Підвищення фахових навичок працівників служб у справах дітей в територіальних громадах області.

Оперативна ціль 4.4. Створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту.

Чернівецька область – це багатонаціональний регіон із значним потенціалом інтеграції в європейський культурний простір. Візитівкою Буковини є Міжнародний фольклорний фестиваль «Буковинські зустрічі», який проводиться у Польщі, Румунії, Угорщині та на Буковині. На професійному рівні проходять Міжнародний фестиваль органної музики, Регіональний фестиваль класичної музики «Буковинський листопад», Фестиваль академічної музики «MandyczewskiFest» та фестиваль комедії «Золоті оплески Буковини» та інші.

Територія Чернівецької області славиться унікальними пам'ятками історії та культури, що є свідченням високого інтелектуального та духовного потенціалу громади, яка мешкає тут впродовж століть. За кількістю пам'яток Чернівецьку область можна без перебільшення віднести до регіонів з багатою історико-культурною спадщиною. У Чернівецькій області на державному обліку та під охороною перебуває 1782 пам'ятки історії та культури: 472 – археології, 488 – історії, 60 – монументального мистецтва, 762 – архітектури та містобудування.

Сучасна молодь – це покоління, яке живе в період важливих змін, перетворень, нових можливостей та саме від неї залежить успішність майбутнього України. На сьогодні важливим аспектом розвитку молодіжної політики є створення умов для соціальної активності молоді, професійної зайнятості, інтелектуального самовдосконалення молоді.

Тому, реалізація державної молодіжної політики в області направлена на створення системи всебічної підтримки громадянської активності молоді, створення умов для інтелектуального самовдосконалення молоді, виявлення й підтримка талановитої молоді, формування та пропаганда здорового способу життя, утвердження патріотизму, духовності, моральності та формування загальнолюдських життєвих принципів.

Активна участь молоді у формуванні молодіжної політики та реалізації молодіжної роботи забезпечується за допомогою різних форм її залучення, зокрема, через розвиток молодіжних рад на всіх рівнях. Одним із пріоритетом регіональної політики є популяризація серед молоді здорового способу життя, збереження та укріплення здоров'я нації. Від цього залежить формування трудового та інтелектуального потенціалу майбутньої нації держави.

Створено і працюють 11 центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», у тому числі: 1 обласний, 6 міських, 3 районні та 1 селищний.

В регіоні працюють: 29 дитячо-юнацьких спортивних шкіл, зокрема 1 спеціалізована дитячо-юнацька спортивна школа олімпійського резерву зі стрільби з лука, 1 обласна спортивна школа для дітей з інвалідністю «Інваспорт», 1 школа вищої спортивної майстерності.

Основні проблемні питання:

- недостатня підтримка влади і обмежене фінансування ініціатив молодіжних об'єднань Чернівецької області, найнижчий рівень фінансування молодіжної сфери у порівнянні з іншими цільовими програмами;
- недостатній рівень розвитку молодіжної інфраструктури в Чернівецькій області (в тому числі, відсутність КУ «Чернівецький обласний молодіжний центр»);
- недостатня кількість сертифікованих молодіжних працівників в області загалом і відсутність таких у більшій частині територіальних громад області.

Очікувані результати:

- оптимізація мережі закладів культури області відповідно до потреб громад у якісних, доступних і сучасних культурних послугах;
- забезпечення охорони (внесення елементів нематеріальної культурної спадщини до переліків відповідного рівня), збереження, відродження та розповсюдження надбань культури та народних традицій;
- захист, збереження, утримання, консервація, реставрація, ремонт, реабілітація, пристосування та музеєфікація об'єктів культурної спадщини.
- формування сучасної інфраструктури в галузі фізичної культури та спорту;
- проведення різноманітних заходів з метою пропаганди здорового способу життя молоді;
- популяризація здорового способу життя та фізичної реабілітації, а також максимальної реалізації здібностей обдарованої молоді у дитячо-юнацькому, резервному спорті, спорті вищих досягнень;
- підтримка та розвиток олімпійського, неолімпійського, параолімпійського та дефлімпійського руху;
- наявність сертифікованого молодіжного працівника у кожній громаді;
- створений молодіжний консультативно-дорадчий орган та молодіжний простір/центр.

Завдання	Шляхи їх реалізації
4.4.1. Збереження культурного розмаїття та інтеграція до європейського культурного простору.	<ul style="list-style-type: none"> - Збереження та розширення мережі закладів освіти сфери культури. - Сприяння створенню функціонально та організаційно нових моделей закладів культури. - Сприяння модернізації та інформатизації бібліотек, запровадження нових бібліотечних послуг на основі інформаційно-комунікаційних технологій. - Збереження та промоція нематеріальної культурної спадщини. - Внесення елементів нематеріальної культурної спадщини до Національного та обласного переліків елементів нематеріальної культурної спадщини. - Розвиток культурно-мистецьких ініціатив, налагодження співпраці з країнами ЄС.
4.4.2. Охорона та збереження культурної спадщини й культурних цінностей, посилення національної пам'яті та ідентичності.	<ul style="list-style-type: none"> - Оцифрування музейних фондів. - Забезпечення охорони, збереження, цільового використання, проведення реставрації та популяризації об'єктів культурної спадщини, зокрема в туристичній галузі. - Розроблення облікової документації на пам'ятки історії та культури.
4.4.3. Сприяння розвитку громадянської освіти та підвищення рівня соціальної інтегрованості молоді.	<ul style="list-style-type: none"> - Створення умов для залучення молоді до громадського, політичного, соціально-економічного, культурного життя суспільства, популяризація ролі та важливості участі молоді у процесі ухвалення рішень.

	<ul style="list-style-type: none"> - Сприяння розвитку молоді, молодіжних центрів/ просторів та забезпечення якості послуг, що ними надаються. - Формування громадянської, національної та культурної ідентичності української молоді. - Реалізація заходів з національно-патріотичного виховання.
4.4.4. Розвиток спортивної інфраструктури.	<ul style="list-style-type: none"> - Розбудова спортивної інфраструктури, зокрема завершення облаштування спортивних споруд із врахуванням вимог доступності (інклюзивності), у тому числі модернізації матеріально-технічної бази спортивних об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області. - Забезпечення функціонування та розширення мережі закладів фізичної культури і спорту. - Створення умов для залучення до занять фізичною культурою та спортом осіб та дітей з інвалідністю.

Механізм реалізації

Органи, що забезпечують реалізацію

Органами, що забезпечують реалізацію Стратегії, є: Чернівецька обласна державна адміністрація (обласна військова адміністрація), районні державні адміністрації (районні військові адміністрації), сільські, селищні та міські ради; громадські об'єднання, юридичні та фізичні особи, що беруть участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної регіональної політики.

До реалізації державної регіональної політики розвитку можуть бути залучені також відповідні проекти міжнародної технічної допомоги, асоціації органів місцевого самоврядування, а також громадські об'єднання, юридичні та фізичні особи.

Реалізація Стратегії здійснюється на основі партнерства, координації та узгодження діяльності всіх органів, що забезпечують її реалізацію.

Інструменти реалізації

Інструментами реалізації Стратегії є плани заходів щодо її реалізації відповідно на 2021–2023 і 2024–2027 роки; програми та проекти регіонального розвитку; план відновлення та розвитку регіону; стратегії розвитку територіальних громад та плани заходів з їх реалізації; плани відновлення та розвитку територіальних громад, програми розвитку транскордонного співробітництва, соціально-економічного розвитку окремих територій, угоди щодо регіонального розвитку тощо тощо.

Фінансове забезпечення реалізації

Фінансове забезпечення реалізації Стратегії здійснюється за рахунок:

- державного фонду регіонального розвитку;
- фонду ліквідації наслідків збройної агресії;
- коштів державного бюджету в межах бюджетних програм, що спрямовуються на розвиток відповідної сфери у регіонах;
- субвенцій, інших трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам;
- коштів місцевих бюджетів;
- коштів міжнародних партнерів з розвитку, міжнародних фінансових організацій;
- коштів інвесторів, власних коштів підприємств та фізичних осіб.

Джерелом фінансового забезпечення реалізації Стратегії також можуть бути кошти приватних інвесторів у рамках реалізації інвестиційних проєктів із застосуванням механізму державно-приватного партнерства.

Етапи реалізації

Стратегія реалізується двома етапами: перший етап (2021–2023 роки); другий етап (2024–2027 роки).

На кожному етапі передбачається розроблення та виконання плану заходів на відповідний період, програм і проєктів регіонального розвитку, в рамках яких будуть конкретизовані пріоритетні завдання кожної стратегічної цілі.

Система моніторингу та оцінки результативності реалізації Стратегії

Моніторинг реалізації Стратегії проводиться щороку відповідно до Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2023 року № 816. Моніторинг реалізації цієї Стратегії здійснюється шляхом відстеження, вимірювання показників фактичних результатів та аналізу відхилення таких показників від цільових (проміжних) значень індикаторів досягнення цілей, визначених Стратегією. Показники моніторингу досягнення цілей Стратегії наведені у додатку 1.

Оцінка результативності реалізації Стратегії здійснюється шляхом проведення внутрішнього та зовнішнього оцінювання відповідно до Порядку проведення оцінювання реалізації державної регіональної політики, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 305 «Деякі питання проведення моніторингу та оцінювання державної регіональної політики».

Додаток 1 до Стратегії
розвитку Чернівецької області
на період на 2021—2027 роки

ПОКАЗНИКИ моніторингу досягнення цілей Стратегії розвитку Чернівецької області на період на 2021—2027 роки

Показник (індикатор виконання)	Одиниця вимірюва ння	Значення показника у базовому році (2021)	Фактичне значення показника у 2023 році	Прогнозов ане цільове значення показника у 2027 році	Відповідальні за подання інформації
Стратегічна ціль «Підвищення конкурентоспроможності регіону шляхом інноваційного розвитку сільського господарства, переробної промисловості та туризму»					
Оперативна ціль «1.1. Стимулювання інноваційного розвитку сільського господарства»					
Обсяг виробництва продукції сільського господарства в постійних цінах	млн грн	19825,0	19673,1	21443,7	Управління агропромислового розвитку обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), Головне управління статистики у Чернівецькій області
Індекс виробництва сільськогосподарської продукції.	%	109,2	108,5	109,0	
Оперативна ціль 1.2. Підвищення конкурентоспроможності продукції провідних галузей промисловості					
Індекс промислової продукції	%	97,3	105,5	106,0	Департамент регіонального розвитку обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), Головне управління статистики у Чернівецькій області
Обсяг реалізованої промислової продукції підприємств	млн грн	19410,8	30145,4	59784,9	
Кількість індустріальних парків, включених до Реєстру індустріальних (промислових) парків.	од.	1	3	7	
Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року)	%	108,4	105,1	105,0	
Темп зростання/зниження експорту товарів (до відповідного року)	%	123,1	67,6	104,0	
Оперативна ціль 1.3. «Підвищення економічної спроможності суб'єктів господарювання»					
Відношення чисельності застрахованих осіб, за яких сплачується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, у звітному місяці до відповідного місяця попереднього року	%	95,11	98,2	100,1	Головне управління Пенсійного фонду України в Чернівецькій області
Частка застрахованих осіб (найманих працівників), розмір річної заробітної	%	37,79	34,36	34,0	Головне управління Пенсійного фонду України в

плати (доходу) яких перевищує 12 розмірів середньомісячної заробітної плати штатних працівників у відповідному році					Чернівецькій області
Темп зростання/зниження обсягу сплачених податків, зборів та інших платежів суб'єктами господарювання до державного та місцевих бюджетів	%	114,0	97,0	110,0	Департамент регіонального розвитку обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), Головне управління ДПС в Чернівецькій області
1.4. Розвиток туризму та рекреації					
Обсяг туристичного збору	тис. грн	1101,4	3318,2	4629,3	Департамент регіонального розвитку обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), Департамент фінансів обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), Головне управління ДПС в Чернівецькій області
1.5. Формування сучасної системи підготовки кадрів для потреб регіональної економіки, у т.ч. з урахуванням потреб релокованого бізнесу.					
Кількість працевлаштованих безробітних на вільні робочі місця	осіб	5440	3202	8000	Чернівецький обласний центр зайнятості
Кількість безробітних, які пройшли професійне навчання, у тому числі ВПО та ветерани війни	осіб	1116	587	750	
Стратегічна ціль «Просторовий розвиток території та інфраструктури області»					
Оперативна ціль 2.1. «Розвиток територій та підвищення інституційної спроможності громад відповідно до їх функціональних типів»					
Частка територіальних громад, які мають затверджені документи стратегічного планування державної регіональної політики	%	35	50	100	Департамент регіонального розвитку обласної державної адміністрації

(відповідно до Закону України “Про засади державної регіональної політики”)					(обласної військової адміністрації)
Кількість територіальних громад, які мають чинні договори про співробітництво територіальних громад (відповідно до Закону України “Про співробітництво територіальних громад”).	к-ть	6	14	26	
Кількість територіальних громад, які мають чинні договори про міжнародне територіальне співробітництво	к-ть	12	19	45	Департамент комунікацій обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
2.2. Просторове планування: сучасний підхід до планування розвитку територій					
Загальна площа житлових будівель, прийнятих експлуатацію	тис. кв. м	373,7	235,8	315,0	Головне управління статистики у Чернівецькій області
2.3. Забезпечення розвитку транспортно-логістичної інфраструктури регіону					
Протяжність збудованих та відремонтованих доріг загального користування місцевого значення	км	56,55	17,50	100	Департамент систем життєзабезпечення обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), державна установа «Служба розвитку Буковини»
Частка населених пунктів області, охоплена автобусним сполученням	%	92,0	96,0	99,0	
Частка маршрутів, охоплених автобусами з доступністю для перевезення осіб з інвалідністю	%	18,3	21,1	25,0	
2.4. Цифрова трансформація та розвиток цифрової інфраструктури регіону					
Індекс цифрової трансформації регіону	значення	-	0,546	0,611	Управління цифрового розвитку, цифрових трансформацій та технічного захисту інформації апарату обласної державної адміністрації

					(обласної військової адміністрації)
Стратегічна ціль «Створення безпечних та комфортних умов проживання на території області»					
Оперативна ціль 3.1. «Безпека населення та територій, запобігання виникнення надзвичайних ситуацій»					
Частка територіальних та місцевих автоматизованих систем централізованого оповіщення, на яких проведено технічну модернізацію	%	3,0	15,0	100,0	Управління цивільного захисту населення обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
Частка населення, яке забезпечене укриттями (сховища цивільного захисту, протирадіаційні укриття, споруди подвійного призначення, найпростіші укриття), на відповідній території	%	47,0	49,0	60,0	
Кількість утворених у територіальних громадах центрів безпеки як інтегрованих структур з єдиною комунікацією у сфері захисту населення і територій від пожеж та надзвичайних ситуацій, забезпечення громадського порядку, охорони здоров'я населення	одиниць	2	2	5	Головне правління ДСНС в Чернівецькій області
Рівень забезпечення територіальних громад поліцейськими офіцерами громад	%	1	53	100	Головне управління Національної поліції в Чернівецькій області
3.2. Збереження природно-заповідного фонду, збалансоване та раціональне використання надр					
Частка площі територій та об'єктів природно-заповідного фонду у загальній площі регіону	%	12,89	12,8	13,0	Управління екології та природних ресурсів обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
3.3. Підвищення рівня екологічної безпеки регіону					

Кількість розроблених планів управління відходами територіальними громадами.	одиниць	-	-	30	Департамент систем життєзабезпечення обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
Потужність об'єктів, що виробляють електроенергію з альтернативних джерел	мВт	83,2435	85,2370	92,3255	
Частка заходів у планах управління ризиками затоплення, включених до регіональних програм (починаючи з 2024 року).	%	-	-	30	Басейнове Управління Водних Ресурсів Річок Прут та Сірет
Частка заходів у планах управління річковими басейнами, включених до регіональних програм (починаючи з 2025 року).	%	-	-	10	
Стратегічна ціль «Збереження здоров'я та розвиток людського капіталу як основа соціально-економічного зростання»					
Оперативна ціль 4.1. «Підвищення спроможності мережі закладів охорони здоров'я для надання якісних та доступних медичних послуг»					
Рівень охоплення імунопрофілактикою відповідно до Календаря профілактичних щеплень в Україні за віком під час профілактики 10 інфекційних захворювань	%	90,0	84,0	95,0	Департамент охорони здоров'я обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
Кількість створених ліжок для реабілітації військових у надкластерних та кластерних закладах охорони здоров'я області	одиниць	20	320	400	
4.2. Підвищення якості освіти та розвиток науки					
Частка охоплення дітей віком п'ять років закладами дошкільної освіти	%	69,1	100,0	100,0	Департамент освіти і науки обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
Частка здобувачів повної загальної освіти, які склали національний мультипредметний тест/зовнішнє	%	32,81	4,4	4,2	

незалежне оцінювання з математики і не подолали поріг “склав/не склав”					
Частка здобувачів повної загальної освіти, які склали національний мультипредметний тест/зовнішнє незалежне оцінювання з української мови і не подолали поріг “склав/не склав”	%	7,23	3,3	3,1	
Частка дітей, які долучились до інклюзивної освіти, у загальній кількості дітей, які мають певні порушення функціонування	%	49,15	98,4	98,5	
4.3. Соціальний захист та ветеранська політика					
Рівень доступності об’єктів фізичного оточення	%	24,6	35	78	Департамент систем життєзабезпечення обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
Збільшення кількості соціальних послуг, наданих у територіальних громадах	к-ть послуг	532069	580274	620000	Департамент соціального захисту населення обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації), Департамент регіонального розвитку обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
Частка ветеранів війни та членів їх сімей, які отримали послуги з професійної адаптації (підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації), у загальній кількості осіб, що перебувають на відповідному обліку	%	45	66	85	
Частка ВПО, які житимуть в МТП до загальної кількості ВПО, які зареєстровані в Чернівецькій області	%	0,3	3,4	1,8	
Частка працевлаштованих ВПО до кількості безробітних ВПО,	%	23,1	39,2	21,0	Чернівецький обласний центр зайнятості

зарєєстрованих в центрі зайнятості					
Частка дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, яка охоплена сімейними формами виховання до загальної кількості дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування	%	94,2	92,9	97,0	Служба у справах дітей
4.4. Створення сприятливих умов для розвитку культури, молодіжної політики та спорту					
Частка дітей, охоплених навчанням у мистецьких, музичних та художніх школах, у загальній кількості учнів	%	6,68	6,94	7,0	Управління культури Чернівецької обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
Кількість пам'яток, на яких проведено ремонтно реставраційні роботи	одиниць	0	8	15	
Частка пам'яток, занесених до інформаційно-комунікаційної системи обліку нерухомих об'єктів культурної спадщини України «Державний реєстр нерухомих пам'яток України», у загальній кількості пам'яток	%	-	42,93	100	
Кількість молодіжних центрів та просторів	к-ть	3	16	53	Управління молоді та спорту обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)
Частка осіб залучених до занять фізичною культурною та спортом	%	11,5	7,1	13,4	Управління молоді та спорту обласної державної адміністрації (обласної військової адміністрації)